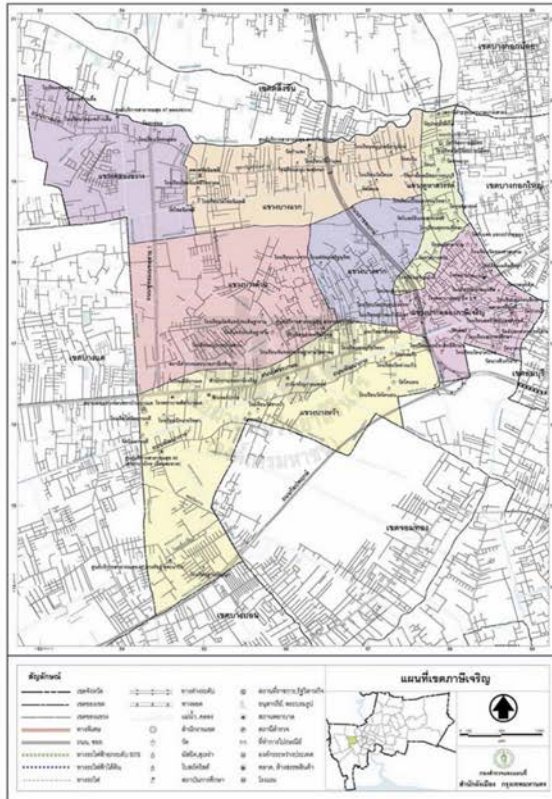

บทที่ 4

การดำรงอยู่ของเกษตรกรรมในเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร

ภาพที่ 4.1: แสดงเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร

ที่มา: สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร

มีคำกล่าวที่ว่า “เมื่อไรที่เส้นทางคมนาคมเจริญ เมื่อนั้นถนน เส้นทาง และผู้คนจะตามมา” (“ภาชีเจริญ” ลดข้อจำกัดพื้นที่ได้สุภาพะก็ตามมา, 2559: ออนไลน์) พื้นที่เกษตรกรรมทำสวนในเขตภาชีเจริญ คือ หนึ่งในพื้นที่ที่กำลังเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงมากมายไม่ต่างไปจากพื้นที่อื่นๆ ในฝั่งธนบุรี โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวิถีชีวิตของผู้คนจากสังคมชาวสวนที่พึ่งพาอาศัยกันมีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับสายน้ำมาสู่สังคมเมืองที่เต็มไปด้วยอาคารบ้านเรือน สถานบันเทิง และโรงงานอุตสาหกรรม เพื่อรองรับผู้คนจากต่างถิ่นที่หลั่งไหลเข้ามา และมีแนวโน้มว่าการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะยิ่งจุดหน้ารวดเร็วมากขึ้นในอนาคต แม้ว่าในวันนี้ความเป็นชุมชนเกษตรกรรมของเขตภาชีเจริญจะค่อยๆ เลือนหายไป หากแต่การยังพอมีพื้นที่เกษตรกรรมทำสวนในท่ามกลางล้อมของความเป็นเมือง และการต้องปรับตัว/ตั้งรับกับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เข้ามากระทบ ก็ดูจะเป็นปรากฏการณ์ที่น่าสนใจ ที่สะท้อนความพยายามหาทางออกของเกษตรกรหรือคนพื้นถิ่นในพื้นที่

ความเป็นมาและพัฒนาการของเขตภาชีเจริญ

ภาชีเจริญ เป็นเขตเก่าแก่เขตหนึ่งของกรุงเทพมหานคร เดิมเป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดธนบุรี ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2442 ต่อมาทางราชการได้รวมจังหวัดพระนครกับจังหวัดธนบุรีเข้าด้วยกันเป็นจังหวัดนครหลวงกรุงเทพมหานคร และเปลี่ยนเป็นกรุงเทพมหานครในปี พ.ศ. 2515 พร้อมกับได้ยุบการปกครองท้องถิ่นแบบสุขาภิบาลและเทศบาล รวมทั้งเปลี่ยนการเรียกชื่อตำบลและอำเภอใหม่ อำเภอภาชีเจริญจึงได้รับการเปลี่ยนแปลงฐานะเป็น “เขตภาชีเจริญ” มาจนถึงปัจจุบัน และครบ 100 ปี เมื่อปี พ.ศ. 2542 (ประวัติความเป็นมา, 2561: ออนไลน์) ในอดีตเขตภาชีเจริญมีพื้นที่ 53.947 ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วยแขวงต่างๆ 10 แขวง คือ แขวงคลองขวาง แขวงบางจาก แขวงบางแวก แขวงบางหว้า แขวงบางด้วน แขวงบางแค แขวงบางแคเหนือ แขวงบางไผ่ แขวงคูหาสวรรค์ และแขวงปากคลองภาชีเจริญ ต่อมาในปี พ.ศ. 2540 เขตภาชีเจริญ ได้มีการแบ่งพื้นที่การปกครองอีกครั้ง โดยประกาศกระทรวงมหาดไทยแบ่งพื้นที่แขวงบางแค แขวงบางแคเหนือและแขวงบางไผ่ จัดตั้งเป็นเขตใหม่ เรียกว่า “เขตบางแค” ทำให้เขตภาชีเจริญ มีพื้นที่เหลือประมาณ 17.18 ตารางกิโลเมตร แบ่งการปกครองออกเป็น 7 แขวง คือ แขวงบางหว้า แขวงบางด้วน แขวงบางจาก แขวงบางแวก แขวงคลองขวาง แขวงคูหาสวรรค์ และแขวงปากคลองภาชีเจริญ เขตภาชีเจริญมีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับเขตดลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร มีคลองบางเชือกหนังเป็นเส้นแบ่งเขต
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับเขตบางกอกใหญ่ และเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร มีคลองชักพระเป็นเส้นแบ่งเขต
ทิศใต้	ติดต่อกับเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร มีถนนกัลปพฤกษ์เป็นเส้นแบ่งเขต

ทิศตะวันตก ติดต่อกับเขตบางแค กรุงเทพมหานคร มีคลองราชมนตรีเป็นเส้นแบ่งเขต

(ข้อมูลทั่วไปของเขต, 2561: ออนไลน์)

ภาพที่ 4.2: แสดงคลองภาษีเจริญ บริเวณหน้าวัดปากน้ำ แขวงปากคลองภาษีเจริญ เขตภาษีเจริญ, กรุงเทพมหานคร

ที่มา: ภาพถ่ายโดย วราภรณ์ มนต์ไทรเวศย์ เมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม 2561

ส่วนของข้อมูลพื้นที่สีเขียว ประเภทสวนหย่อม สวนสาธารณะ สวนหมู่บ้าน สวนชุมชน สวนถนน และสวนอเนกประสงค์ พบว่า ในเขตภาษีเจริญ มีพื้นที่สีเขียวประเภทสวนหย่อม จำนวน 60 พื้นที่ รวมขนาดพื้นที่ 5,108.75 ตารางเมตร ทั้งนี้ เมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนประชากรของเขตภาษีเจริญ ที่มีทั้งหมด 259,418 คน (2556) พบว่า เนื้อที่พื้นที่สีเขียวต่อประชากร 1 คน มีเพียง 0.02 ตารางเมตร (เทียบจากพื้นที่การมีสวนหย่อม ตามข้อมูลของสำนักงานเขตฯ) ซึ่งน้อยกว่ามาตรฐานเนื้อที่สวนสาธารณะต่อประชากรในประเทศไทยที่สำนักผังเมืองใช้เป็นมาตรฐานสำหรับพื้นที่กรุงเทพมหานคร คือ ประชากร 1 คนต่อ 16 ตารางเมตร อย่างไรก็ตาม ข้อมูลดังกล่าวอาจมีความจำเป็นต้องทำการสำรวจอีกครั้งเพื่อให้เกิดความครบถ้วน เนื่องจากพบรายงานข้อมูลพื้นที่สีเขียวในเขตภาษีเจริญเพียง 4 แขวง และเป็นประเภทสวนหย่อมเท่านั้น

และเมื่อพิจารณาจำแนกรายแขวง พบว่า ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่สีเขียวในแขวงบางหว้า 40 พื้นที่ (3,657 ตารางเมตร) รองลงมาคือแขวงปากคลองภาษีเจริญ 15 พื้นที่ (813 ตารางเมตร) แขวงบางแกว 3 พื้นที่ (376.75 ตารางเมตร) และแขวงบางจากระบุเพียง 2 พื้นที่เท่านั้น (62.0 ตารางเมตร) นอกจากนี้ จำนวนพื้นที่สีเขียวต่อประชากรในเขตภาษีเจริญ ยังไม่ได้หมายรวมถึงสวนสาธารณะ สวนหมู่บ้าน สวนชุมชน สวนถนน และสวนอเนกประสงค์ และพื้นที่สวนส่วนบุคคล ซึ่งจากสภาพโดยทั่วไปของพื้นที่เขตภาษีเจริญ พบว่า ยังมีพื้นที่ สวน และการทำการเกษตรในวิถีชีวิตของคนภาษีเจริญพอสมควร ดังนั้น หากเทียบเคียงการมีพื้นที่สีเขียวในเขตภาษีเจริญตามประเภทที่ระบุข้างต้น และพบในอัตราที่ต่ำมากนั้น อาจเป็นเพราะข้อมูลที่ยังไม่ครบถ้วน ต้องดำเนินการสำรวจเพิ่มเติม อีกทั้งการใช้ขอบเขตมาตรฐานเพียงการสร้างสวนสาธารณะ ตามนิยามที่กำหนดอาจไม่รองรับกับบริบทเขตภาษีเจริญ (กุลธิดา จันทร์เจริญ และคณะ, 2556: 47)

ความเก่าแก่ของเขตภาษีเจริญมีความเกี่ยวข้องกับนโยบายทำนุบำรุงคลองด้วยการขุดคลองใหม่ และขุดซ่อมคลองเก่าเพื่อให้คลองใช้การได้ดีอยู่เสมอ ในสมัยรัชกาลที่ 4 กล่าวคือ ประวัติตั้งเดิมเริ่มจาก พระยาพิสดมภ์บริบูรณ์ นามเดิมว่า ยิ้ม ตันสกุลพิศลยบุตร รับราชการในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีตำแหน่งเป็นหลวงภาษีเศษ พระยาพิสดมภ์บริบูรณ์ พระยาพิสดมภ์บริบูรณ์ ซึ่งเป็นตำแหน่งสูงสุดสมัยนั้น และประชาชน ทั่วไปเรียกว่า “เจ้าสัว” พระยาพิสดมภ์บริบูรณ์เป็นเจ้าของเรือกลไฟลำแรกของคนไทย รับ - ส่งผู้โดยสารและสินค้าระหว่างกรุงเทพฯ - สิงคโปร์ ในปี พ.ศ. 2401 พระยาพิสดมภ์บริบูรณ์เป็นผู้ดำริในการขุดคลองภาษีเจริญ เริ่มตั้งแต่แม่น้ำท่าจีนที่ตำบลถนนโกดี จังหวัดสมุทรสาคร ถึงคลองบางกอกใหญ่ใกล้วัดปากน้ำภาษีเจริญ จังหวัดธนบุรี เพื่อเป็นการสัญจรทางน้ำ โดยมุ่งเน้นการส่งอ้อยและน้ำตาล จากต่างจังหวัดเข้าสู่กรุงเทพฯ ซึ่งในปีเถาะ พ.ศ. 2410 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้โปรดเกล้าฯ ให้พระยาพิสดมภ์บริบูรณ์เป็นแม่กองงาน ขุดคลองยาว 620 เส้น กว้าง 7 วา พระราชทานค่าจ้างเป็นเงิน 112,800 บาท ขุดแล้วเสร็จในปีมะเมีย พ.ศ. 2415 ชาวบ้านจึงเรียกคลองนี้ว่า “คลองภาษีเจริญ” ตามนามของแม่กองงาน ต่อมาพระราชกรณียาญย้ายริมคลองภาษีเจริญมากขึ้น เป็นชุมชนใหญ่ จึงได้ตั้งเป็นอำเภอภาษีเจริญ ขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2442 มีอาคารที่ทำการอยู่วัดรางบัว ริมคลองภาษีเจริญ แขวงบางหว้า อยู่ที่นี่ 75 ปี สถานที่คับแคบไม่สะดวกในการบริการประชาชนได้ตั้งถึง ประกอบกับทางราชการได้สร้างถนนเพชรเกษม และตรอกซอยขึ้นมากมาย การเดินทางสัญจรไปมาทางเรือ จึงลดน้อยลง คุณทิพย์ นิยมเหตุ คหบดีได้บริจาคที่ดินริมซอยเพชรเกษม 54 ให้สร้างอาคารที่ทำการอำเภอใหม่ และให้สร้างสถานีตำรวจนครบาลภาษีเจริญด้วย จึงได้สร้างอาคารที่ทำการใหม่ขึ้น และย้ายมาอยู่เมื่อปี พ.ศ. 2517 จนถึงปัจจุบัน (ประวัติความเป็นมา, 2561: ออนไลน์) การขุดคลองดังกล่าวทำให้คลองภาษีเจริญกลายเป็นเส้นทางสำคัญในการติดต่อค้าขายระหว่างชุมชนในแถบแม่น้ำท่าจีนกับกรุงเทพฯ ทั้งยังมีจุดเชื่อมต่อกับคลองที่มีชื่อคลองจองกัน คือ คลองดำเนินสะดวก ซึ่งเป็นคลองที่ขุดขึ้นในระยะเวลาไล่เลี่ยกัน เชื่อมระหว่างแม่น้ำท่าจีนที่ตำบลบางยางกับแม่น้ำแม่กลองที่ตำบลบางนกแขวก ทำให้ชาวบ้านสามารถแจวเรือจากกรุงเทพฯ ตรงไปยังสมุทรสงคราม ราชบุรี และกาญจนบุรีได้โดยสะดวก ผู้คนจึงพากันย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐานสองฝั่งคลองภาษีเจริญเมื่อเกิดการขยายตัวของชุมชนริมฝั่งคลองมากขึ้น

พื้นที่เขตภาษีเจริญเป็นพื้นที่ที่มีการตั้งถิ่นฐานชุมชนมาอย่างยาวนาน ในช่วงประวัติศาสตร์ที่ผ่านมา ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่เปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา หากพิจารณาทางกายภาพพบว่าการตัดถนนเส้นเพชรเกษมทำให้พื้นที่เกิดการขยายตัวของกรเป็นเมืองได้อย่างรวดเร็ว และทำให้สามารถแบ่งการอธิบายพัฒนาการในเขตภาษีเจริญออกเป็น 2 ช่วง นั่นคือ

1) ทำนาทำสวนผักและทำสวนส้ม

ระยะแรกผู้คนที่ยกเบิกพื้นที่ริมฝั่งคลองเป็นที่อยู่อาศัย โดยมากจะทำเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก และมีการขุดคลองหลายสายเชื่อมต่อกับคลองภาษีเจริญไปยังพื้นที่เกษตรกรรมหรือเป็นเส้นทางลัดไปยังพื้นที่ใกล้เคียง เช่น คลองราชมนตรี คลองบางหว้า เป็นต้น สมัยนั้นพื้นที่แถบภาษีเจริญและแนวใกล้เคียงหนาแน่นไปด้วยพื้นที่สวนและท้องนา ตลอดจนมีคลองตาราชไปด้วยสวนผักสวนผลไม้ประเภทต่างๆ เช่น ส้มเขียวหวาน ส้มโอ หนาม มะพร้าว ฯลฯ ส่วนท้องนามีอยู่ทั่วไปตั้งแต่บางแค บางแวก บางไผ่ หนองแขม บางบอน ฯลฯ

ภาพที่ 4.3 และ 4.4: แสดงคลองราชมนตรีในปัจจุบัน

ที่มา: ภาพถ่ายโดย กฤตวิทย์ มนต์ไทรเวศย์ เมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม 2561

ภาพที่ 4.5 และ 4.6: แสดงคลองภาษีเจริญ และห้องแถวร้านค้าหน้าวัดนิมมานรดี แขวงบางหว้า เขตภาษีเจริญ

ที่มา: ภาพถ่ายโดย วรภรณ์ มนต์ไทรเวศย์ เมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม 2561

ต่อมาเกิดตลาดห้องน้ำขนาดใหญ่ขึ้น คือ ตลาดน้ำบางแค หรือตลาดน้ำหน้าวัดนิมมานรดี เป็นจุดนัดพบของพ่อค้าแม่ค้าชาวสวนเพื่อมาแลกเปลี่ยนพืชผลต่างๆ ในทุกวันนี้จะคับคั่งไปด้วยเรือสินค้าจำพวกพืชผลต่างๆ ทั้งเรือพายขายผักและผลไม้ของชาวสวนในละแวกบางแค บางซैंแก้ง บางแวก บางไผ่ ฯลฯ ตลอดจนเรือจากต่างถิ่นก็มีมา เช่น เรือเอี่ยมจิ้นที่บรรทุกสินค้าทางการเกษตรมากมาย เช่น ใบตองกล้วย หัวปลี มะพร้าว พริก หัวหอม หัวกระเทียมแห้ง ฯลฯ มาจากบางซ้างพ่วงต่อกันมาจากคลองดำเนินสะดวกเข้ามาตามคลองภาษีเจริญ เรือจากแม่กลองและท่าจีนมีพวกกะปิ น้ำปลา ปูเค็ม ปลาเค็ม มาขาย พ่อค้าแม่ค้าจากอยุธยา นครสวรรค์ สุพรรณบุรี ล่องเรือลงมาหาซื้อพวกมะพร้าว หมาก ไปขายต่อยังพื้นที่ตน

นอกจากตลาดในท้องน้ำแล้ว ริมคลองภาษีเจริญยังเป็นที่ตั้งของกิจการร้านค้าต่างๆ อย่างบริเวณตลาดน้ำบางแค ทั้งริมฝั่งคลองภาษีเจริญและคลองราชมนตรี มีเรือนแถวชายของสารพัดอย่างตั้งอยู่หลายร้าน ส่วนใหญ่มีเจ้าของเป็นเก่าแก่ชาวจีน ส่วนกิจการอื่นๆ ก็มีเช่น กิจการโรงสีข้าว โรงไม้ โรงเชือดหมู เป็นต้น ต่างก็อาศัยคลองภาษีเจริญเป็นเส้นทางขนส่งสำคัญ สถานที่ราชการในระยะแรกๆ ตั้งอยู่ริมฝั่งคลองเช่นกัน ดังเช่นที่ทำการอำเภอภาษีเจริญ เดิมตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2442 ตำอาคารตั้งอยู่ริมคลองตรงวัดรางบัว แขวงบางหว้า หรือสถานที่ตำรวจภาษีเจริญที่ตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2454 เดิมชื่อสถานีตำรวจอ่าแก้ว เพราะตั้งอยู่ริมคลองใกล้กับวัดอ่าแก้ว แขวงบางหว้า เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีวัดที่สร้างขึ้นริมคลองหลังการขุดคลองภาษีเจริญแล้วหลายวัด ส่วนใหญ่สร้างขึ้นตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 – 5 ที่สำคัญ เช่น วัดอ่าแก้ว วัดรางบัว วัดนิมมานรดี วัดม่วง วัดหนองแถม เป็นต้น

คลองภาษีเจริญเป็นเส้นทางคมนาคมสำคัญเรื่อยมาจนกระทั่งเมื่อตัดถนนเพชรเกษมชีวิตที่เคยหันหน้าสู่ลำคลองจึงถูกแทนที่ด้วยความเจริญริมถนนถนนเพชรเกษมหรือทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 4 เริ่มตั้งแต่สะพานนาคราจาเนียร บางกอกใหญ่ ผ่านภาษีเจริญ บางแค ทองหล่อ แล้วผ่านลงไปยังจังหวัดภาคใต้สร้างเสร็จเมื่อ พ.ศ. 2493 ระยะแรกถนนเพชรเกษมเป็นเพียงถนนลูกรังคนจึงย้ายไปอยู่ริมถนนเพชรเกษมไม่มากนัก กระทั่งต่อมาเมื่อถนนลาดยางรกร้างได้โดยสะดวก ผู้คนจึงพากันไปจับจองพื้นที่ริมถนนเพชรเกษมมากขึ้น ตลาดน้ำบางแคเริ่มซบเซาลง เกิดตลาดสดแห่งใหม่ริมถนนเพชรเกษม คือ ตลาดทวีทรัพย์ จนขยายเป็นตลาดสดที่ใหญ่โตคึกคักมาจนทุกวันนี้

2) ถนนและโรงงาน

ในช่วงหลัง พ.ศ. 2500 ย่านนี้เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วผู้คนเริ่มแออัดหนาแน่นมากขึ้นหลังแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525 - 2529) ควบคู่ไปกับแผนพัฒนารุงเทพฯ ที่กระจายเขตอุตสาหกรรมออกไปยังชานเมืองทำให้พื้นที่รอบนอกอย่างภาษีเจริญ บางแค ทองหล่อ ราษฎร์บูรณะ จอมทอง บางขุนเทียน กลายเป็นแหล่งโรงงานอุตสาหกรรมที่คึกคักมีราคาค่าแรงสูงขึ้นชาวชนวนชาวสวนจึงพากันตัดที่ดินขายส่งผลให้พื้นที่สวนและท้องนาลดลงอย่างรวดเร็ว คนจากต่างถิ่นก็เข้ามาแสวงหาหนทางทำกินจากโรงงานที่เปิดใหม่จำนวนมาก

พื้นที่ภาษีเจริญจึงเต็มไปด้วยตึกแถวเรียงรายเต็มสองฟากถนน โรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่เกิดขึ้นจำนวนมาก ทั้งโรงงานย้อมผ้า ทอผ้า เย็บเสื้อผ้าสำเร็จรูป โรงเหล็ก โรงกลึง โรงงานน้ำตาล ฯลฯ ตามตรอกซอกซอยต่างๆ แน่นขนัดไปด้วยตึกแถวห้องเช่า เพื่อรองรับผู้คนจากต่างถิ่นที่เดินทางเข้ามาอย่างต่อเนื่อง พื้นที่สวนมีหลงเหลืออยู่ไม่มากนัก เช่น สวนผักในแถบบางแกว สวนผลไม้ในแถบบางหว้า เป็นต้น ส่วนคลองภาษีเจริญถูกลดความสำคัญลงกลายเป็นแหล่งรองรับน้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรมและบ้านจัดสรรที่มีมากขึ้นริมฝั่งคลอง ประกอบกับปัญหาขยะมูลฝอยจำนวนมากที่ถูกทิ้งลงลำคลองส่งผลให้น้ำในคลองเริ่มเน่าเสียไม่เหลือภาพน้ำใสสะอาดอย่างที่คนรุ่นปู่ย่าตายายเล่าให้ฟังว่ามีกุ้งหอยปูปลาเหลือเฟือและน้ำก็สะอาดจนดื่มกินได้

การขยายถนนขนาดใหญ่ยังคงมีอย่างต่อเนื่อง เช่น ถนนสายราชพฤกษ์เริ่มสร้าง ตั้งแต่ พ.ศ. 2533 เป็นเส้นทางเชื่อมกรุงเทพฯ กับนนทบุรี โดยเริ่มต้นจากถนนสมเด็จพระเจ้าตากสิน แขวงบุคคโล เขตธนบุรี ผ่านพื้นที่วัดคานอง จอมทอง ตัดกับถนนเพชรเกษม ที่แขวงปากคลองภาษีเจริญ เข้าสู่พื้นที่แขวงคูหาสวรรค์ แขวงบางจาก และบางแกว เขตภาษีเจริญ ต่อไปยังพื้นที่เขตคลองสามวา ก่อนเข้าเขตจังหวัดนนทบุรี ถนนกัลปพฤกษ์ เริ่มเวนคืนที่ดินเพื่อก่อสร้าง เมื่อ พ.ศ. 2537 เริ่มจากถนนราชพฤกษ์ที่ทางแยกต่างระดับสวนเลียบ ผ่านพื้นที่แขวงบางค้อ เขตจอมทอง แขวงบางหว้า เขตภาษีเจริญ แขวงบางขุนเทียน เขตจอมทอง และแขวงบางแค เขตบางแค ก่อนตัดกับถนนบางแค จนบรรจบกับถนนกาญจนาภิเษก ที่ทางแยกต่างระดับบางโคล่ ระหว่างพื้นที่แขวงบางแค และแขวงหลักสอง การสร้างถนนทั้งสองสายนี้ถึงแม้ว่าจะทำให้การเดินทางสะดวกสบายมากขึ้นจริง แต่ในทางกลับกันก็ต้องแลกมาด้วยการเวนคืนที่ดินจำนวนมากใน

หลายพื้นที่ เช่น จอมทอง ภาษีเจริญ ดลิ่งชัน ที่มีพื้นที่สวนเก่าแก่หลงเหลืออยู่ และสวนที่แปรเปลี่ยนมาอยู่ริมถนน เริ่มกลายเป็นหมู่บ้านจัดสรรเรียงรายไปตลอดแนวถนนราชพฤกษ์และกัลปพฤกษ์ (อภิญญา นนทร์นาท, 2554: ออนไลน์)

ภาพที่ 4.7 และ 4.8: แสดงถนนราชพฤกษ์และสถานีบางหว้า

ที่มา : ภาถ่ายโดย วรารักษ์ มนต์ไตรเวศย์ เมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม 2561

ทุกวันนี้ ภาษีเจริญยังคงรุดหน้าไปสู่สังคมเมืองมากขึ้น โดยเฉพาะการมาถึงของรถไฟฟ้าฟ้ามหานคร สายเฉลิมรัชมงคลหรือสายสีน้ำเงิน ที่เริ่มสร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2554 เชื่อมต่อหัวลำโพงถึงบางแคได้ทำให้พื้นที่นี้กลายเป็นทำเลทองแห่งใหม่ ถึงแม้ว่ารถไฟฟ้าสายนี้ยังอยู่ในขั้นตอนการก่อสร้าง แต่ก็ดึงดูดกลุ่มนายทุนที่เห็นโอกาสเข้ามาแสวงหากำไร มีการสร้างห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ ตึกคอนโดมิเนียมตามเส้นทางรถไฟฟ้าที่เปิดให้จับจองตั้งแต่เริ่มสร้าง เพื่อรองรับผู้คนที่จะหลั่งไหลเข้ามามากขึ้นในอนาคต การมาถึงของรถไฟฟ้าสายสีน้ำเงินและรถไฟฟ้าสายสีทอง (สถานีรถไฟฟ้ากรุงธนบุรี-สำนักงานเขตคลองสาน-ประชาธิปไตย) ทำให้เกิดพัฒนาการของฝั่งธนฯ ในรูปแบบที่ไม่เคยมีมาก่อน ทำให้เกิดระบบขนส่งทางรางที่มีประสิทธิภาพขึ้น เชื่อมต่อพื้นที่ต่างๆ ในฝั่งธนฯ เข้ากับฝั่งพระนครได้สะดวกและรวดเร็ว ตามแนวคิดรางเชื่อมเมือง (Connected track) ซึ่งจะกลายเป็นโครงข่ายใช้ชีวิตของคนกรุงเทพฯ ในอนาคต นอกจากนี้ การเข้ามาของรถไฟฟ้ายังทำให้สถานีรถไฟฟ้าท่าพระ กลายเป็นสถานี Interchange ที่สำคัญที่สุดของฝั่งธนฯ นั่นคือสี่แยกท่าพระ สี่แยกใหญ่ที่สำคัญแห่งหนึ่งของฝั่งกรุงธนบุรีที่ผู้คนใช้เป็นเส้นทางหลักในการเดินทางต่อไปยังจุดหมายปลายทางในเขตฝั่งธนฯ บริเวณสี่แยกท่าพระเป็นจุดตัดผ่านระหว่างถนนเพชรเกษม, ถนนรัชดาภิเษก, ถนนจรัญสนิทวงศ์ ทั้งยังเชื่อมต่อไปยังถนนราชพฤกษ์ ด้วยความสำคัญดังกล่าว การรถไฟฟ้าขนส่งมวลชนแห่งประเทศไทย (รฟม.) จึงได้ปึกหมุดให้ท่าพระเป็นสถานีสำคัญของรถไฟฟ้าฟ้ามหานคร (MRT)

สายเคเบิลหรือสายสัญญาณ เพื่อให้บริการสำหรับประชาชนในช่วงเส้นทางระหว่างหัวลำโพง - ท่าพระ - บางแค และช่วงบางซื่อ - ท่าพระ โดยทั้งสองเส้นทางมีจุดบรรจบกันที่สี่แยกท่าพระ นอกจากนี้สถานีดังกล่าวยังถูกใช้เป็นสถานีร่วมบริเวณกลางสี่แยก ยกระดับทอดตัวไปทุกด้านถนน ได้แก่ แนวถนนจรัลสนิทวงศ์ - รัชดาภิเษก, แนวถนนเพชรเกษมมุ่งหน้าบางแค ทำให้สี่แยกและสถานีรถไฟท่าพระเป็นเส้นทางรถไฟฟ้ามหานครและเป็นศูนย์รวมการเปลี่ยนเส้นทาง (Interchange) ที่ใหญ่ที่สุดของรถไฟฟ้ามหานครปรีในอนาคตรันใกล้ โดยมีทางเข้าออกสถานีถึง 10 จุด และยังเป็น The Infinite Interchange and Connection ที่สามารถพาทุกชีวิตเข้าสู่ใจกลางกรุงเทพฯ และจุดหมายปลายทางที่ต้องการได้อย่างรวดเร็ว อาทิ สีลม เยาวราช และสาทร นอกจากนี้ยังใกล้กับรถไฟฟ้าสายสีแดง สีส้ม สีม่วง และสีเขียว ทำให้เกิดความสะดวกสบายในการเดินทางด้วยระบบขนส่งมวลชนที่รวดเร็วอย่างแท้จริง (เกริก บุญโยธิน, 2559: ออนไลน์)

การเปลี่ยนแปลงจากการพัฒนาความเป็นเมืองที่ขยายเข้ามา ไม่เพียงแต่จะทำให้พื้นที่ทางกายภาพเปลี่ยนไปแต่ยังส่งผลต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน เมื่อเมืองพัฒนาขึ้นตามยุคตามสมัย ตลาดเปลี่ยนผังหน้ามารับถนนมากขึ้น สังคมชาวสวนที่ผูกพันกับสายน้ำ เริ่มเปลี่ยนเป็นสังคมเมืองที่เจริญรุดหน้าอย่างรวดเร็วภายในเวลาไม่กี่สิบปี จากท้องถื่นไม่มีริมคลองสู่ห้างร้านริมถนนเพชรเกษม ชุมชนแนวราบสู่อาคารแนวสูง ตลาดกลายเป็นห้างสรรพสินค้าและคอมมูนิตี้มอลล์ขนาดใหญ่ อาคารตึกสูงหลายแห่งผุดขึ้นริมสองฝั่งถนนเพชรเกษม (Sponsored Post, 2560: ออนไลน์) ความแตกต่างที่เกิดขึ้นนี้ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติ และคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติซึ่งเห็นได้จากวัดวาอาราม และสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ผู้คนเข้ามาประกอบพิธีกรรมร่วมกันจนเกิดจิตสำนึกร่วมในหลายๆ ด้านลดบทบาทลง สังคมเมืองในปัจจุบันจึงปราศจากความเป็นชุมชนและคนใน เพราะไม่มีโครงสร้างสังคมที่ทำให้เกิดคนในชุมชนได้ ความเป็น “ย่าน” ที่เกาะเกี่ยวทางสังคมของคนในแต่ละบ้านที่สามารถดูแลรับผิดชอบกันและกันได้ กลายเป็นการบริหารของรัฐภายใต้การปกครองของหน่วยงานในแต่ละเขต เมื่อความเป็นชุมชนหายไปทำให้คนในท้องถิ่นแทบจะไม่มี การพึ่งพิงเหมือนแต่ก่อน (ศรีศักร วัลลโภดม, 2554: 3 - 5) แม้ว่าในปัจจุบันประชาชนจากภายนอกจะเข้ามาอยู่อาศัยในพื้นที่ริมคลองมากขึ้น โดยเฉพาะที่อาศัยอยู่ตามหมู่บ้านจัดสรรต่างๆ แต่ก็ใช้เวลาการคมนาคมทางน้ำจะเพิ่มขึ้น เนื่องจากการพัฒนาคมนาคมทางบกทำให้คนมีทางเลือกในการเดินทางมากขึ้น เช่น รถยนต์ส่วนตัว รถโดยสารประจำทาง มอเตอร์ไซค์รับจ้าง และรถไฟฟ้า อย่างไรก็ตามในพื้นที่สวนก็ยังมี การใช้ประโยชน์จากลำคลองในการทำเกษตรกรรมและการคมนาคมอยู่ แม้จะไม่ตึกตักเท่าในอดีตก็ตาม ซึ่งปัจจุบันเหลือเพียงเรือขายสินค้าไม่กี่ชนิดเข้ามาขายเนื่องจากคนดั้งเดิมย้ายออกไปอยู่ที่อื่น และการสร้างกำแพงกันริมคลองของหมู่บ้านจัดสรรทำให้บทบาทของคลองลดลงตักกลายเป็นเพียงที่ระบายน้ำเสียและทิ้งสิ่งปฏิกูล ทำให้ลำคลองน่าเสีย แม้จะไม่ได้มีผลกระทบทางการเกษตรมากนัก แต่ก็ทำให้สิ่งแวดล้อมโทรม ไม่น่าอยู่เหมือนแต่ก่อน

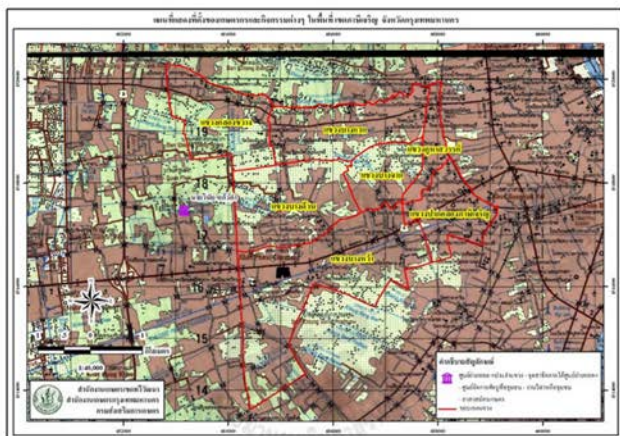
ภาพที่ 4.9 : แสดงคุณเรียบ โพธิ์ศรี อายุ 78 ปี พายเรือจากเขตบางแคมาขายโอคริมในเขตภาษีเจริญ

ที่มา: ภาพถ่ายโดย ชวัลนุช จันทร์พูน เมื่อวันที่ 23 เมษายน 2561

เกษตรกรรมในย่านภาษีเจริญ

ภาษีเจริญ ถือเป็นเขตเก่าแก่เขตหนึ่งของกรุงเทพมหานคร เดิมเป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดธนบุรี ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2442 กระทั่งในปี พ.ศ. 2515 ทางราชการได้รวมจังหวัดพระนครกับจังหวัดธนบุรีเข้าด้วยกันเป็นกรุงเทพมหานคร อำเภอภาษีเจริญจึงได้รับการเปลี่ยนแปลงฐานะเป็น “เขตภาษีเจริญ” นับแต่นั้นมา ในระยะแรกผู้คนที่บุกเบิกพื้นที่ริมฝั่งคลองเป็นที่อยู่อาศัยโดยมากจะทำเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก และมีการขุดคลองหลายสายเชื่อมต่อกับคลองภาษีเจริญไปยังพื้นที่เกษตรกรรมหรือเป็นเส้นทางลัดไปยังพื้นที่ใกล้เคียง เช่น คลองราชมนตรี คลองบางหว้า เป็นต้น สมัยนั้นพื้นที่แถบภาษีเจริญและแนวใกล้เคียงหนาแน่นไปด้วยพื้นที่ท้องนา และสวนผลไม้ตลอดริมฝั่งคลอง เช่น ส้มเขียวหวาน ส้มโอ หนาก มะพร้าว ฯลฯ ผู้คนต่างก็อาศัยคลองภาษีเจริญเป็นเส้นทางขนส่งสำคัญ นอกจากนั้นยังเป็นที่ตั้งของสถานที่ราชการ เช่น สถานีตำรวจ ตั้งอยู่ริมคลองใกล้กับวัดอ่างแก้ว แขวงบางหว้า และที่ทำการอำเภอภาษีเจริญตั้งอยู่ริมคลองตรงวัดรางบัว แขวงบางหว้า เป็นต้น

“สวนตาเสียม” สวนกล้วยไม้สกุลมอศคารา

ภาพที่ 4.10: แสดงที่ตั้งของเขตกรรมและกิจกรรมต่างๆ ในพื้นที่เขตภาษีเจริญ
ที่มา: <http://www.bangkok.doe.go.th/ag/zoning/pasichaream.jpg>

กล้วยไม้ถือเป็นพืชเศรษฐกิจที่มีความสำคัญของไทย เพราะทำให้ไทยเป็นผู้ผลิตและผู้ส่งออกกล้วยไม้เขตร้อนอันดับหนึ่งของโลก (สำนักส่งเสริมการค้าสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรม กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ, 2560: ออนไลน์) แรกเริ่มการเลี้ยงกล้วยไม้ถือเป็นงานอดิเรกของชาวบ้านที่อาศัยอยู่ใกล้ป่าไม้ที่มีกล้วยไม้ป่าอุดมสมบูรณ์ และได้นำกล้วยไม้ป่ามาปลูกเลี้ยงไว้บริเวณบ้านเรือนของตน ขณะเดียวกันก็มีเจ้านายชั้นสูงและบรรดาข้าราชการใกล้ชิดที่ให้ความสนใจเลี้ยงกล้วยไม้เป็นงานอดิเรกเช่นกัน อย่างไรก็ตามการปลูกเลี้ยงกล้วยไม้ยังคงจำกัดอยู่ในวงแคบ คือ ในกลุ่มผู้สูงอายุและกลุ่มผู้มีเงินในยุคนั้น และเป็น การปลูกเลี้ยงที่นิยมกล้วยไม้พันธุ์ต่างประเทศ ส่วนกล้วยไม้ที่มีถิ่นกำเนิดในป่าของประเทศไทยจะนิยมและยกย่องเฉพาะพันธุ์ที่หายากและมีราคาแพง กระทั่งเมื่อปี 2500 ได้เริ่มมีการนำเอาความรู้ในเรื่องกล้วยไม้ และแนวความคิดในการพัฒนาวงการกล้วยไม้เผยแพร่ทั้งทางโทรทัศน์และวิทยุ และมีการผลิตเอกสารสิ่งพิมพ์เผยแพร่ ทำให่วงการกล้วยไม้ของประเทศไทย ขยายตัวออกอย่างกว้างขวาง การพัฒนาการปลูกเลี้ยงกล้วยไม้เป็นไปอย่างจริงจังนับแต่นั้น

การส่งเสริมการเลี้ยงกล้วยไม้ในระยะแรกส่งผลให้ราคากลับไม้ไทยมีราคาสูง เป็นสาเหตุให้เกษตรกรส่วนหนึ่งในพื้นที่เขตภาคีเจริญเปลี่ยนจากการทำเกษตรกรรมรูปแบบอื่น ได้แก่ การทำนา สวนผัก สวนผลไม้เปลี่ยนเป็นการทำสวนกล้วยไม้ อย่างไรก็ตาม การปลูกเลี้ยงกล้วยไม้มีหลายปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการเจริญเติบโตของกล้วยไม้ ถ้าใช้วิธีการปลูกที่ไม่เหมาะสม กล้วยไม้ก็ไม่เจริญงอกงามเท่าที่ควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจัยทางระบบนิเวศ เช่น ฤดูกาล สภาพอากาศ และน้ำ ผู้ปลูกจึงต้องอาศัยการศึกษาและประสบการณ์มักจะประสบความสำเร็จ ปัจจุบันพบว่าชาวสวนกล้วยไม้ต้องปรับตัวมากขึ้นทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และระบบนิเวศ สวนกล้วยไม้ในเขตภาคีเจริญคือหนึ่งในพื้นที่ที่กำลังเผชิญหน้ากับการเปลี่ยนแปลงที่มีผลต่อการดำรงอยู่ของแบบแผนการผลิตดังกล่าว

การพัฒนาเมืองทำให้เขตภาคีเจริญเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตเป็นอย่างมาก หากแต่ในท่ามกลางความเป็นเมือง ยังปรากฏมีพื้นที่เกษตรกรรมทำสวน ซึ่งเป็นรากวัฒนธรรมเดิมของเขตภาคีเจริญ แทรกตัวอยู่ในวงล้อมหรือเบื้องหลังหมู่บ้านจัดสรรหรืออาคารพาณิชย์ต่างๆ ผู้คนที่ยังคงทำสวน คือลูกหลานชาวสวนคือคนพื้นถิ่น ที่ยังสืบทอดการทำสวนในแบบอย่างคนรุ่นพ่อรุ่นแม่ หนึ่งในนั้นคือ “สวนตาเสงี่ยม” (ขอเพชเชกษ 48 แยก 18) สวนกล้วยไม้ตัดดอกสกุลม็อคคาราและกล้วยไม้กระถางสายพันธุ์ต่างๆ ซึ่งตั้งอยู่ในวงล้อมของหมู่บ้านจัดสรรขนาดใหญ่ ที่มีชื่อโครงการว่า “ฉรินทร์ ทาวน์ เพชเชกษ 48 (แยก 20)”

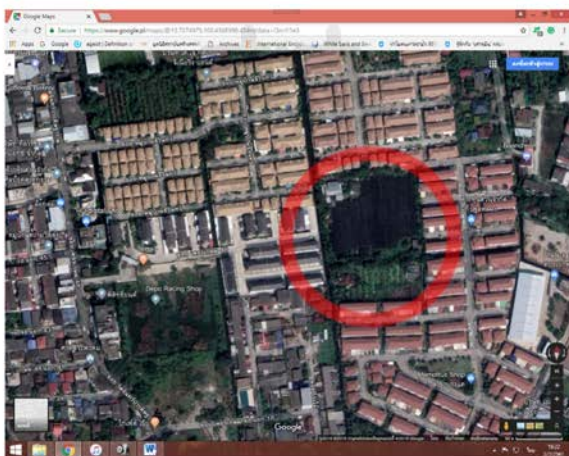
ภาคีเจริญกับการเป็นที่อยู่อาศัยใกล้เมือง ได้เปลี่ยนโฉมหน้าพื้นที่เกษตรกรรมในย่านนี้ไปเป็นอย่างมาก มากเสียจนคนรุ่นใหม่ที่จะมาอยู่ในพื้นที่หรือลูกหลานชาวสวนเองที่เกิดมาพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงแทบจะนึกภาพความเป็นชุมชนชาวสวนในย่านนี้ไม่ออก คุณลินจง จันทรพุด อายุ 66 ปี และคุณสุชน จันทรพุด อายุ 63 ปี สองพี่น้องจาก “สวนตาเสงี่ยม” สวนกล้วยไม้ในเขตภาคีเจริญ ร่วมกันเล่าถึงการทำสวนของครอบครัวให้ฟังว่า

แรกเริ่มทำสวนอ้อยตั้งแต่รุ่นกำทวด แล้วมาประสบความสำเร็จในการปลูกส้มเขาะกา หรือปัจจุบันอาจจะเรียกว่า ส้มแซง ช่วงนั้นชายตีมากเพราะมันมีความหวานไม่มีใครเหมือน จนคนมาขอโมยกี้ก็มี ต่อจากทำสวนส้มก็ มีปลูกหมาก ปลูกพลูเหลือง เสร็จแล้วก็มาปลูกมะเขือเปราะ มันก็ทำควบๆ กันมา แล้วค่อยมาปลูกกล้วยไม้

(สุชน จันทรพุด และลินจง จันทรพุด, สัมภาษณ์: 16 กุมภาพันธ์ 2561)

ภาพที่ 4.11: แสดงพื้นที่ “สวนตาเสี่ยม” ในปัจจุบัน
ที่มา: วาดภาพโดย ดนยา ต้นปัทมดิลก

ภาพที่ 4.12: แสดงที่ตั้ง “สวนตาเสี่ยม” ในปัจจุบัน
ที่มา: <https://www.google.pl/maps/@13.7274975,100.4368998,434m/data=!3m1!1e3>

ภาพที่ 4.13: แสดงซอยเพชรเกษม 48 แยก 18 ซึ่งเป็นเส้นทางเข้า – ออก โนนติ๊ด
ที่มา:

<https://www.google.pl/maps/@13.7256538,100.4355665,3a,75y,95.7h,93.97t/data=!3m6!1e1!3m4!1sm5nT LbL-cZs6qYrgGT4gbg!2e0!7!13312!8!6656>

ส่วนของประวัติครอบครัว คุณลินจง จันทรพุทธ และคุณสุน จันทรพุทธ เล่าว่า ครอบครัวของพวกเขาเป็นคนไทยเชื้อสายจีนที่ตั้งรกรากอยู่ในพื้นที่นี้มาอย่างยาวนาน และประกอบอาชีพเกษตรกรรมมาตั้งแต่บรรพบุรุษ พวกเขา มีพี่น้องทั้งหมด 10 คน พี่น้องที่ช่วยกันทำสวนกล้วยไม้ในปัจจุบันนี้ มีทั้งหมด 5 คน ได้แก่ คุณลินจง จันทรพุทธ อายุ 66 ปี, คุณสุน จันทรพุทธ อายุ 63 ปี, คุณสุรียัน จันทรพุทธ อายุ 60 ปี, คุณปิยวรรณ จันทรพุทธ อายุ 52 ปี และคุณสกุลชัย จันทรพุทธ อายุ 46 ปี พี่น้องที่เหลือเลือกประกอบอาชีพอื่นที่ไม่ใช่การทำเกษตรกรรม และการต้องพึ่งพาแรงงานในครอบครัว คือ เหตุผลสำคัญที่ทำให้สมาชิกในครอบครัวเลือกที่จะทำสวนด้วยความสมัครใจมากกว่าการเรียนต่อ

คนที่ไม่ได้เรียนก็ทำเกษตร ส่วนคนที่เรียนสูงก็ทำงานส่วนใหญ่เป็นพนักงานรัฐวิสาหกิจ และทำธุรกิจส่วนตัว

(สุน จันทรพุทธ, สัมภาษณ์: 16 กุมภาพันธ์ 2561)

ตอนนั้นป้าซีก็จกเรียนด้วย แล้วอีกอย่างตอนนั้นมันไม่มีคนช่วยด้วยถ้าไม่อย่างนั้นก็คงโดนบังคับให้เรียน เพราะป้าเป็นลูกคนโตด้วย ลาออกจากโรงเรียนตั้งแต่ ป.4 แต่ก่อนนี้ลูกทุกคนได้เรียนหนังสือทุกคนแหละ

(ลิงจจ จันทรพุม, สัมภาษณ์: 16 กุมภาพันธ์ 2561)

ตอนนั้นมันไม่มีใครช่วยมีทำกันอยู่แค่สองคนเอง นอกนั้นก็ไม่มีใครมาช่วยแม่ แต่เตี้ยฉันอยากให้เป็นเรียนต่อ เขายังติดตอโรงเรียนไว้ด้วย ตอนนั้นเพิ่มเรียนจบ ป.6 แต่ฉันบอกไม่ไปแล้ว ออกแล้วออกเลย

(ปิยวรรณ จันทรพุม, สัมภาษณ์: 9 เมษายน 2561)

ปัจจุบัน “สวนตาเสียม” มี คุณสกุลชัย จันทรพุม น้องชายคนเล็ก เป็นผู้สานต่อการทำสวนกล้วยไม้ ทั้งที่ตัวของเขาเองนั้นก็เรียนจบในระดับปริญญาตรี

เราเรียนจบด้านช่างยนต์มา แต่ตอนนั้นจบมาในช่วงที่เศรษฐกิจไม่ดี ขนาดเพื่อนเรียนจบปริญญาตรีมาด้วยกันไปทำบริษัทสินสลับ กลายเป็นเด็กเซิร์ด ตอนนั้นนะเมื่อปี 40 ก็เลยมาทำกับที่บ้านดีกว่า เพราะมันก็อิสระกว่าด้วย แล้วตอนนั้นขายดินะ เงินหมื่นได้มาแป็บเดียว แต่ก่อนเคยเอาไม้กระถางอย่างแคทรียา ช้าง ไปขายที่สนามหลวงสอง ช่วงที่มีงานกล้วยไม้บ้านล้านตอกอะไรเนี่ยแหละ มีอยู่ประมาณ 10 วัน วันนึงได้หมื่นชิ้นเลยนะ ขนาดเราไม่ได้มีไม้ของตัวเอง ชื่อเอามาขายต่อ พอได้มาทำตรงนี้เรารู้สึกอิสระดีไม่ต้องเป็นลูกจ้างใคร

(สกุลชัย จันทรพุม, สัมภาษณ์: 2 พฤษภาคม 2561)

อย่างไรก็ตาม พี่น้องที่ได้เรียนหนังสือต่างก็มีชีวิตช่วงหนึ่ง ความทรงจำ ประสบการณ์ร่วมกัน ที่เกิดจากการมีส่วนร่วม/การช่วยกันทำสวนในวัยเด็ก เช่นที่ คุณจงดี พัดทุทรัยพ์ อายุ 61 ปี อดีตพนักงานรัฐวิสาหกิจ ได้เล่าประสบการณ์การทำสวนพลูเหลืองในอดีต ก่อนที่ครอบครัวจะหันมาทำสวนกล้วยไม้ ไว้ว่า การทำสวนพลูถือเป็นงานหนักและมีกระบวนการทำหลายขั้นตอน ทั้งการหมักปุ๋ยชีวภาพ โดยนำปลามาหมักและรดเพื่อให้มีใบงาม จากนั้นก็ต้องเรียงใบพลูใส่ตะกร้า และพายเรือไปขายที่ตลาดพลู โดยใช้เส้นทางคลองบางแกว หรือชาวบ้านเรียกว่า “คลองใหญ่” ผ่านคลองบางหลวง ซึ่งเชื่อมสู่น้ำเจ้าพระยา สมัยนั้นตลาดพลูถือเป็นตลาดขายพลูที่ใหญ่และคึกคักที่สุดของกรุงเทพฯ

ทุกเข้าก่อนไปโรงเรียนต้องช่วยพ่อแม่รดน้ำพูลู บางวันต้องรดปุ๋ยกลั่นปลาหมักเหมือนเหมือนกัน
ปลานาน้ำ และกลิ่นก็ยังติดไปถึงผิวหนังล้างอย่างไรก็ล้างไม่ออกถึงขนาดต้องดำโคลนให้กลิ่นโคลนมันกลบ
กลิ่นเหมือนแทน

(จตดี พัดพุทธทรัพย์, สัมภาษณ์: 9 เมษายน 2561)

จุดเริ่มต้นของ “สวนตาเสรัมย์” เกิดขึ้นในช่วงประมาณปี พ.ศ. 2500 ยุคสมัยนั้นคนไทยบริโภค
หมากพูลูดน้อยลง การทำสวนพูลูจึงไม่ได้ทำไรเท่าที่ควร คุณเสรัมย์ จันทรรพุม (วัย 91 ปี ปัจจุบันเสียชีวิต
แล้ว) ได้เปลี่ยนมาทำสวนกล้วยไม้ ซึ่งครั้งหนึ่งการเลี้ยงกล้วยไม้เป็นงานอดิเรกที่ทำควบคู่ไปกับการทำสวน
พูลู การแสวงหาความรู้ในเรื่องการทำสวนกล้วยไม้ ก็ได้มาจากชาวสวนที่เริ่มเลี้ยงกล้วยไม้มาก่อนในละแวก
เดียวกัน การเปลี่ยนจากสวนพูลูสู่สวนกล้วยไม้ก็เป็นเรื่องที่ชาวสวนต้องเรียนรู้และปรับการเพาะปลูกให้
เหมาะสมกับกล้วยไม้สายพันธุ์ต่างๆ

แต่ก่อนทำสวนพูลูลำบาก คนเก็บ คนเรียงก็ไม่ค่อยจะมี เลยโละจากพูลูมาปลูกกล้วยไม้ดีกว่า
เพราะมีแต่คนเก็บพูลูแล้วตอนหลังเขาเลิกกันแล้ว เลยคิดว่าทำไปแล้วลำบาก เหนื่อยก็เหนื่อย หนัก
ก็หนัก ทำสวนกล้วยไม้สบายกว่า

(ปิยวรรณ จันทรรพุม, สัมภาษณ์: 9 เมษายน 2561)

แต่รู้จักกับเพื่อนคนหนึ่ง เขาทำสวนกล้วยไม้อยู่แถววัดฉิม (วัดชัยฉิมพลี) ชื่อแสง หรือมหา
แสง ก็เป็นคนแรกๆ ที่ทำสวนกล้วยไม้มานานแล้วเหมือนกัน ตอนแรกปลูกไว้ดูเล่นก่อน มั้มมีหลายพันธุ์
ที่ปลูก แล้วก็เปลี่ยนมาเรื่อยๆ ที่ได้เงินจริงๆ คือพันธุ์คริสติน ที่ว่าปลูกมากก็มีหลายอย่างนะ มีแคทริยา
ข้างเผือก ข้างกระ ข้างแดง คือปลูกไว้ดูไม่ได้เป็นธุรกิจเท่าไร ดูว่ามันสวยงามดี ที่เป็นเงินก็มี มาตาม
แคทริยา ซิวซ่า และคริสติน ซึ่งคริสตินนี้ได้เงินดีมาก สีสอก ม่วงอ่อนประ ออกดอกสวยงามมาก
เมื่อก่อนยังปลูกไว้ 6 - 7 ร่องสวน หรือประมาณ 3 ไร่แหละมัน แล้วตอนหลังก็ขายไปอีก 3 ไร่

(ชยันต์ จันทรรพุม, สัมภาษณ์: 11 พฤษภาคม 2561)

ประมาณปี พ.ศ. 2510 ตอนที่ยังอยู่ ยังปลูกกล้วยไม้ไม่เยอะ ปลูกมาตาม แล้วที่หลังค่อยมา
ปลูกม็อค (ม็อคคารา) แล้วก็มาไม่สกลุหลาย แต่ตอนนั้นเลี้ยงไม่ค่อยได้เงิน ที่เลี้ยงได้เงินคือ พันธุ์คริสติน
(Aranda Christine) เป็นตระกูลม็อคคารา

(สุธน จันทร์พุม, สัมภาษณ์: 16 กุมภาพันธ์ 2561)

เครื่องจักรทุ่นแรงสมัยนั้นมีราคาแพง ก็ต้องใช้จอบ ใช้พลั่วปรับหน้าดินให้เรียบเสมอกัน ต่างจากทำสวนพลูที่ต้องยกร่องให้สูงกว่า และดินต้องดี แต่การทำสวนกล้วยไม้สำคัญคือ น้ำ ขั้นตอนการทำก็มีมากกว่า เพราะต้องทำร้านยกสูงขึ้น จากนั้นต้องทำหลังคาแกลน

(ชยันต์ จันทร์พุม, สัมภาษณ์: 11 พฤษภาคม 2561)

การทำสวนพลู ต้องขุดดินขึ้นมาเรียงให้สูงขึ้นมา เพื่อให้หน้ามันตก ต้องให้สูงจากท้องร่องเยอะเลยเพราะมันไม่ชอบน้ำขัง รดน้ำแล้วต้องแห้ง พอเปลี่ยนมาทำสวนกล้วยไม้ก็ต้องปรับให้ดินมันแบนราบค่อยๆ ทำไปที่ละร่องๆ

(สกุลชัย จันทร์พุม, สัมภาษณ์: 2 พฤษภาคม 2561)

เมื่อเห็นว่าการทำสวนกล้วยไม้สร้างรายได้ดี สวนดังกล่าวจึงนำกล้วยไม้สายพันธุ์อื่นๆ เข้ามาปลูกเพิ่มขึ้น ซึ่งแต่ละสายพันธุ์ก็มีลักษณะรูปร่างและสีเส้นแตกต่างกันไป ส่วนใหญ่เป็นไม้ตัดดอกพันธุ์มีอคคารา หลากสีเส้น ได้แก่ สีแดง สีเหลือง และสีส้ม แต่ละสีมีชื่อเรียกที่รู้จักกันในวงการกล้วยไม้ (แต่ก็ไม่ได้จดทะเบียนชื่อกับสถาบันอย่างเป็นทางการ) ได้แก่ มีอคคารา - หมูแดง มีลักษณะเป็นสีแดง มีอคคารา - ดวงพร มีลักษณะเป็น สีเหลือง ส้มจุด มีอคคารา - พูลมุน มีลักษณะเป็น สีเหลืองเข้ม ส้มจุด เป็นต้น

ตอนหลังก็เปลี่ยนไปนอกจากคริสตินแล้วก็มีหลายสายเลย เหลือง ชมพู ส้ม มีหลายสีเส้น จะมีชื่อเฉพาะต้น จะเริ่มต้นทำจริงจึงเมื่อประมาณ ปี พ.ศ.2520 เริ่มส่งปากคลองตลาด และส่งบริษัทเพื่อส่งออกต่างประเทศ แล้วมายุคหลังๆ ก็มาปลูกไม้พรรณณี ดอกเหลืองๆ รายได้ดีเหมือนกัน มันงามมาก แต่ตอนนี้เราไม่มีแล้ว เป็นไม้ของมหาแสวงเนี่ยแหละ เป็นชื่อของลูกเขามาตั้งเป็นชื่อต้นไม้ ดอกมันแข็ง และทนมาก เป็นดอกสีเหลืองประ น้ำตาล แต่มันดูไม่ค่อยอ่อนช้อยเท่าไรหรอก แต่คริสตินเนี่ยมันสวยงามอ่อนช้อย ดูแล้วสดใส ออกดอกงามมาก ต้นนี้จะมีเกือบ 10 ช่อ งามทั้งต้นงามทั้งดอก

(ชยันต์ จันทร์พุม, สัมภาษณ์: 11 พฤษภาคม 2561)

ภาพที่ 4.14: แสดงสวนกล้วยไม้ เขตภาษีเจริญ

ที่มา: ภาพถ่ายโดย ชวัลบุช จันทรรุฒ เมื่อวันที่ 23 เมษายน 2561

ภาพที่ 4.15: แสดงกล้วยไม้พันธุ์ม็อคคารา - ดวงพร

ที่มา: ภาพถ่ายโดย ชวัลบุช จันทรรุฒ
เมื่อวันที่ 23 เมษายน 2561

ภาพที่ 4.16: แสดงกล้วยไม้พันธุ์ม็อคคารา - พลุมน

ที่มา: ภาพถ่ายโดย ชวัลบุช จันทรรุฒ
เมื่อวันที่ 23 เมษายน 2561

ภาพที่ 4.17: แสดงกล้วยไม้พันธุ์ม็อคคารา - สกาวรา

ที่มา: ภาพถ่ายโดย ชวัลบุช จันทรรุฒ

เมื่อวันที่ 23 เมษายน 2561

ภาพที่ 4.18: แสดงกล้วยไม้พันธุ์ม็อคคารา - อ้อมใหญ่

ส่วนของการขยายพันธุ์กล้วยไม้ที่นิยมใช้กัน ได้แก่ การตัดยอด การปั่นตา และการเพาะเมล็ดกล้วยไม้ ตามลำดับ

เมื่อต้นมันสูงขึ้นเรื่อยๆก็ตัดยอดมาปลูกใหม่ พอดีตัดปุ๊บมันก็มีหน่อแตกมาเราก็จะขยายพันธุ์ต่อได้ เราไม่ค่อยได้ปั่นตาเท่าไร แต่แรกเริ่มปั่นตา เพราะการปั่นตามันช้า แต่มันได้เยอะ แต่ถ้าเราตัดยอดออกมันสามารถแตกยอดได้ถึง 4 - 5 ยอดต่อต้น ก็ปล่อยให้ต้นที่แข็งแรงไว้ขยายพันธุ์

(ชยันต์ จันทร์พุ่ม, สัมภาษณ์: 11 พฤษภาคม 2561)

การปั่นตาต้องเลือกต้นที่ดีๆ เต้นๆ ออกดอกเสมอต้นเสมอปลาย ออกดอก และข้อแข็งแรง จะตัดเฉพาะต้นที่ดีก็จะได้ต้นที่ดี การปั่นตาจะทำให้เราได้ต้นที่เราต้องการ คือการนำเนื้อเยื่อของยอดไปปั่นแล้วส่งให้บริษัทบางกอกฟลาวเวอร์เซ็นเตอร์ (bangkok flowers centre) ยอดนี้จะได้ ประมาณ 2,500 ต้น ถ้าปั่นมากไปมันจะกลายเป็นกล้วย เช่น ดอกหงิก ดอกสั้น และสีเพี้ยนไปไม่เหมือนต้นเดิม ราคาต้นละ 3.50 บาท ต่อต้น หลังจากนั้นต้องรอ 2 - 3 ปีกว่าจะได้ไม้ซวกกลับมา โดยบริษัทจะติดดอกกลับมา ซึ่งบริษัทจะทยอยเก็บเงินแล้วแต่บริษัทเป็นผู้กำหนด ครั้งแรก 25 เปอร์เซ็นต์ ครั้งที่สอง 50 เปอร์เซ็นต์ และครั้งสุดท้ายตอนที่รับไม้ซวกอีก 25 เปอร์เซ็นต์ การปั่นตามีข้อดีคือ เราสามารถกำหนดได้ว่าต้องการให้กล้วยไม้เป็นแบบไหน เพราะยอดที่เราส่งไปเนี่ยแหละคือต้นที่เราต้องการ เราทำเองไม่ได้เพราะมีขั้นตอนเยอะ ต้องมีแล็บขั้นตอนการทำเยอะ เราไม่มีเวลาหรอกแล้วเราไม่ต้องไปศึกษาเอง จ้างเขาเนี่ยแหละสบายกว่า แล้วต้องไปหาเครื่องเขย่ากล้วยไม้อีก ที่ผ่านมาก็ส่งกาว่ารา สีแดง ดวงพร ทุลภูมุน และก็มีเจ้าพระยาชินเขต ส่วนอ้อมใหญ่ ไม่อยากได้แล้ว เพราะเป็นโรคแก่ความต้านทานโรคไม่ดี ดอกไม่ทนเพราะเหี่ยวเร็ว

(สุธน จันทร์พุ่ม, สัมภาษณ์: 16 กุมภาพันธ์ 2561)

การเพาะเมล็ดก็เพาะได้ แต่เราไม่ได้เพาะ เพราะต้องใช้เวลา เพาะเมล็ดมันไม่เหมือนการปั่นตาตรงที่ว่ามันสามารถเป็นได้ทั้งร้อยพ่อพันธุ์แม่ คือมันจะไม่เหมือนต้นเดิม เพราะว่าเราต้องเอาอันนี้ไปผสมกับอันนั้น พ่อพันธุ์ แม่พันธุ์มันจะคนละต้น คนละแบบ ต้นนี้ดอกเด่นสีสวย อีกต้นออกดอกดกแล้วเอามาผสมกัน จากนั้นเราก็เอามาเลี้ยงอีกแล้วจึงเขาเป่าลงวุ้น แล้วเราก็เอามาปลูกแล้วมันก็ไม่เหมือนกันเลยแหละ เราต้องเลือกเองว่าต้นไหนดีที่สุดถึงจะเอาไปปั่นตา มันเลยเสียเวลามากเลย แต่เราก็จะได้ต้นใหม่ที่ไม่เหมือนพ่อพันธุ์แม่พันธุ์ ต่างจากการปั่นตามันจะไม่กลายเป็นกล้วยไม้ก็เป็นตามที่เรายากได้

(สุธน จันทรพุม, สัมภาษณ์: 16 กุมภาพันธ์ 2561)

สวนของการปลูกและการดูแล ภายหลังเปลี่ยนมาทำสวนกล้วยไม้ก็มีการใช้ปุ๋ยเคมีในปริมาณที่มากขึ้นกว่าการทำสวนประเภทอื่นๆ ที่เคยทำมา ทำให้มีต้นทุนในการผลิตที่สูงขึ้นจากราคาปุ๋ยเคมีที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตลอดเวลา เช่นที่ คุณสุริยัน จันทรพุม ผู้มีหน้าที่หลักในการรดปุ๋ยกล้วยไม้ กล่าวไว้ว่า

ต้องลดปุ๋ยกล้วยไม้ทุกอาทิตย์ละครั้ง ก็เลือกยี่ห้อที่ลูกที่สุด ตอนนี้กระสอบละ 1,200 บาท มี 20 กิโลกรัม แต่บางยี่ห้อ กิโลกรัมละ 100 บาท ถ้าเราไม่รูดมันไม่มันก็จะโหมระนะ ถ้าไม่รูดหลายๆ อาทิตย์กล้วยไม้มันก็จะไม่ออกดอก แต่ก่อนนี้กระสอบหนึ่งเพ็งจะ 800 - 900 บาท มันก็ค่อยๆ ขึ้นมาเรื่อยๆ แลละ

(สุริยัน จันทรพุม, สัมภาษณ์: 21 พฤษภาคม 2561)

นอกจากปัญหาด้านต้นทุนปุ๋ยเคมีราคาแพง ชาวสวนยังต้องเผชิญและหาทางจัดการกับปัญหาโรคและแมลงศัตรูกล้วยไม้ ชาวสวนกล้วยไม้ต้องเป็นผู้ที่ช่างสังเกตระบบนิเวศและใช้ประสบการณ์ในการจัดการกับโรคของกล้วยไม้หลายชนิดและแมลงรบกวน ด้วยความสมบูรณ์ของกล้วยไม้มีผลต่อการให้ผลผลิต การปลูกและดูแลจึงต้องใช้ความใส่ใจ และหาทางแก้ไขปัญหาที่เข้ามาปะทะอย่างต่อเนื่อง อาทิ การขาดแคลนแรงงาน และการเปลี่ยนแปลงในเชิงพื้นที่สู่การกลายเป็นเมือง/พื้นที่อยู่อาศัยรองรับความเป็นเมือง

ปัญหาที่เจอมีโรแดงและตัวกินสีดอก มันทำให้ไม้ดอกไม้สีซีด อย่างสีแดงก็กลายเป็นสีขาวไปเลยแล้วไม้ก็หักด้วย มันจะชอบอยู่ใต้ใบ พวกนี้มองไม่ค่อยจะเห็น อย่างตัวกินสี หนูๆ (คุณสกุลชัย จันทรพุม) เขาเคยเห็น เขาบอกว่าฉีดไปวันบ้างที่พุงนี้ย้วยเยี้ยอีกละ เขาก็ว่ามันไม่ตายหรือไง เขาเอากล่องส่องพระดูก็เห็น แต่โรแดงมันอยู่ที่ต้นมันจะกินน้ำเลี้ยงต้น ทำให้ใบร่วง ไม่โหมระ จริงๆ ก็ต้องซื้อยามาฉีดเลย แต่เราฉีดบ้างไม่ฉีดบ้าง อย่างบางที่ฝนมากก็ฉีดไม่ได้ ก็ยิ่งหนักเข้าไปใหญ่จริงๆ มันต้องฉีดทุกอาทิตย์ ครั้งเดือนจึงจะฉีดดี แต่เราบางทีคนนี่ไม่พร้อม คนนั้นไม่พร้อม กว่าจะฉีดก็ร้อหลายเดือน เพราะต้องมีคนดูสายยาง แล้วก็มีคนฉีด คนของเรามีน้อย

(สุริยัน จันทรพุม, สัมภาษณ์: 21 พฤษภาคม 2561)

ภาพที่ 4.19: แสดงคุณสุริยัน จันทร์พุ่ม ขณะฉีดพ่นปุ๋ยใส่กล้วยไม้

ที่มา: ภาพถ่ายโดย ชวัลนุช จันทร์พุ่ม เมื่อวันที่ 23 เมษายน 2561

เดิมที่ทำอยู่หลายเจ้า บางเจ้ามีให้เช่า และทำฟรีด้วย สวนญาติให้ทำฟรี เพราะทำให้สวนเขาไม่รก เมื่อก่อนนี้มีสวนของป่าเล็ก ยายจิด ยายเลียบ และย่าแม่้น ต้องออกไปขายอาทิตย์ละ 2 ครั้งที่ปากคลองตลาด และมีตัดส่งบริษัทยอกเป็นครั้งคราว เมื่อก่อนนี้ขายได้ราคาดี จำกุง้างได้ 4 คน เพราะต้องตัดดอกไม้เยอะ จำกุงานงานเดือนละ 6,000 บาทต่อคน แต่มันก็หลายปีมาแล้ว เคี่ยนนี้ค่าแรงเพิ่มขึ้นเป็น 300 บาท เมื่อก่อนจำกุง 1 วัน 100 – 200 บาทก็ยังม่ี่ขึ้นอยู่กั้งาน ตอนนีม่ี่ได้จำกุงแล้วเพราะปริมาณกล้วยไม้เรลดไปเยอะ เรากั้ทำเอง ตอนนีทำอยู่ในย่านนี้เหลือประมาณ 17 ไร่ เช่า 14 ไร่ เป็นของตัวเอง 3 ไร่ กล้วยไม้ถ้าเยอะมันถึงจะได้เยอะ เพราะบ้านเรายังคงต้องมีการใช้ดอกไม้ในประเพณีต่างๆ อยู่ แต่ตอนนี้หลาหลายๆ ก็ไปเรียนก็ยังไม่ม่ี่ใครมาช่วยเท่าไหร

(สุธน จันทร์พุ่ม, สัมภาษณ์: 16 กุมภาพันธ์ 2561)

ส่วนของการจัดจำหน่าย ช่วงแรกต้องเอากล้วยไม้ไปขายด้วยตนเองที่ปากคลองตลาดด้วยการนั่งเรือหางยาว ต่อมาเมื่อการคมนาคมมีถนนหนทางตัดเข้าสู่พื้นที่มากขึ้น ชาวสวนก็เริ่มใช้การขนส่งทางรถแทนการใช้เรือ ปัจจุบัน “สวนดาเสีรัมย์” เน้นขายส่งและปลีก “ไม้ตลาด” กับตลาดภายในประเทศ (ก่อนปี พ.ศ. 2554 ทำ “ไม้ส่งออก” ส่งต่างประเทศ) นอกจากสวนกล้วยไม้แห่งนี้อย่างนี้ยังมีกระถางเพื่อจำหน่ายอดีตเคยนำกล้วยไม้กระถางไปส่งขาย ณ ตลาดธนบุรี สนามหลวง 2 ปัจจุบันเปลี่ยนไปขายกล้วยไม้กระถาง ณ ตลาดนัดจตุจักร

เมื่อก่อนฉันก็ไปขายเมื่อปี 2528 ได้อาจิตต์ช่วยสอนขายครั้งแรกเมื่อวันที่ 25 ธันวาคม 2528 ดอกไม้ขายดีเลย เอาไปขายที่ปากคลองตลาด ไปนั่งขายกันอยู่สองคน เวลาขายไม่ดีก็นั่งเข้านเย็น เข็นเข็นเข้า ถ้านวันไหนขายดี แป๊บเดียว 1 ชั่วโมง เอาไปหนึ่งเซ่งก็ขายหมดแล้ว เมื่อก่อนเราไม่มีที่ขายก็ย้ายที่ไปเรื่อย เพราะเราไม่ได้ออกขายทุกวัน วันไหนมีดอกไม้ขายค่อยออกไป มีส่งขายให้ญาติๆ และคนรู้จักด้วย แต่เขาไม่ยอมขึ้นราคาให้เลย จนแม่ถามฉันว่าเอาไปขายเองไหม ฉันก็บอกว่าเอาก็เอาเพราะก็ชอบค้าขายจนได้อาจิตต์เนี่ยแหละมาช่วยสอน จำได้เลยว่า ไปคนแรก ทหารก็ท้าว นั่งเรือหางยาวไปตั้งครึ่งชั่วโมงกว่าจะถึงปากคลองตลาด พอขายเสร็จก็มีเรือออกมารับจากที่นั่น ประมาณตอนตี 4 ครึ่ง แล้วตอนกลับจะมาแวะที่วัดกลาง มาซื้อกับข้าวซื้อของ สนุกดี

(ปิยวรรณ จันทร์พุม, สัมภาษณ์: 9 เมษายน 2561)

เมื่อก่อนวิถีชีวิตของเราจะไปด้วยเรือหางยาว ขึ้นที่ปากคลองตลาด แต่ในระยะหลังการเดินทางทางน้ำไม่ได้รับความนิยมและเปลี่ยนแปลงไป คือถนนหนทางมันเยอะมากขึ้น การส่งกล้วยไม้เราจึงส่งทางบกด้วยรถแทน ... ตลาดหลักของเราก็คงเป็นตลาดปากคลองตลาดที่เดิมซึ่งเป็นแหล่งขายกล้วยไม้ขนาดใหญ่ของเรา แต่เราไม่ได้เป็นผู้ค้าเองแล้ว คือเมื่อก่อนเรายังเป็นผู้ค้าขายอยู่ที่ตลาดบ้าง แต่หลังจากที่มีปัญหาเรื่องแผงเช่าที่ช่วงหลังปี พ.ศ.2545 เป็นต้นมา เลยต้องส่งขายให้ลูกค้าที่ตลาดปากคลองอย่างเดียว คือขายส่ง ส่วนขายปลีกตอนนี้เหลืออยู่ที่เดียวคือที่ทำงานของเราอย่างเดียว แล้วเมื่อก่อนยังมีป่าแดง (คุณจงดี พัดฟูทรัพย์) ด้วย แต่เลิกขายไปหลังน้ำท่วม (ปี พ.ศ.2554) ... การขายก็จะขึ้นอยู่กับผู้บริโภคที่เราด้วยนะ บางคนมีกำลังทรัพย์ในการซื้อ หรือมีโต๊ะไหว้ ลูกค้าเฉลี่ยต้องซื้อในราคา 20 บาทเป็นต้นไป บางคนก็จะสั่งที่แล้วแต่ว่าก็กำ 2 กำ 3 กำ กำเดียวเอาไปไหว้พระของเขาย่างนี้ขึ้นอยู่กับแจกกันของเขา แนวในการซื้อของผู้บริโภคที่ซื้อกล้วยไม้เพราะเขาชอบความหอมมากกว่าพวกมาลัย คนที่ใช้จะเป็นผู้บริโภคที่ซื้อเป็นประจำของเรา เราเอาไปส่งเขาเลย ลูกค้าก็ไม่ต้องไปเดินหาซื้อที่ไหน ในขณะที่เราทั้งคู่แข่ง แต่คู่แข่งของเราไม่ได้เดินส่งแบบเรา ... คนที่ทำงานถามเราว่าที่บ้านทำธุรกิจอะไร เราก็บอกว่าปลูกดอกไม้ขาย เขาก็เริ่มสั่งกันปากต่อปาก ทำงานแรกๆ ก็มีแค่กำสองกำหลังจากนั้นก็มักก็เริ่มเพิ่มขึ้น เราก็รู้สึกว่าเขาชอบในบ้านที่เรามีเองไปขายมันก็ดี ตรงที่เราก็เพิ่มรายได้ให้แก่กับเราแล้วสินค้าก็จะดีมีทางขายได้หลายทางไม่ได้ไปผูกขายที่ตลาดอย่างเดียว ... บางทีเราก็ต้องดูสินค้าที่ตลาดต้องการด้วย คือลูกค้าบางครั้งต้องการสีมากกว่าที่เรามี เราก็เลยต้องลงทุนซื้อพันธุ์สีอื่นๆ มาขายที่ตลาดเราซึ่งไม่มีเพื่อที่จะรองรับความต้องการของลูกค้า ตอนนั้นเราก็เพิ่มสีชมพูออกมา มา ที่แรกเราไม่มีสีนี้ เพราะลูกค้าเราอยากได้ และคู่แข่งเรามีด้วยเลยต้องมีบ้าง เพราะถ้าไม่อย่างนั้นลูกค้าแรกก็จะหันไปซื้อจากคู่แข่ง เราก็ซื้อมาจำนวนหนึ่งแล้วนำมาขายพันธุ์ต่อ ในราคาต้นละ 10 บาทแล้วเราค่อยเอามาขายต่อเองบ้าง ซื้อมาปลูกไว้ 2,000 ต้น เพื่อที่เราจะได้ทำพันธุ์ต่อ บอกไม่อยากปลูกๆ แต่ก็ซื้อมาปลูกอีก

(ลาวัลย์ จันทร์พุม, สัมภาษณ์: 21 พฤษภาคม 2561)

ตอนนี้ขายที่ตลาดสวนจตุจักรที่เดียว รายได้อาทิตย์นึงก็จะเฉลี่ยอยู่ที่ 5,000 บาท ขายอาทิตย์ละ 2 วัน คือวันพุธ และวันพฤหัสบดีช่วงสงกรานต์คนก็จะเจียบ อย่างอาทิตย์นี้ได้มาสองพันกว่าบาท เคยขายช่วงหน้าช้าง (กล้วยไม้ป่า) ปีนันได้มา 60,000 บาท ภายในสองวัน ถ้ามึงกำไรนั้นก็ต้องอาศัยจังหวะเวลาด้วยแหละ ... ถ้าเป็นตัวใหม่ๆ มึงจะขายดี ตอนนี้ตลาดเวียตนามจะขายดี แต่เราขอมึงไม่มีของให้ อย่างพวกไม้บัว ไม้กระถางต้นใหญ่ๆ แต่ก็จะซื้อถุณะเราก็ต้องมีเยอะๆ ตอนนี้เราก็ปลูกเฟิร์นควบไปอีก เพราะต่างประเทศชอบนะ พวกญี่ปุ่น ฮองกง สิงคโปร์ เราคิดว่าจะทำเกษตรอย่างนั้นมันต้องมีทุกอย่าง ที่ขายได้ มึงจะได้มีตัวเลือกหลากหลายก็ยิ่งดี

(สกุลชัย จันทร์พุ่ม, สัมภาษณ์: 2 พฤษภาคม 2561)

ส่วนของราคาขาย กล้วยไม้จัดเป็นดอกไม้ที่ขายได้ราคาดี ชาวสวนสามารถกำหนดราคาสวน ราคาขึ้นลงตามความต้องการของตลาด ปริมาณผลผลิตในท้องตลาด และช่วงเวลา/ฤดูกาล กล่าวคือ ราคาจะขึ้นกับปริมาณของไม้ดอกในตลาด หากกล้วยไม้ชนิดไหนให้ผลผลิตน้อย แต่ตลาดต้องการมาก ราคา ก็จะแพง มุมกลับหากกล้วยไม้ชนิดไหนล้นตลาด/มีมากกว่าความต้องการก็จะโดนกดราคา, ฤดูกาลยังมีผลต่อราคาขาย ฤดูหนาวและฤดูร้อนเป็นช่วงที่กล้วยไม้มีราคาสูง ฤดูฝนเป็นช่วงที่กล้วยไม้มีราคาต่ำ ช่วงวันสำคัญหรือวันพระความต้องการกล้วยไม้ก็จะมากกว่าปกติ, การส่งออกกล้วยไม้ก็มีผลต่อราคาขาย หากส่งออกไม่ได้ละมึงกล้วยไม้ล้นตลาด ราคาขายก็จะต่ำลง นอกจากนี้ยังมีกฎกรึงชาวต่างชาติเข้ามาลงทุนทำสวนกล้วยไม้ในประเทศไทย ซึ่งมีทำให้กล้วยไม้ล้นตลาดในบางช่วง

คริสตินเนี่ยจะถูกกว่าพรรณิ ถ้าพรรณิจะขายกำละ 5 ช่อ 40 - 50 บาท แต่ถ้าคริสติน ขายกำละ 10 ช่อ ได้ราคา 30 - 35 บาท เพราะตลาดมีกันเยอะ ส่งนอก (ต่างประเทศ) จะได้ราคาอยู่ที่ 10 สลึง (2.50 บาท) แต่พรรณิได้ช่อ ละ 8 บาท ไม้ใหม่ก็จะได้ราคาดี แต่คริสติน มันมีกันเยอะมันถึงขายได้ถูกไม่ค่อยได้ราคา ทีหลังเนี่ยขายได้กำละ 7 บาท กำละ 4 บาทยังต้องขายเลย

(ปิยวรรณ จันทร์พุ่ม, สัมภาษณ์: 9 เมษายน 2561)

ช่วงที่ดอกไม้ถูกจะเป็นช่วงหน้าฝน เพราะฝนตกไม่มีเยอะ มันก็จะแพงช่วงเดือนพฤศจิกายน ธันวาคมแพงสุดจะเป็นช่วงเมษายนถึงเดือนมิถุนา กรกฎา พอสิงหาราคาไม้ก็เริ่มลง ฝนตกไม่มีเยอะ ส่วนช่วงหน้าหนาวมันจะแพง ไม่ค่อยมีมัน มันก็จะมีแพงมีถูกเป็นช่วงๆ ทีนี้เวลาแพง ไม้เราก็มักไม่ค่อยออกดอก มันจะมีตอนที่หน้าฝนไม่มีเยอะ แล้วบางทีมันออกมันไม่เดิน (ส่งออกน้อยลง) มันก็ออกตลาดกัน (ขายในประเทศ

มากขึ้น) ก็เลยทำให้ราคาตกลง ... มีบิ๊นิงอากาศเย็นมากทำให้กล้วยไม้มันจับไปช่วงนี้ง คือดอกมันบิ๊นิงเลย แล้วดอกมันก็จะงักไปช่วงนี้ง

(ลาวัลย์ จันทรพุม, สัมภาษณ์: 21 พฤษภาคม 2561)

ตอนนี้คนทำสวนกล้วยไม้มีมากขึ้น ก็บางส่วนทำเป็นร้อยๆ ไร่ แล้วยังมีต่างชาติมาลงทุน ใช้คนไทยเป็นนอมินี¹ ปลุกกันเป็นร้อยไร่ สองร้อยไร่ แต่ใช้ชื่อคนไทยทำ พวกนั้นมีทุนเยอะมาอาศัยเมืองไทย จนบางที่มันมีเยอะจนล้มตลาด

(สุทน จันทรพุม, สัมภาษณ์: 16 กุมภาพันธ์ 2561)

การเปลี่ยนแปลงในเชิงพื้นที่สู่การกลายเป็นเมือง/พื้นที่ที่อยู่อาศัยรองรับความเป็นเมือง การพัฒนาเส้นทางคมนาคมขนส่งทำให้สวนกลายเป็นส่วนหนึ่งของเมือง เห็นชัดจากการก่อสร้างโครงการรถไฟฟ้ามหานคร (MRT) สายเฉลิมรัชมงคลหรือสายสีน้ำเงิน เริ่มสร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2554 ที่ทำให้ภาคีเจริญกลายเป็นทำเลทองที่ตั้งจุดโหดกลุ่มนายทุนเข้ามาแสวงผลกำไรจากการซื้อ - ขายที่ดิน ห้างสรรพสินค้า หมู่บ้านจัดสรร และอาคารตึกสูงหลายแห่งที่ผุดขึ้นสองฝั่งถนนเพชรเกษมและถนนสายย่อยๆ อื่น ส่งผลให้เขตภาคีเจริญเคลื่อนสู่การหายไปของพื้นที่เกษตรกรรมเร็วขึ้น (ทั้งที่ก่อนหน้านี้การเข้ามาของโครงการรถไฟฟ้า ภาคีเจริญก็เผชิญกับการเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่ จากสวนสู่การเป็นหมู่บ้านจัดสรรและอาคารพาณิชย์อย่างต่อเนื่อง) ชาวสวนส่วนใหญ่ได้รับผลกระทบและหาทางปรับตัวในระดับที่แตกต่างกัน อาทิ หลายครอบครัวเลือกที่จะเลิกทำสวนและขายที่ดินให้กับนายทุน/หมู่บ้านจัดสรร เมื่อได้รับการเสนอซื้อที่ดินในราคาที่สูง หรือ เมื่อไม่มีลูกหลานสานต่อการทำสวน เพราะได้รับการศึกษาที่สูงขึ้นและเลือกที่จะประกอบอาชีพอื่นๆ นอกภาคการเกษตร

ปัจจุบันที่เรายู่อเนี่ย ไม่เหมาะกับการทำเกษตรกรรมแล้ว เพราะว่าหมู่บ้านล้อมรอบหมด อากาศไม่ดีกล้วยไม้ก็ไม่งาม แล้วน้ำก็ไม่สะอาดก็เป็นผลต่อรากกล้วยไม้ เพราะเราต้องใช้น้ำจากลำคลองอยู่

(สุทน จันทรพุม, สัมภาษณ์: 16 กุมภาพันธ์ 2561)

¹ นอมินี (nominee) หมายถึง บุคคลหรือนิติบุคคลที่ถือหลักทรัพย์ (มีชื่อปรากฏในทะเบียนรายชื่อผู้ ถือหุ้น) แทนบุคคลใด บุคคลหนึ่ง ซึ่งเป็นผู้ถือหุ้นที่แท้จริงคือเป็นผู้ ได้รับประโยชน์ที่แท้จริง (ultimate beneficiary)

นอกจากหมู่บ้านจะปล่อยน้ำเสียลงคลองแล้ว ยังเกิดจากการต่อเติมของคอนในหมู่บ้านด้วย น้ำเสียก็เลยยิ่งผันลงในที่ของเรา มันก็ส่งผลกระทบต่อปลุกกล้วยไม้ของเรามันไม่เหมือนเดิม เพราะค่า pH ความเป็นกรดเป็นด่างก็จะเปลี่ยนแปลงไป ถ้าใช้น้ำเสียน้ำ ไม้มันก็จะไม่งามเหมือนเดิม ซึ่งเราต้องใช้วิธีการพักน้ำใหม่ เมื่อก่อนเราดูน้ำตรงเข้ามาเลยแต่เดี๋ยวนี้ไม่ได้แล้ว เพราะมันจะทำให้ดินไม้ของเรา แคระแกรน พอเรารู้แล้วเราก็จะค่อยๆ ทอยเปิดน้ำเข้ามา แต่บางทีมันก็จะมึนน้ำในหมู่บ้านปะปนเข้ามาด้วย เราก็เลยต้องใช้วิธีอย่างที่สองนี้หน่อย (คุณสกุลชัย จันทร์พุม) เขาทำคือ ใช้น้ำประปา สำหรับไม้ที่ยังเล็กอยู่มารดน้ำแทน ค่าใช้จ่ายเราก็จะเพิ่มขึ้นในส่วนของต้นทุนน้ำ ซึ่งจริงๆ มันก็มีคลอรีน แต่เราก็ไม่มีทางเลือกอื่นใด เราก็ต้องแก้ปัญหาอย่างนี้ แต่ก่อนนะไม้ที่เคยเลี้ยงไว้มันเน่าหมดเลยพอมันเจอน้ำไม่ดีแบบนี้ พอมาใช้น้ำประปามันก็เลยดีขึ้น เพราะว่าเราไม่สามารถเปลี่ยนแปลงอะไรได้แล้ว คือมันไม่มีครีมา คัมครอลสิทธิ์เราได้ขนาดนั้นนะ ถูกไหมล่ะ เพราะตอนนี้เหมือนกับว่าเราอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ค่อนข้างใหญ่เป็นอย่างนั้นทั้งหมดแล้ว เราก็ได้รับผลกระทบส่วนหนึ่งแต่เราก็ไม่สามารถไปเปลี่ยนแปลงคนส่วนใหญ่ได้ บ้านเราคอนนี่กลายเป็นชุมชนคนมาอาศัยอยู่เยอะแล้ว ที่ก็ถูกถม การไหลของน้ำก็ไม่เหมือนเดิม

(ลาวัลย์ จันทร์พุม, สัมภาษณ์: 21 พฤษภาคม 2561)

ก็ต้องใช้สายยางลากเอาจะประหยัดกว่า ถ้าใช้สปริงเกอร์ก็คายอะค่าน้ำ เห็นอานิต (คุณลาวัลย์ จันทร์พุม) เขาว่าเดือนนึงค่าน้ำอยู่ที่ไม่เกิน 300 บาทนะ ช่วงที่ต้องรดทุกวันนะ ถ้าฝนตกด้วยมัน (ค่าน้ำ) ก็จะลดลง

(สกุลชัย จันทร์พุม, สัมภาษณ์: 2 พฤษภาคม 2561)

สภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้อต่อการทำเกษตรกรรม ทำให้ชาวสวนกล้วยไม้ต้องหาทางปรับตัวเพื่อคงการทำเกษตรกรรมไว้ ทั้งในเรื่องการแสวงหาความรู้และนวัตกรรมต่างๆ ที่จะให้สวนกล้วยไม้มีอยู่รอด โดยการปรับตัวนั้นๆ ดูจะเป็นการลงมือทำ/แก้ไขปัญหาย่างทันท่วงทีจากทุนรอนที่ชาวสวนมีเก็บไว้ มากกว่าจะเป็นการพึ่งพาความช่วยเหลือหรือนวัตกรรมต่างๆ จากภาครัฐ

เราปลูกกล้วยไม้มาเกือบจะ 50 ปีแล้ว สภาพแวดล้อมมันเปลี่ยนแต่เราไม่ได้เปลี่ยนแปลงตามสภาพแวดล้อมไง เราเลยต้องปรับตัว ตีบ้างไม่ตีบ้าง ซึ่งถามว่าขาดทุนไหมเรารู้สึกว่า เราขาดทุนไป เพราะขายดอกไม้มาตั้งแต่ 20 ปีที่แล้วดอกไม้เราไม่ขึ้นราคาเลย ค่าปุ๋ยก็แพงขึ้นมาเป็นร้อยเปอร์เซ็นต์แล้ว คนก็

ปลูกกล้วยไม้กันมากขึ้น แล้วก็ผู้บริโภค อย่างพุทธศาสนิกชน คนไทยก็ได้มีจิตศรัทธาอย่างแค้น คนรุ่นใหม่เนี่ยไม่ค่อยไหวพระ อย่างเราเอาไปขายที่ทำงาน แล้วเราก็ไม่เคยปรับราคาขึ้นเลย ในขณะที่คนรุ่นเก่าก็ใกล้เกษียณไป คนรุ่นใหม่ก็แทบจะไม่มีเลยในการที่จะซื้อ มีน้อยมาก ทำให้ตลาดกล้วยไม้เราแทบจะเหลืออยู่ประมาณ 20 เปอร์เซ็นต์ และอีกอย่างคือ มีไม้ล้มลุกอย่างพวกไม้มัง ไม้หน่อ ที่มีอายุสั้นๆ เข้ามามีตลาดมากขึ้น ซึ่งกล้วยไม้เราต้องใช้เวลา 5 ปีถึงจะตัดดอก แต่พวกนั้นแค่ขวานเมสตัดไปแค่ครึ่งไม้มันก็ตัดดอกขายได้แล้ว คือไม้ของเราไม่ได้ถูกปรับขึ้นเลยแต่อุปกรณ์ในการปลูกขึ้นไปกันหมดแล้ว เราเป็นแค่เกษตรกรรายย่อยที่ยังต้องทนอยู่เหมือนกันว่าตอนนี้ตลาดโลกมันไม่ดีขึ้น แล้วก็การปิดตัวของตลาดส่งออกก็ไปกันเยอะแล้ว ... เคยร้องไปทางเขตอยู่เหมือนกันในเรื่องความช่วยเหลือ แต่ก็ไม่เห็นเขาจะทำอะไรเลยนะ อีกอย่างหนึ่งหน่วยงานของรัฐบาลไม่ว่าจะตรวจดินหรือตรวจอะไรค่าใช้จ่ายสูงมากเลย เคยไปติดต่อก่อนนะทำมาคิดแพงมากเลย หลายพันเลยก็ไม่เข้าใจเหมือนกันว่าทำไมแพงเวอร์ขนาดนั้นนะ เคยจะส่งตรวจก็เลยเลิกเลย เพราะตอนนั้นเราอยากจะทำสวนเราเป็นอย่างไงปลูกอะไรได้บ้าง พอรู้ว่าค่าใช้จ่ายเท่าไรเราก็ไม่ไหว ก็อยากจะทำสวนอื่นๆ เขาจะเป็นอย่างไรบ้างนะ

(ลาวีลย์ จันทร์พุ่ม, สัมภาษณ์: 21 พฤษภาคม 2561)

กล้วยไม้มันต้องสะอาดถึงจะดีตอนนี้น้ำในท้องร่องก็ไม่ค่อยดีแล้ว เพราะว่ามันใช้แล้วก็ไหลลงท้องร่องอีก มันเหมือนเอาน้ำเก่ามาอาบอีกรอบนะ คือปกติมันต้องเอาน้ำดีลเลย แล้วเอาน้ำเก่าทิ้งไปเลย แต่เราไม่ได้ทำอย่างนั้นเพราะบางทีน้ำในนี้ยังดีก็ว่า บางทีน้ำข้างนอกมาค่าเปลี่ย เราเคยเอาน้ำไปตรวจอยู่นะ แต่เราก็สังเกตได้จากปลายรากก็รู้ เพราะถ้าปลายรากมันใหม่แสดงว่าน้ำมีปัญหา อย่างถ้าน้ำเค็มคือรากมันจะงุกๆ ใบมันจะเหี่ยว ถ้าปลายรากเขียวๆ มากจะยิ่งดี แต่พวกไม่มีดอก (มือคคารา) จะหนักว่าพวกไม้ป่าซึ่งต้องกินน้ำที่ดึกกว่า เพราะมันจะไวกับน้ำสกปรก ก็เลยต้องใช้น้ำประปาดแทน ... เรื่องคุณภาพน้ำ เคยเอาน้ำไปตรวจที่กองเกษตรเคมี แต่ก่อนตรวจฟรี แต่ตอนนี้ตัวอย่างละสิร้อยบาท ดักน้ำมาวิเคราะห์ใส่ขวดน้ำดื่ม ต้องเอาไปอย่างน้อยต้องสามตัวอย่าง จากคนละแหล่ง เหมือนอย่างเอาน้ำในท้องร่อง น้ำคลอง และน้ำประปา คือเขาต้องมีค่าเปรียบเทียบ เขาก็จะบอกวิธีนะ ว่าจะต้องเติมสารอะไรบ้าง บางทีมันก็ยุ่งยากนะเราก็ไม่ค่อยได้ทำตามเขาหรอก เพราะบางทีเราต้องวัดค่าวัดอะไร แล้วบางทีมันต้องเติมสารเคมี ก็มีคนบอกว่าถ้าเข้าตามันก็บอด เพราะมันต้องเติมกรด เติมสารเคมี เพื่อปรับค่าให้มันเป็น pH กลาง มันยุ่งยากไง หลังจากที่เขาก็บดบังก็ไม่ได้เลยเขาไปตรวจอีกเลย เพราะฉะนั้นอยู่ใกล้ของคลองชลประทานนะดีที่สุด เพราะน้ำมันที่ได้จากเขื่อนมันสะอาด แต่พวกไม่มีคนมันหนักว่าไม่ต้องถึงกับต้องใช้น้ำดื่ม

(สฤลชัย จันทร์พุ่ม, สัมภาษณ์: 2 พฤษภาคม 2561)

ภาพที่ 4.20: แสดงลักษณะของปลายรากที่สมบูรณ์

ที่มา: ภาพถ่ายโดย ชวัลบุช จันทร์พุ่ม

เมื่อวันที่ 23 เมษายน 2561

ภาพที่ 4.21: แสดงลักษณะของปลายรากที่ไม่สมบูรณ์

ที่มา: ภาพถ่ายโดย ชวัลบุช จันทร์พุ่ม

เมื่อวันที่ 23 เมษายน 2561

บางที่ยิ่งน้ำแล้งน้ำแห้ง น้ำก็ยังไม่ค่อยดีขึ้น ถ้า น้ำเยอะมันยังดีขึ้นหน่อย เพราะถ้าคลองแห้งน้ำก็ยิ่งเน่าง่าย บางทีเราก็ต้องรดดอกบ้างเพราะน้ำคลองมันซึมเข้ามา น้ำในร่องก็เต็ม บางทีถ้า น้ำแห้งเราจะดูตื้นเขินว่าน้ำจะกร่อย หรือเค็มเลยก็ต้องสังเกตว่าถ้าช่วงไหนน้ำเค็ม ต้นไม้ที่มีมันลอยอยู่ในน้ำ หรือต้นไม้ที่เกาะอยู่บนตะไทรงก (ตอไม้) หรือทางมะพร้าว อะไรอย่างเนี่ยะ บางทีมันขึ้นอยู่ได้ถ้ามันยังเขียวแสดงว่าน้ำมันยังไม่เค็ม แต่ถ้าบางปีน้ำเค็ม หนุ่ยข้างคลองยังตายเลย ถ้าเราไม่แน่ใจเราก็นำน้ำอมบัววันทั้ง แต่อย่างกินเข้าไปนะ เสร็จแล้วก็ล้างปาก ถ้า น้ำเน่าเนี่ยไม่ได้ทำให้หนุ่ยไม่ตายหรือนอกจากน้ำเค็ม ดังนั้นถ้า น้ำเค็มเราก็ยังไม่รดเข้ามา เคยมีอยู่ปีนึงหนุ่ยมันเหลืองเลยเราก็ไม่เปิดเข้ามาอาศัยน้ำในท้องร่องไปก่อน

(สุวิทย์ จันทร์พุ่ม, สัมภาษณ์: 21 พฤษภาคม 2561)

นอกจากการปรับตัวในเรื่องรูปแบบการผลิตและการจ้างต้องแสวงหาความรู้และนวัตกรรมต่างๆ มาใช้เพื่อความอยู่รอดของสวน การถูกปิดล้อมโดยหมู่บ้านจัดสรรเป็นหนึ่งในเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้ชาวสวนจ้างต้องขายที่ดิน ขายสวน และหันไปทำอาชีพอื่นๆ อพยพออกไปอยู่ที่หรือทำสวนในพื้นที่อื่นๆ ซึ่งนำมาซึ่งการสูญเสียไปชุมชนเกษตรกรรมทำสวนในย่านภาคเจริญ สถานการณ์นี้เกิดขึ้นกับ “สวนตาเสี้ยว” เช่นกัน เมื่อวันที่หมู่บ้านจัดสรรขนาดใหญ่ได้เข้าปิดล้อมสวนแห่งนี้ ปิดล้อมการเดินทางทางบกเหลือไว้

เพียงการเดินทางทางน้ำที่ล้นบทบาทลงในปัจจุบัน หากแต่ทางออกที่ลูกหลานชาวสวนแห่งนี้เลือกคือการไม่ยอมขายที่ดิน เลือกที่จะอยู่ในวงล้อมของหมู่บ้าน ที่มาพร้อมกับการจัดหาทางออกสู่ภายนอกสู่การซื้อทางเข้าออกจากหมู่บ้านจัดสรร อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงในเชิงพื้นที่ที่เกิดขึ้นนี้ก็ดูจะสวนที่อยู่บ้าง ตรงที่นำความเจริญต่างๆ มาสู่ชุมชนในเมืองแห่งนี้ ที่ทำให้ชีวิตของชาวสวนในวงล้อมสะดวกสบายมากขึ้น และสามารถใช้ประโยชน์จากความเจริญที่เคลื่อนเข้ามาอย่างเต็มที่

เราไม่ขายที่เพราะที่บ้านเรามันไม่ได้มาก ถ้าขายก็ได้ไม่กี่ตั้งค์ เพราะครอบครัวเรามีสมาชิกเยอะ ถ้าแบ่งกันก็ได้คนละไม่กี่บาท แคไปซื้อบ้านหลังใหม่ก็ใช้เงินหมดแล้วบางที่ไม่พอด้วยสิ อย่างเพื่อนบ้านที่ขายที่ไปเขาก็แบ่งเงินกับญาติ ได้ 2 - 3 ล้าน แล้วก็ไปซื้อบ้านหลังใหม่อยู่ ก็ไม่รู้ว่าเขาคิดคิดรีปล่านะ เพราะต้องมานั่งเสียดค่าสวนกลางให้หมู่บ้านเดือนละพันกว่าบาทอีก รายได้ก็ไม่มีเพราะต้องไปจมอยู่กับบ้าน ทำอะไรก็ได้ จะไปทำอะไรอื่นก็ไม่รู้ว่าทำอะไร อยู่เฉยๆ มันก็ไม่มีรายได้ ถ้าสมมติมีเงินเดือนอยู่แล้วค่อยว่าไปอย่าง เราถึงไม่ขายใจเพราะถ้าขายแล้วเราจะไปอยู่ที่ไหนละ แต่สวนอื่นเขาขายหมด จนบ้านเราก็ไม่มีทางเดินเพราะเมื่อก่อนเราเดินผ่านสวนคนอื่นออกไปข้างนอก เราก็ต้องไปซื้อบ้านในหมู่บ้านเนี่ยแหละเป็นทางออก จะไปต่อรองขอทางเดินก็กลัวจะไม่ได้เพราะเหลือครอบครัวเราอยู่ครอบครัวเดียวตรงนี้ สุดท้ายก็ต้องซื้อ

(สุน จันทร์พุด, สัมภาษณ์: 16 กุมภาพันธ์ 2561)

ภาพที่ 4.22: แสดงหมู่บ้านที่เกิดขึ้นล้อมสวนกล้วยไม้

ที่มา: ภาพถ่ายโดย ชวัลบุช จันทร์พุด เมื่อวันที่ 24 เมษายน 2561

มันก็ตัวอย่าง เสียอย่าง ดีหน่อยตรงที่พอความเจริญเข้ามา มันก็มีทางออกง่าย แต่เขาไม่ยอมทำทางเดินให้เดิน ธรรมดาแล้วสร้างหมู่บ้าน เขาต้องทำทางเดินให้คนเดิน แต่แถวนี้มีอยู่ไม่กี่บ้าน มันก็ไม่มีใครร้องเรียน ไม่มีใครเอา ถ้ามีบ้านเดียวไปใครเขาจะพึ่งล่ะ ก็เลยต้องซื้อบ้านเอา เอลองไปดูอีกสวนหนึ่งสิ เขาทำทางเดินออกมาให้กว้างตั้งเมตรครึ่งเทปูนให้เดินเลย แล้วอีกอย่างอย่างคือคนที่เข้ามาอยู่เขาทั้งของสกปรก ทั้งของลงน้ำกันทำให้หน้าเน่าเสีย นี่เห็นเลยบางที่เหวี่ยงขยะลงมา หน้าอ้อมยังทิ้งลงคลองเหวี่ยงมาเกือบลงเรือฉัน ตอนนั้นกำลังพายเรือไปเลี้ยงหมา ฉันไม่โหดโยนเข้าไปไหน มันน่าเกลียดมากนะ ดัง (ชยะ) เขาก็มีให้นะ บางทีก็มีน้ำเสียลงมานะ ตรงท่อนะเห็นน้ำมันแพรบเลย แต่ถ้าเราไปร้องเรียนเดี่ยวเขาไม่พอใจก็อาจจะมีปัญหามาถึงเราอีก ข้อดีอีกอย่างคือ ตอนน้ำท่วมปี 54 เราก็ย้ายมาอยู่ตรงนี้ เพราะหมู่บ้านน้ำไม่ท่วมเพราะเขาดมที่สูง พอท่วมมาหน่อยเขาก็สูบน้ำออก เพราะปี 54 น้ำมันมากกลัวมาก ใครจะรู้ว่ามันจะมายะชขนาดนี้

(ปิยวรรณ จันทร์พุด, สัมภาษณ์: 9 เมษายน 2561)

เมื่อถนนเข้ามาการขนส่งสินค้าก็ง่ายขึ้น เมื่อก่อนนี่ตอนที่ยังไม่มีการขนส่งที่ดีทางถนนอย่างนี้ เราต้องเอาดอกไม้ไปด้วยเรือหางยาวเพื่อเอาดอกไม้ไปขาย ตั้งแต่ความเจริญเข้ามา ถนนหนทางดีขึ้น เราก็เปลี่ยนการเอาไปขายโดยใช้รถยนต์ ซึ่งมันสะดวกและรวดเร็วกว่าเมื่อก่อนนี้ ซึ่งเราต้องไปนั่งรอเรือ กว่าเรือจะมาในแต่ละลำ เราก็ต้องรอเรือกว่าเรือจะมาให้เราส่งสินค้าไปจำหน่าย ก็ลำบาก ยิ่งเวลาต้องพายเรือไปในเวลากลางค้ำกลางคืนเพื่อไปส่งตลาดดอกไม้ ตอนหลังการค้าขายก็เปลี่ยนไปเราก็ไปส่งของเวลากลางวันแทน มันก็สะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้นเนื่องจากเราขับรถไป เส้นทางมันใกล้ขึ้นกว่าเส้นทางเรือหางยาว ซึ่งมันทำให้เราสะดวกขึ้น ความเจริญมันมาสู่เรามากขึ้น แล้วอีกอย่างหนึ่งเมื่อก่อนการเอาดอกไม้ไปส่งมันลำบาก เพราะถนนมันไม่ได้มาติดเรา ไซ้ใหม่ เราก็ต้องผ่านสวนคนอื่นออกไป กว่าจะเดินไปถึงสถานที่ที่เราจะเอาดอกไม้ไปส่งมันลำบาก คือถนนมันมาไม่ใกล้บ้านเรานะ เราก็ต้องขับไปลำบากมากเลย เราต้องเข็นรถเข็นออกไปเป็นที่ยาว ตอนนั้นมีทางออกเป็นของหมู่บ้าน (หมู่บ้านมิตรประชาวิมล) แต่ถนนยังไม่ถึงใกล้บ้านเรามากนัก ความเจริญเริ่มเข้ามาหน่อย แต่การขนส่งยังลำบากอยู่เพราะรถยังไม่มาเข้าใกล้บ้านเรา ... หลังจากนั้น หมู่บ้านก็เข้ามาเมื่อสัก 10 ปีที่แล้ว มันก็ทำให้ถนนเข้ามาใกล้เรามากขึ้น เราก็เริ่มมีความคิดว่าจะทำอย่างไร เราก็วางแผนเพื่อที่จะซื้อบ้านของโครงการหมู่บ้านเพื่อเป็นทางออก เพราะไม่อย่างนั้นเราก็จะออกจากสวนเราไม่ได้ มันเลยกลายเป็นประเด็นที่ว่าเราสามารถอยู่ได้โดยไม่ต้องขาย

ที่และมีทางออกด้วย แต่เราก็ต้องลงทุนซื้อบ้านของโครงการเพื่อเจาะทางเข้าออก ไม่อย่างนั้นเราก็จะออกสู่โลกภายนอกไม่ได้ เพราะที่ของเราเป็นที่ตบอดสนิท ล้อมรอบไปด้วยหมู่บ้าน

(ลาลีย์ จันทร์พุ่ม, สัมภาษณ์: 21 พฤษภาคม 2561)

การเปลี่ยนเขตภาษีเจริญสู่การเป็นพื้นที่รองรับความเจริญของเมือง ทั้งในเรื่องที่อยู่อาศัยและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ “สวนดาเสียม” คือ ภาพแทนหนึ่งของพื้นที่เกษตรกรรมทำสวนที่เผชิญหน้าและแสวงหาหนทางต่างๆ ในการปรับตัวเพื่อความอยู่รอด เพื่อการดำรงอยู่ของสวนกล้วยไม้ ทั้งในเรื่องการดูแลและรักษา ต้นทุนการผลิต การจัดจำหน่าย ระบบนิเวศ การปิดล้อมจากหมู่บ้านจัดสรร การเผชิญกับปัญหาเหล่านี้สอนให้ชาวสวนสามารถตั้งรับกับเหตุการณ์ต่างๆ ได้ดี จนต้องมาเผชิญหน้ากับอีกเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นอย่างไม่ทันได้ตั้งตัว นั่นคือ “น้ำท่วมใหญ่ปี 2554” ซึ่งส่งผลกระทบต่อภาคการเกษตรในย่านฝั่งธนฯ เป็นอย่างมาก สวนกล้วยไม้คือหนึ่งในแบบแผนการผลิตที่ได้รับผลกระทบรุนแรง ทั้งจากการป้องกันสวนกล้วยไม้ไว้ไม่ทันทำให้กล้วยไม้จมน้ำตาย การสูญเสียสายพันธุ์กล้วยไม้ที่เก็บสะสมไว้ในสวน ภายหลังน้ำลดก็เกิดภาวะกล้วยไม้ขาดตลาด ไม่มีสินค้าส่งขาย/ตอบสนองความต้องการของตลาด รวมถึงการลดลงของตลาดส่งออกในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ส่งผลต่อรายได้ที่ผ่านมลดลงไปเป็นจำนวนมาก ซึ่งนั่นคืออีกหนึ่งอุปสรรคที่เข้ามากระทบ ที่ลูกหลานชาวสวนต้องหาทางจัดการ แสวงหาหนทางออก ปรับตัว เพื่อให้สวนกล้วยไม้แห่งนี้นี้ยังคงอยู่ต่อไป

น้ำท่วมนี้มีตั้งแต่ปี 21 23 แต่ปี 26 เป็นอะไรที่ตื่นเต้นมากเลย กันไว้ตั้งหลายสวน ที่บ้านก็เกือบท่วมอยู่เหมือนกัน มันท่วมตอนบ่าย แล้วมีคนวิ่งมาบอกว่าสวนเจ็โจ (เพื่อนบ้านซึ่งเลิกทำสวนแล้ว) พังแน่ๆ เราก็คิดว่ามันคงพังนิดเดียว ที่ไหนได้น้ำมันมาใกล้สวนเราแล้ว ทั้งที่เขาโคยดินขึ้นมากันแล้วนะ ดินมันยังหมาดๆ อยู่เลย กันอยู่ได้ประมาณสิบวันเท่านั้นแหละ มันพังลงมาเลย เตี้ยของมันก็เดือนแล้วนะว่าให้กันไว้ให้ตื่นะ เพราะดินมันยังเหลวแล้วเขาใช้เสาไม้ค้ำงที่ทำตุ้ ท่อนท่าแขวนมาก็ มันเล็กไป พอ น้ำมันมาแรงเลยก็ไม่อยู่ แต่ตอนนั้นสวนของเรากันไว้อยู่ ท่วมเฉพาะตรงที่ต่ำเพราะน้ำมันรั่วจากสวนอื่นเข้ามาฝั่งเราเข้ามาเลยเอาดินอุ้ไว้มันถึงได้อยู่ ของเรากันไว้รอบทิศทั้งสี่ด้านเลย เตี้ยเขาให้ใช้เสาไม้หมากต้นยาวๆ ซ้อนๆกันเป็นที่กัน แล้วเอาเสาไม้ทองหลางใหญ่ๆ ค้ำลงไป เสร็จแล้วใช้ดินเหนียวอัดลงไปตามร่องไว้อีกที ต้องใช้ดินเหนียวมันถึงเอาอยู่ ตอนนั้นก็มีพระอาจารย์ที่วัดฉิมเกลนทร์พระมาช่วยตั้งหลายรูป เพราะท่านเป็นเพื่อนกับเตี้ย ปิ๊นั้นก็นึกว่าสวนเราไปแล้ว ก็มีบ้านเราออกดูสวนเดียวแหละ ปิ๊นั้นที่น้ำมันเยอะเพราะฝนมันตกเยอะ จำได้ไม่เคยลืมเลยว่าเป็นพายุคิม

(ลาลีย์ จันทร์พุ่ม, สัมภาษณ์: 21 พฤษภาคม 2561)

ภาพที่ 4.23: แสดงสภาพหมู่บ้านจัดสรรริมคลองที่แต่ก่อนเป็นสวนกล้วยไม้

ที่มา: ภาพถ่ายโดย ชวัลนุช จันทร์ทุพล เมื่อวันที่ 24 เมษายน 2561

ที่จริงเราอยู่ในเขตของเขื่อนเจ้าพระยา แต่ปรากฏว่าที่เราโดนเพราะว่าเราโดนน้ำชลหลังจากคลองมหาสวัสดิ์ทางทิศตะวันตก มันล้นมา แล้วมาในปริมาณที่เยอะมากจนเราไม่สามารถกั้นได้ มันเลยจากตลิ่งเราไปหลายเมตร เราก็กั้นกระสอบทรายไว้ในระดับหนึ่งแต่มันมาสูงกว่านั้นไปเป็นเมตร ถ้าในแนวกันแม่น้ำเจ้าพระยา อย่างแถวคลองสาน มันไม่ท่วม แต่ของเรามันท่วมเพราะของเรามันมาจากด้านหลัง คือคลองมหาสวัสดิ์ซึ่งไม่ได้อยู่ในแนวกันของเขื่อนเจ้าพระยา เขาเลยเรียกว่า น้ำชลหลัง เห็นใหม่น้ำมันท่วมถึงแค่ยกท่าพระ พรานนกก็ไม่ท่วม ตอนนั้นเราก็อิงข้าวอยู่ เขาก็บอกว่าให้ระวังน้ำชลหลัง เราก็ระวัง แต่เราเตรียมพร้อมไว้ไม่พอ คือเราเตรียมการเหมือนกัน แต่ที่นี่เราก็ไม่คิดว่ามันจะมาเยอะขนาดนี้ ทำให้สินค้าเกษตรของเราได้รับความเสียหาย แม้ว่าเราจะเก็บพันธุ์กล้วยไม้ของเราไว้เหมือนกัน เราก็บึ่งไปเก็บไป ตัดเก็บยอดเอาไว้ ตอนนั้นท่วมอยู่ 3 อาทิตย์ แค่อาทิตย์เดียวมันก็ตายหมด สิบกว่าที่สามผ่านไปเราก็เริ่มกู้แล้ว เสร็จแล้วก็ต้องเก็บซากกล้วยไม้ที่ตายไปทิ้ง กว่าจะปลูกใหม่ก็ผ่านไปเป็นเดือนๆ แล้วก็เอาสายพันธุ์ที่เก็บเอาไว้มาลงปลูกใหม่ แต่พื้นที่ที่เราเก็บไม้ไว้ก็ไม่ได้มีเยอะขนาดนั้น เพราะมันโดนท่วมหมด ... น้ำท่วมครั้งนั้นทำให้ไม้ของเราหายไป 80 เปอร์เซ็นต์ ตอนนั้นเราเสียเงินไปเป็นล้านๆ นะ เราก็บึ่งไม่ได้แค่ 20 เปอร์เซ็นต์ บางพันธุ์ของเราก็หายไปเลย เช่น พรรณี สายอันพระรอเจ้าพระยาไกล ซึ่งเมื่อก่อนนี้เราเคยขายต้นให้กับเวียดนามด้วย แต่หลังจากน้ำท่วมเราก็เลยไม่ได้ขายต่อพันธุ์ไม้ของเราจึงเสียหายไปมากช่วงน้ำท่วม ตอนหลังจากน้ำท่วมเราก็ไม่รู้เหมือนกันว่าทำไมมีปลิงระบาดอย่างปลิงที่เราไม่เคยมีมันก็มี ทำให้การขุดลอกน้ำให้บ้านเราเป็นไปด้วยความลำบากมากเลย แล้วผู้ที่จะมารับจ้างขุดลอกคลองก็หายาก แล้วเราก็ไม่กล้าลงเนื่องจากปลิงเนี่ยแหละ ก็ก็ทำให้เราเก็บน้ำได้น้อยลง ... รายได้เมื่อก่อนเดือนละเป็นแสน เพราะมีฉันทและป่าแดง (จตติ พัดพุทธทรัพย์) ไปขายกันเดือน

หนึ่งไม่ต่ำกว่าห้าหมื่นบาท แล้วมีไปส่งนอกและตลาดอีก แต่ตอนนี้รายได้ไม่ถึงห้าหมื่นแล้วตั้งแต่ปี2554
ตอนนี้พวกเราเอาค้ายพอมือทอกิน ไม่มีเงินเก็บ เมื่อก่อนเราส่งดอกไม้ให้กับบริษัทส่งออกยอชนะ แพบจะ
30 - 40 เปอร์เซนต์ของดอกไม้ทั้งหมด แต่ตอนนี้ส่งไม่ได้ส่งออกแล้วเพราะตลาดยุโรปถูกปิดตัวไปเยอะ
มากเลย แล้วราคาก็ตกต่ำลงไปด้วย

(ลาวลีย์ จันทร์พุม, สัมภาษณ์: 21 พฤษภาคม 2561)

ในท่ามกลางความเป็นเมืองและการแข่งขันของตลาดกล้วยไม้ การยังคงมีอยู่ของ “สวนตาเสียม”
คือ ภาพแทนความไม่ยอมจำนนกับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เข้ามากระทบ การยังคงยืนหยัดทำสวน
กล้วยไม้ต่อไปในสภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้อต่อการทำเกษตรกรรม ส่วนหนึ่งเกิดจากต้องการของสมาชิกใน
ครอบครัวที่ต้องการคงสวนกล้วยไม้ที่เคยเป็นอยู่ที่อาศัยที่ทำมาหากินมาแต่บรรพบุรุษไว้ สวนกล้วยไม้แห่งนี้
จึงเป็นพื้นที่ที่ทรงคุณค่าทางด้านเศรษฐกิจและทางด้านจิตใจ ที่ลูกหลานชาวสวนพยายามรักษาไว้ให้นาน
ที่สุด

คิดว่าถ้าบ้านเรามีพื้นที่เยอะๆ เรามีความรู้สักว่าไม่อดขัด เราอยู่ในบ้านที่กว้างๆ มองออกไปสุด
ลูกหูลูกตา ถ้าไปอยู่ทาวนเฮ้าส์เรามีความรู้สึกอดขัด เราเลือกได้ไง เราไม่ได้เดือดร้อนด้านการเงินด้วย ได้
เงินมากก็ต้องไปซื้อบ้านใหม่ก็ไม่ได้ทำให้เรามีเงินเหลืออะไรเยอะแยะ สู้เก็บที่เอาไว้หายใจเยอะๆ และคนที่
บ้านของเราไม่ได้มีใครเป็นหนี้สินให้เป็นการจะต้องขายที่เหมือนกับครอบครัวอื่น ครอบครัวอื่นบางทีเขา
อาจจะคิดว่าไม่มีคนทำแล้วเราก็ตายไปดีกว่า แต่ของเรายังมีคนทำสวนอยู่ ไม่ได้ทำงานนอกบ้านทุกคน
เราก็คิดว่าเอาไว้เป็นที่อยู่ ก็ถึงบอกเอาไว้หายใจ อยู่ทาวนเฮ้าส์มันอดขัดกว่า จะปลูกอะไรก็ไม่มี ต้องอยู่
ในห้องสี่เหลี่ยมแคบๆ มันก็ไม่เหมือนกับอยู่สวนที่มีพื้นที่ แล้วเราก็มีความเจริญเข้ามาแล้วถนนมีถึงใกล้
บ้าน แถมติดคลองอีกต่างหาก ทั้งนี้ทั้งนั้นคนในบ้านส่วนใหญ่ก็ไม่คิดจะขายกันอยู่แล้ว ... เมื่อส่วนใหญ่ก็
ไม่คิดจะขาย ก็เลยเป็นอันตกลงกันว่าไม่ขาย แล้วเราก็ไม่ได้เดือดร้อนเรื่องเงินทอง อีกอย่างหนึ่งเราคิดว่า
เราคิดที่อยู่ เราคงไม่ไปอยู่ที่ไหน เพราะเราเกิดที่นี่ เราโตที่นี่ เรามีความผูกพันกับที่ของเรา และมีคนใน
ครอบครัวของเราไม่ได้เอออวเรอโนไปก็จะทำมาหากินกันอยู่ในนี้ ตรงนี้ก็จะเป็แหล่งทำมาหากินของเรา
อย่างคนที่ไม่ได้เรียนหนังสือสูงเขาก็ต้องประกอบอาชีพทำสวนอยู่ เราก็เลยเก็บพื้นที่ตรงนี้อเอาไว้สำหรับทำ
มาหากิน สมมติว่าเราขายที่ไป คนที่เขาไม่ได้เรียนหนังสือมาเขาก็จะลำบากรับจ้างอะไรที่ไม่ใช่
แนวทางของเขา เพราะว่าเราทำสวนของเรา ได้มากได้น้อยมันก็เป็นธุรกิจของเราที่ดำเนินมา แต่ถ้าเราไป
ขาย คนในบ้านที่ทำเกษตรเขาก็จะลำบาก เราเลยตัดสินใจไม่ขาย

(ลาวลีย์ จันทร์พุม, สัมภาษณ์: 21 พฤษภาคม 2561)

ก็คงคิดว่าจะทำ (สวนกล้วยไม้) ไปจนตายแหละ เพราะพอมันออกดอกมาสวยๆ เราก็อยากทำ
ต่อไปเรื่อยๆ อย่างนี้ มันเป็นกำลังใจ แต่บางคนเขาทำแล้วไม่มีตลาด ทำไปเขาก็ไม่รู้จะขายที่ไหน เขาก็จะ
ปิดกันตัวเอง และไม่อยากทำเพราะมันขายไม่ได้ แต่ตอนนี้เรามีที่เรามีสตลาดก็จะทำต่อไป

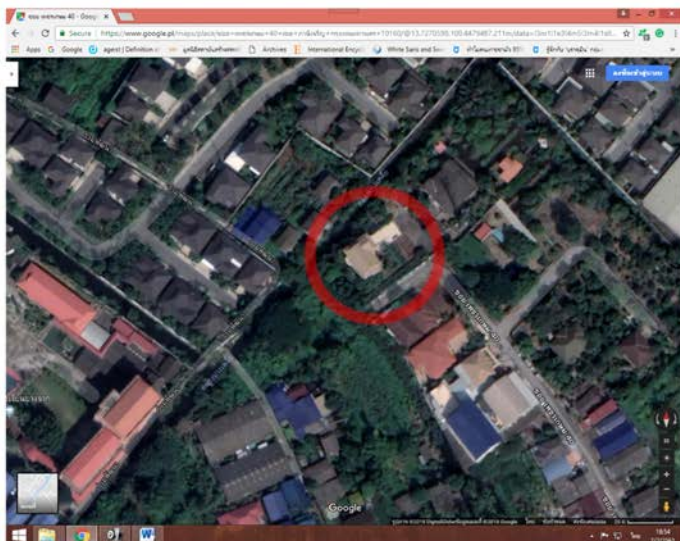
(สกุลชัย จันทร์พุดม, สัมภาษณ์: 2 พฤษภาคม 2561)

ภาพที่ 4.24: แสดงคุณสกุลชัย จันทร์พุดม

ที่มา: ภาพถ่ายโดย ชวัลนุช จันทร์พุดม เมื่อวันที่ 24 เมษายน 2561

ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ประจำแขวงบางจาก - บางหว้า เขตภาษีเจริญ

ภาพที่ 4.25: แสดงพื้นที่บ้านและสวนของคุณกิตติศักดิ์ เต้าปะเสริฐ

ที่มา: <https://www.google.co.th/maps/@13.7265327,100.4479027,18z>

ภาพที่ 4.26 และ 4.27: แสดงบ้านของคุณกิตติศักดิ์ ที่ตั้งในพื้นที่เดียวกับบ้านหลังเก่าและสวนผลไม้

ที่มา: ภาพถ่ายโดย จุฑามาศ ปิยะวงษ์ เมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม 2561

ในวงล้อมของความเป็นเมือง ภาชีเจริญยังคงมีพื้นที่เกษตรกรรมทำสวนผลไม้ ผลไม้ที่ว่ามี คือทุเรียนและผลไม้หลากหลายชนิดที่หาได้ ณ สวนของคุณกิตติศักดิ์ เต้าประเสริฐ ชายวัย 53 ปี สถานภาพโสด ที่จบการศึกษาในระดับปริญญาตรีจากคณะรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร และคณะบริหาร มหาวิทยาลัยเกริก และปริญญาโทสาขารัฐประศาสนศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยเกริก เคยดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาเขตภาชีเจริญถึง 12 ปี (จนถึงปี พ.ศ. 2552) ควบคู่ไปกับการทำสวนตามอย่างคนรุ่นปู่รุ่นย่าที่โยกย้ายเข้ามาในย่านภาชีเจริญก่อนปี พ.ศ. 2500 และการยังคงต่อยอดความรู้ในการทำเกษตรทำให้ในปัจจุบันเขาเป็นประธานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ประจำแขวงบางจาก - บางหว้า เขตภาชีเจริญ

ภาพที่ 4.28: แสดงคุณกิตติศักดิ์ เต้าประเสริฐ

ที่มา: ภาพถ่ายโดย จุฑามาศ ปิยะวงษ์ เมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม 2561

ความเป็นลูกหลานชาวสวนของคุณกิตติศักดิ์สัมพันธ์กับความเป็นลูกหลานชาวจีนและแบบแผนการผลิตที่ครอบครัวยึดถือมาแต่อดีต นั่นคือ คุณกิตติศักดิ์เป็นคนไทยเชื้อสายจีน บรรพบุรุษเป็นชาวจีน

ที่อยู่พหุเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทย ตั้งแต่ประมาณปี พ.ศ. 2400 โดยเข้ามาเช่าที่ดินอยู่ที่ย่านบางมด คุณปู่และคุณย่าแบ่งพื้นที่ออกเป็นสองส่วน คือ เป็นที่อยู่อาศัยและทำการเกษตร ครอบครัวยุคก่อนของเขาเป็นครอบครัวชาวจีนที่ยึดอาชีพเกษตรกรตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา การทำเกษตรในช่วงแรกของบรรพบุรุษเป็นการทำเกษตรแบบสวนผสม ปลูกผักและผลไม้หลายชนิด ได้แก่ มะละกอแขกดำ ถั่วลิสงหอมทอง มะนาว และหมาก โดยเช่าที่อยู่บางมดได้ประมาณ 2 ปี คุณปู่คุณย่าสามารถเก็บเงินได้และมีความต้องการซื้อที่ดินเป็นของตัวเอง คุณปู่และคุณย่าจึงสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับที่ดินจากเพื่อนชาวจีนด้วยกัน ว่ามีที่ดินตรงไหนบ้างที่เหมาะสมกับการทำเกษตร จึงได้รู้ว่ามีที่ดินที่เหมาะสมอยู่ในเขตภาษีเจริญ จากนั้นคุณปู่และคุณย่าได้ซื้อที่ดินในซอยเพชรเกษม 40 แยก 9 จำนวนทั้งหมด 15 ไร่ โดยแบ่งพื้นที่ออกเป็น 2 ส่วน คือ 1) พื้นที่ที่อยู่อาศัยสร้างบ้านจำนวน 1 หลัง เป็นบ้านไม้ยกสูง เนื่องจากอยู่ใกล้คลอง มีเรืออยู่ใต้ถุนบ้าน เพราะเรือเป็นพาหนะสำคัญในการสัญจรสมัยนั้น คลองที่ครอบครัวได้ประเสริฐใช้ประโยชน์ คือ คลองลัดสวนน้อยและคลองบางเพ็ญ ซึ่งเป็นคลองที่เชื่อมกับคลองภาษีเจริญ และ 2) พื้นที่สวนที่ยังคงทำเกษตรแบบสวนผสม และปลูกพืชที่เคยปลูกมาในสมัยที่อยู่บางมด แต่ได้มีเพิ่มพืชชนิดอื่นที่ชาวบ้านในพื้นที่ปลูกกัน คือ พุริณ เจาะ ลั่นจี พุทรา มะม่วง เป็นต้น คนที่ทำสวนรับต่อจากคุณปู่และคุณย่า คือ คุณพ่อ ซึ่งช่วยคุณปู่ทำเกษตรตั้งแต่สมัยเช่าที่ทำสวนอยู่ที่บางมด คุณกิตติศักดิ์เองก็เรียนรู้อารมณ์ทำงานมาจากการช่วยพ่อทำสวน หน้าที่ เก็บผลผลิตมาตั้งแต่เด็ก ๆ เหมือนกัน คุณพ่อช่วยคุณปู่ทำสวนมาตลอดจนครอบครัวเริ่มมีฐานะ คุณปู่จึงหาทางขยับขยายซื้อที่ดินเพิ่มเติม ซื้อที่ดินทั้งที่บางมดและนครชัยศรีไว้ทำสวนส้มและปลูกมัน ครอบครัวยุคก่อนเขาเรียกว่า

คุณพ่อและคุณแม่ของคุณกิตติศักดิ์แต่งงานกันเมื่อปี พ.ศ. 2490 และมีลูกคนแรกเมื่อปี พ.ศ. 2496 ปัจจุบันพี่ชายคนโตอายุ 65 ปี จากนั้นก็มีลูกคนต่อไปตามลำดับ รวมทั้งสิ้น 9 คน และคุณกิตติศักดิ์เป็นลูกคนที่ 6 เกิดในปี พ.ศ. 2508 เมื่อทุกคนเติบโตเข้าสู่วัยเรียนก็ช่วยพ่อแม่ทำสวน เก็บผลผลิต ทั้งสวนที่ภาษีเจริญ บางมด และนครชัยศรี ทุกคนเรียนรู้อารมณ์ทำงานจากการช่วยพ่อแม่ทำสวน เนื่องจากครอบครัวค่อนข้างมีฐานะ พี่น้องของคุณกิตติศักดิ์ รวมถึงคุณกิตติศักดิ์จึงมีโอกาสได้เข้าศึกษาในระดับที่สูง กระทั่งปี พ.ศ. 2528 ขณะคุณกิตติศักดิ์อายุประมาณ 20 ปี และกำลังศึกษาในระดับปริญญาตรี คุณพ่อเสียชีวิต (ขณะนั้นคุณปู่ยังมีชีวิตอยู่ เพิ่งเสียชีวิตไปเมื่อสิบปีที่แล้ว) หลังจากคุณพ่อเสียชีวิต ได้มีการแบ่งมรดกที่ดินกันระหว่างพี่น้อง 9 คนโดยแบ่งเป็น ที่ดินบางมด 1 คน บางบอน 1 คน เสียชีวิต 1 คน อยู่ย่านภาษีเจริญ 2 คน และ อยู่ในที่ดินเพชรเกษม 40 อีก 4 คน ซึ่งคุณกิตติศักดิ์เป็น 1 ใน 4 คน ที่ได้ที่ดินในส่วนซอยเพชรเกษม 40 แยก 9 ที่มีทั้งหมด 15 ไร่ และเป็นที่ดินแรกที่ครอบครัวได้ซื้อไว้ คุณกิตติศักดิ์ได้ที่ดินประมาณ 2 ไร่กว่า คุณกิตติศักดิ์จัดสรรพื้นที่ออกเป็น 2 ส่วน (บ้านและสวน) แต่เน้นเป็นพื้นที่อยู่อาศัยมากกว่าพื้นที่การทำเกษตร ในบริเวณพื้นที่ของคุณกิตติศักดิ์ แบ่งเป็น บ้านไม้หลังแรกของปู่ย่า บ้านพ่อแม่ และบ้านของตนเองที่สร้างเมื่อ 10 ปีที่แล้ว ส่วนพื้นที่เกษตรในบริเวณบ้านนั้นจะมีประมาณ 1 ไร่ หลังจากการแบ่งที่ดิน

วิธีการทำเกษตรของครอบครัวได้เปลี่ยนไป จากที่เคยมีพื้นที่เกษตรมากกว่าที่อยู่อาศัย กลายเป็นที่อยู่อาศัยมากกว่าเกษตร เนื่องจากที่นอင့်ต่างก็มีครอบครัว และสร้างบ้านเป็นของตนเอง ทำให้ในปัจจุบันที่ดินจำนวน 15 ไร่ แบ่งเป็น พื้นที่สำหรับอยู่อาศัย 12 ไร่ ประกอบไปด้วย บ้าน 4 หลัง และพื้นที่ทำการเกษตร 3 ไร่ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่สามารถเชื่อมกับทุกบ้านในครอบครัว แต่ผู้ดูแลและทำสวนเป็นหลัก คือ คุณกิตติศักดิ์

ทำเกษตรมานานแล้วก่อนหน้าปี 2500 อีก เพราะผมเกิดปี 2508 แต่จำปีไม่ได้หรอก น่าจะตั้งแต่ 2400 โน่น เป็นรุ่นปู่ย่า คือ ปู่ย่าเป็นคนจีน อพยพเข้ามาไทย ที่แรกก็มาเช่าที่ดินเขาอยู่ที่บางมด ก็ทำสวนปลูกมะละกอเชกตา ปลูกมะนาว กล้วยหอมทอง อะไรที่ปลูกกันทั่วไป ปลูกง่ายๆ ผักสวนครัว ก็ปลูก แล้วก็ขาย ตอนนั้นก็ขายที่ปากคลองตลาด กับตลาดพลูเป็นหลัก ทำสวนแบบเช่าที่เขายู่ประมาณสองปีกว่าๆ ปู่กับย่าก็เก็บเงินได้ แล้วก็คิดว่าถ้ามีที่ดินของตัวเองน่าจะดีกว่า ก็ได้ข่าวจากเพื่อน คนจีนด้วยกันนั่นแหละ ว่ามีที่ดินตรงนั้นะ ตรงภาษีเจริญที่เป็นบ้านของหมตอนี่เนี่ยแหละ มันดีนะ ดินก็ดี ปู่ย่าเลยมาซื้อที่นี้ ชื่อทั้งหมด 15 ไร่ ก็เป็นทั้งบ้านทั้งสวนเลย สร้างบ้านหลังนี้ เป็นบ้านไม้ ก็หลังนี้เนี่ยแหละ ก็ยกสูงเพราะมันเป็นคลองข้างล่างใจ เราก็มี่เรือนทุกบ้าน ใช้เรือเดินทางไปมา พ่อก็ช่วยปู่ทำเกษตร พอย้ายเข้ามาที่นี้ก็ปลูกที่เคยปลูกมา แต่ก็มีการเพิ่มตามคนแถวนี้แหละ เพราะจริงๆ ตรงนี้เขาเป็นสวนเงาะ สวนทุพร่า สวนทุเรียน เราก็ปลูกตามเขา แต่ตอนนี้ไม่มีละ แรกๆ ทุเรียนเนี่ย ปลูกพันธุ์รวงทอง ที่เรียกว่ารวงเพราะอะไรไม่รู้ไหม ก็เพราะบางปีเนี่ยมันสวย แต่บางปี ดินฟ้าอากาศมันไม่ดีมันก็จะแค้น ช้างในชมบ้าง บางเมื่อกุ๊กบางเมื่อกุ๊กไม่ลูก เขาเลยเรียกเป็นรวง เพราะมันเป็นแบบนี้แถวนี้เลยไม่มีทุเรียนแล้ว ลีนจี้ก็ย้ายไปปลูกที่อื่นจนหมด ครอบครัวเราก็ทำมาเรื่อยๆ ปู่กับย่าก็อยากขายที่ดิน ชื่อไว้ให้ลูกหลาน ให้พ่อทำต่อ ก็เลยไปซื้อที่ที่บางมด ก็บนนครชัยศรี ที่นั้นก็ทำสวนส้มเขียวหวานกับปลูกมัน พอปุ๋ยมั้แก่แล้ว พ่อของเรา ก็ทำต่อ แบบรับช่วงต่อเลย ก็ทำมาเรื่อยๆนะ พ่อก็ทำสวนต่อมาเรื่อยๆ เลย ก็เป็นช่วงที่เรากับพี่น้องโด้ ฐึ้นความแล้ว อีกอย่างเราก็คุ้นเคยเห็นพ่อแม่ทำมาแต่เด็ก ก็ช่วยทำเท่าที่ทำได้ ครอบครัวเราโชคดีที่บ้านพ่อดีเลยได้มีโอกาสเรียน ก็เรียนไปช่วยพ่อแม่ทำสวนไปตอนว่าง จนปี พ.ศ. 2528 พ่อเสีย เราก็อายุประมาณ 20 ปี ยังเรียนไม่จบเลย ก็ช่วยทำสวนไปด้วยเรียนไปด้วย พ่อเรียนตรีจบ ก็ทำสวนอยู่ 2 ปี ก็ตัดสินใจเรียนต่อโท ที่น้องคนอื่นฯ ก็มีการกันไป บางคนก็มีครอบครัว พ่อเสียเราก็แบ่งมรดกที่ดินกัน คนนั้นก็ได้ที่บางมด ตอนนั้นก็ไม่ได้ทำสวนแล้ว เปลี่ยนเป็นสร้างบ้านแทน คนนี้เสียไป อีกคนก็อยู่บางบอน ส่วนอีก 2 คนก็อยู่ใกล้ภาษีเจริญเนี่ยแหละ ส่วนที่ตรงเพชรเกษม 40 แบ่งกัน 4 คน เราก็เป็นหนึ่งในนั้น เราได้ 2 ไร่กว่า ก็สร้างบ้านตัวเอง แต่ก็ยังไม่รีบบ้านพ่อแม่กับบ้านปู่เนาะ เพราะว่าปู่พึ่งเสียไปเมื่อสิบปีที่แล้วเอง ส่วนสวนก็รวมอยู่ในบ้านของทุกคนนั่นแหละ

(กิตติศักดิ์ เต้าประเสริฐ, สัมภาษณ์: 4 พฤษภาคม 2561)

ภาพที่ 4.29 และ 4.30: แสดงบ้านหลังแรกและเรือ พาทนะในการสัญจรของครอบครัวตำบลประเสริญ

ที่มา: ภาพถ่ายโดย จุฑามาศ ปิยะวงษ์ เมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม 2561

หลังจากเรียนจบปริญญาตรี คุณกิตติศักดิ์ไม่ได้ไปสมัครงานที่ไหน ทำสวนอยู่ที่บ้านประมาณ 2 ปี จากนั้นตัดสินใจเรียนต่อปริญญาโท คณะรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกริก เพราะสนใจและชอบในเรื่องการเมือง หลังจากเรียนจบปริญญาโท ก็ยังทำสวนเช่นเดิม จนประมาณปี 2541 คุณกิตติศักดิ์ได้ดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาเขตภาษีเจริญถึง 12 ปี ควบคู่ไปกับการทำสวน กระทั่งในปี พ.ศ. 2552 ได้ยุติบทบาททางการเมือง และหันกลับมาทำสวนเต็มตัว

เอาเรื่องของตัวเองก่อนละกัน ตอนนี้อายุ 53 ปี ไม่ได้ทำงานประจำ จริงๆ ก็ไม่เคยทำงานประจำนะ คือ เริ่มตอนไหนดี ครอบครัวเราก็ถือว่าโชคดี เกือบครึ่งของพี่น้องเรียนจบปริญญากันหมด รวมตัวเราด้วย เราจบปริญญาตรีสองใบ ใบแรกคณะบริหาร มหาวิทยาลัยเกริก ใบที่สองคณะรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยพระนคร ที่เรียนสองคณะนี้เพราะความชอบความสนใจส่วนตัว พอเสียปี 2528 ว่างเรียนไม่จบเลย แต่ปุ๊ยังไม่เสียนะ เพิ่งมาเสียเมื่อสิบปีที่แล้ว ตอนเราเรียนเราก็ทำสวน ช่วยพ่อกับแม่ไปเรื่อยๆ คือ ไม่เคยไม่ทำสวนนะ พ่อเรียนจบก็ไม่ได้ทำงาน มาทำสวนแทน ตอนนั้นยังทำสวนก็เพื่อการค้าอยู่เลย เราก็พักจากเรียนประมาณสองสามปีกว่าๆ ก็เรียนต่อปริญญาโท ก็เรียนคณะเดิม รัฐประศาสนศาสตร์ แต่เรียนที่มหาวิทยาลัยเกริก เราชอบทางเรื่องการเมือง พอจบมาก็ไม่ได้ทำงานประจำอยู่ดี ตอนนั้นก็ถึงเป็น สข. สมาชิกสภาเขตภาษีเจริญนี่ยแหละ เข้าครั้งแรกน่าจะเป็นปี พ.ศ. 2541 ทำอยู่นาน 12 ปี น่าจะถึงประมาณ 2552 หรือเปล่าไม่แน่ใจ ลองไปบอกลูกดู ถ้าถามตอนนี้ก็เลิกทำมา 8 ปีแล้ว ที่หยุดเพราะเหตุผลทางการเมือง อีกอย่างทำมานานก็เบื่อ เออ สิบบอก ตอนที่ เป็น สข. ก็ทำสวนไปด้วยนะ ไม่ได้เลิกทำสวน พอเบื่อ สข. ก็เลยมาทำสวนอย่างเดียว ถึงตอนนี้เนียแหละ แต่ถ้าถามว่าตอนนี้ทำสวนแบบจริงจัง

ไหม มันจะจริงจิงอย่างไร พื้นที่มันน้อยลง ก็ปลูกไว้กินไว้แจกมากกว่า ตอนนั้นก็เลยทำสวนอย่างเดียว ไม่ได้ทำงานอย่างอื่น ส่วนหน้าที่ประธานศูนย์มันก็ได้มีอะไรมาก แต่กระจายข่าว เขาก็ตั้งๆ ไว้แบบนั้น

(กิตติศักดิ์ เต่าประเสริฐ, สัมภาษณ์: 6 พฤษภาคม 2561)

ในบริบทของผู้เคยทำงานสายการเมือง คุณกิตติศักดิ์ให้มุมมองเกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมไว้ว่า การทำงานกับราชการทำให้เขามีความคิดต่างไปจากเกษตรกร/ชาวบ้านอยู่บ้าง กอปรกับความรู้ที่มีมากกว่า ทำให้พอจะทราบว่า ภาครัฐไม่ค่อยสนใจภาคการเกษตรเท่าที่ควร แม้สำนักงานเขตจะส่งเสริมการเกษตร แต่ถ้าการเมืองระดับชาติไม่เห็นด้วยก็ไม่สามารถทำอะไรได้ ส่วนที่ว่าหน้าที่การงานมีผลในการทำเกษตรของเขาหรือไม่ คุณกิตติศักดิ์กล่าวว่า แม้จะทำให้ทราบเรื่องต่างๆ ในเชิงลึก แต่ก็ไม่มีผลต่อความคิดในเรื่องการทำสวน เพราะเขายังคงทำสวนตามอย่างคนรุ่นเก่า แต่มีการปรับเปลี่ยนแบบแผนการผลิตให้ทันกับยุคสมัย และสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไป กอปรกับหลังจากแบ่งมรดกที่ดิน พื้นที่สวนของครอบครัวลดลง ผลผลิตทางเกษตรก็ลดน้อยลงตามไปด้วย จากที่เคยทำเกษตรเป็นอาชีพหลัก ก็เปลี่ยนมาเป็นปลูกไว้บริโภคภายในครอบครัวแทน

มันก็ต่างนะ คือเราเรียนมา เราทำงานในหน่วยราชการ เราก็จะรู้อะไรมากกว่าชาวบ้านไม่รู้ ว่าเขามองเกี่ยวกับภาคการเกษตรอย่างไร คือ เขาก็ไม่ค่อยสนใจภาคการเกษตรเท่าไรนะ ไร่เราตัวเล็กๆ เสนอไปเรื่องน้ำเสีย ก็ไม่มีใครทำจิงจิงหรอก ถ้าระดับชาติเขาไม่สั่งลงมา เราทำเกษตร เราก็รู้ว่ามันเดือดร้อนนะ แต่เราก็ทำอะไรไม่ได้ ส่วนเรื่องที่ว่าภาคการเกษตรจะลดลงไหม ไม่ต้องเราหรอก ชาวบ้านเขาก็รู้ถ้าเป็นเรื่องนี้ที่น่าจะต่างก็น่าจะเพราะเรารู้ข้อมูลบางอย่างที่เขาไม่รู้ เราน่าจะเข้าใจมากกว่าเขา ประมาณนั้นแหละ ส่วนสวนเรา ที่เรียนมา หน้าที่การงานช่วยไหมหรือ ก็ไม่ได้ช่วยเท่าไร แต่ก็มีส่วนบ้าง คือเราทำสวนตามพ่อแม่อิง ความรู้เรื่องปลูกผักปลูกผลไม้ เรามีก่อนเราเรียนอีก มีมาก่อนทำงานด้วย แต่ที่ช่วย คือ ให้เรามองการไกลได้มากขึ้น ถ้าทีจะเปิดใจรับสิ่งใหม่ๆ เราได้รับรู้ข้อมูลมาเยอะ เราก็พร้อมในการเปิดใจยอมรับสิ่งนั้น เพราะเรารู้ว่าที่มา รู้ปัญหาว่าเพราะอะไร ส่วนที่เป็นสวนผสม มีผลไม้หายากที่คนอื่นเขาไม่มี เพราะเราเองล้วนๆ เราชอบอะไรเราก็ปลูก เรารักการปลูกอยู่แล้ว พื้นที่น้อยอย่างไรเราก็ปลูกได้ เพียงแต่พวกข่าวสารสวนบนตลาดฟ้า หรือคอนโดอะไรอย่างนี้ ไว้เป็นแนวทางในอนาคตของเราละกัน เราก็พร้อมปรับเปลี่ยนไปตามสภาพแวดล้อม

(กิตติศักดิ์ เต่าประเสริฐ, สัมภาษณ์: 6 พฤษภาคม 2561)

หลังจากคุณพ่อของคุณกิตติศักดิ์เสียชีวิต คุณกิตติศักดิ์และพี่น้องยังคงช่วยกันทำสวนผสมเช่นที่เคยทำมาในอดีต ด้วยเหตุผลที่ว่าการทำสวนเป็นอาชีพที่หาเลี้ยงครอบครัว และตนเองก็ผูกพันกับการปลูกต้นไม้/การทำเกษตร เขาจึงยังคงทำเกษตรต่อมาจนถึงปัจจุบันในบริษัทที่แสวงหาความรู้เพิ่มเติม เพื่อให้การทำสวนในพื้นที่ที่น้อยลงสามารถให้ผลผลิตที่คุ้มค่า แม้ในปัจจุบันคุณกิตติศักดิ์เน้นปลูกผักผลไม้เพื่อบริโภคในครัวเรือน แต่ถ้ามีผลผลิตมากเขาก็นำผลผลิตมาขายบ้าง ปัจจุบัน ผักและผลไม้ที่ปลูกในสวนมีทั้งมะม่วง ฝรั่ง ส้ม กล้วย ฝรั่ง ละมุด ขนุน มะเฟือง มะกรูด มะนาว ผักกาดหอม กระบองทอง และที่สำคัญคือ ทุเรียน ผักและผลไม้ที่ปลูกไว้ขาย คือ กล้วยหอม มะม่วง ขนุน ฝรั่ง ผักกาดหอม ผักคะน้าฮ่องกง และ ผักสลัด เป็นต้น

คือพอมานในสมัยตอนเราแบ่งที่ดินกัน เรายังทำสวนอยู่ แต่ลดพื้นที่สวนลง พื้นที่ก็เปลี่ยนเป็นบ้านไปหมด จะทำสวนใหญ่ๆ มันก็ไม่ได้ เรายังไม่ได้จะทำสวนเพื่อเลี้ยงตัวเองเหมือนพ่อแม่เราละ ก็เปลี่ยนมาเป็นปลูกไว้กินไว้แจกเป็นหลัก คือ อยากรักษาอะไรก็ปลูก ถ้าได้ผลผลิตเยอะๆ เรายังขายเอากำไรแค่นิดหน่อย ทั้งหมดนี้ เราไม่ได้ขายทุกอย่างนะ ที่จะมีขายหลักๆ ก็มะม่วง ฝรั่ง ขนุน ผักกาดหอม ผักคะน้าฮ่องกง ผักสลัด คืออะไรที่เขารู้ออกผลผลิตเยอะๆ เรายังจะขาย แต่ก็ไม่ได้ขายจริงจังนะ ก็จะขายให้กับคนแถวนี้ ไม่ได้ไปส่งตลาด หรือตั้งร้าน แต่ก็ไม่เคยขายเลย คือ ทุเรียน

(กิตติศักดิ์ เต่าประเสริฐ, สัมภาษณ์: 4 พฤษภาคม 2561)

ภาพที่ 4.31 และ 4.32: แสดงขนุนในสวนของคุณกิตติศักดิ์ เต่าประเสริฐ

ที่มา: ภาพถ่ายโดย จุฑามาศ ปิยะวงษ์ เมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม 2561

ภาพที่ 4.33 และ 4.34: แสดงแปลงผักและพืชผักในสวนของคุณกิตติศักดิ์ เต้าประเสริฐ

ที่มา: ภาพถ่ายโดย จุฑามาศ ปิยะวงษ์ เมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม 2561

ภาพที่ 4.35 และ 4.36: แสดงร้านปลูกอุนุ่นในสวนของคุณกิตติศักดิ์ เต้าประเสริฐ

ที่มา: ภาพถ่ายโดย จุฑามาศ ปิยะวงษ์ เมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม 2561

ภาพที่ 4.37 และ 4.38: แสดงทุเรียนในสวนของคุณกิตติศักดิ์ เต้าประเสริฐ

ที่มา: ภาพถ่ายโดย จุฑามาศ ปิยะวงษ์ เมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม 2561

ส่วนของแบบแผนการผลิตก็มีการเปลี่ยนแปลงไปตามช่วงเวลา นั่นคือ หลังจากคุณพ่อเสียชีวิต คุณก็ตัดสินใจและที่น้องยังคงทำสวนแบบเดิม ใช้สารเคมีทางการเกษตรเหมือนที่เคยใช้ น้ำที่ใช้ทำสวนก็ยังคงเป็นน้ำคลองจากคลองลัดสวนน้อยและคลองบางพลี ในช่วงประมาณปี พ.ศ. 2518 พื้นที่เริ่มมีการตัดถนน มีหมู่บ้านเข้ามา เป็นผลให้น้ำในคลองเน่าเสีย แต่ก็ยังไม่เสียหายหนักมากเท่าปัจจุบัน กอปรกับเริ่มมีเครื่องยนต์ เทคโนโลยี เครื่องมือทางการเกษตรเข้ามา มีการซื้อเครื่องสูบน้ำมาใช้สูบน้ำเข้าร่องสวน เครื่องรดน้ำและเครื่องพ่นยาฆ่าแมลงก็เป็นเครื่องยนต์ที่ดัดแปลงมาจากเครื่องยนต์ของเรือ การเข้ามาของวิทยาการสมัยใหม่ คุณก็ตัดสินใจคิดว่า เทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงเป็นเรื่องปกติที่เกษตรกรทุกพื้นที่ต่างต้องเจอและต้องปรับตัวเพื่อรับมือ ซึ่งสิ่งต่างๆ ที่กล่าวมานั้นมีผลต่อคุณภาพผลผลิตทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นการใช้สารเคมี ที่ในขณะนั้นชาวสวนต่างเชื่อว่าสารเคมีที่ใช่กัน (ตามคำแนะนำจากนักวิชาการเกษตร) ไม่มีอันตราย แต่ในปัจจุบันกลับไม่เป็นเช่นนั้น สารเคมีที่เคยใช้กลายเป็นสารพิษร้ายแรงที่ส่งผลกระทบต่อทั้งสุขภาพตนเองและผู้บริโภค การรู้ถึงอันตรายจากการสารเคมีทางการเกษตรได้กลายเป็นจุดเปลี่ยนที่ทำให้คุณก็ตัดสินใจปรับเปลี่ยนวิถีการผลิต นั่นคือ การหันมาใช้ปุ๋ยหมักและน้ำหมักจากธรรมชาติ ซึ่งเป็นความรู้ที่เขาแสวงหาจากการสังเกตและสอบถามจากคนรอบข้างและเกษตรกรท่านอื่นๆ จากนั้นนำมาปรับใช้กับสวนของตนเอง จนนำไปสู่การทำน้ำหมักและปุ๋ยหมักไว้ใช้ด้วยตนเอง คุณก็ตัดสินใจจึงไม่ต้องพึ่งสารเคมีในการเพาะปลูกผักและผลไม้ นอกจากนี้ คุณก็ตัดสินใจยังใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ทำให้การทำสวนรวดเร็ว สะดวก และเหมาะกับยุคสมัยมากขึ้นมาใช้ นั่นคือ การนำกรรมวิธีในระบบ sprinkle มาใช้เพื่อให้สามารถรดน้ำในพื้นที่กว้างได้อย่างรวดเร็ว ประหยัดเวลา

วิธีหรือ แรกๆ เราก็ทำตามพ่อแม่ คือเราเห็น เราคุ้นเคยมาอย่างไรก็ทำแบบนั้น เขาใช้สารเคมีเราก็ใช้ตาม เรื่องสารเคมี ที่มีนเป็นสารอันตรายในปัจจุบัน แต่ก่อนเขาบอกกันว่ามันไม่อันตรายนะ ใส่อารไกลโฟเซต เจ้าหน้าที่การเกษตรก็บอกว่าใช้ดีไม่อันตราย แต่ตอนนี้เป็นโลหะ กลายเป็นยาฆ่าแมลงไปแล้ว เป็นสารที่อันตรายต่อสุขภาพซะงั้น เราก็ต้องปรับการดูแล เลือไปแบบคนอื่นเขา ถามเขาว่าทำอย่างไร เราก็มาปรับใช้ของเรา ก็เริ่มจากเลิกใช้สารเคมี มาทำปุ๋ยหมัก น้ำหมัก มันก็ติดกับผลไม้เรานะ คุณภาพดีกว่า ก็เลยปลูกแบบธรรมชาติมาจนถึงตอนนี้ ส่วนเรื่องเครื่องมือ มันเปลี่ยนมาเรื่อยๆ อยู่แล้ว เราก็เป็นอีกคนที่รักความสบาย แต่ก็ต้องยอมลงทุนเสียเงินหน่อย แต่ถ้าประหยัดเวลาเราก็โอเค มันเปลี่ยนมาเรื่อยๆ นะ จำไม่ได้แล้ว เอาที่จำได้ละกัน ที่รดน้ำ ตอนพ่อแม่เราก็รดน้ำคลองรดเอา พอช่วง 2518 เริ่มมีเทคโนโลยีส์ ที่ดัดแปลงมาจากเครื่องยนต์ของเรือ เราก็ซื้อมาใช้ในสวนไว้รดน้ำ พอมาช่วงหลังก็เปลี่ยนมาใช้ sprinkle สะดวกมาก รดได้กระจายไปทั่ว ประหยัดเวลาด้วย เราก็ต้องปรับไปตามยุคสมัยนั้นแหละอะไรที่เราปรับ แต่ถ้าให้เราปรับไปปลูกแบบผักไฮโดรโปนิคส์ก็คงไม่ทำ เต็มมันจะเหมือนตอนที่บอกว่า

ไกลโฟเซตไม่อันตราย แต่ในอนาคตอาจจะไม่ใช่ปลอดภัยก็ได้ เรามีวิธีธรรมชาติที่ดีของเราอยู่แล้ว เราก็จะทำแบบนี้ต่อไป จนกว่าจะมีอะไรที่ดีกว่า แล้วจะต้องมีความแน่นอนด้วยนะ

(กิตติศักดิ์ เต้าประเสริฐ, สัมภาษณ์: 6 พฤษภาคม 2561)

ภาพที่ 4.39 และ 4.40: แสดงปุ๋ยหมักและน้ำหมักในสวนของคุณกิตติศักดิ์ เต้าประเสริฐ

ที่มา: ภาพถ่ายโดย จุฑามาศ ปิยะวงษ์ เมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม 2561

การดูแลเอาใจใส่ของคุณกิตติศักดิ์ทำให้ผลผลิตทางการเกษตรที่เขาปลูกมีคุณภาพและสามารถส่งขายได้ราคาดี ผลไม้หลักๆ ที่ขายก็มีกล้วยหอมทอง เครือใหญ่ 1 หวีมีมากถึง 22 ลูก, มะม่วงพันธุ์ชวามนิยม มะม่วงพันธุ์หยากรที่มีรสชาติดี หากใครได้ลองชิมจะลิ้มมะม่วงพันธุ์อื่นๆ ที่เคยทานมา, ฝรั่งแดง ฝรั่งเขียว และองุ่นดำ ทั้งหมดมีเมล็ดและไร้เมล็ด ขนาดใหญ่เท่าหนึ่งช้อนนิ้วชี้ นอกจากนี้ยังมีมะละกอ ขนุน มะขามหวาน เป็นต้น ที่สามารถขายได้เมื่อมีผลผลิตมากเกินบริโภค ในสวนของคุณกิตติศักดิ์ยังมีผลไม้อีกชนิดหนึ่งที่น่าสนใจ คือ ทุเรียน เพราะในพื้นที่ภาคใต้ ทุเรียนเป็นผลไม้ที่หายากและไม่ค่อยมีใครปลูกแล้ว ครอบครัวของคุณกิตติศักดิ์ปลูกทุเรียนมาแต่อดีต พันธุ์แรกที่ปลูกกัน คือ พันธุ์รวงทอง แต่ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควรเพราะพันธุ์รวงทองให้ผลผลิตที่ไม่แน่นอน คุณกิตติศักดิ์จึงหันมาปลูกพันธุ์หมอนทองตามความชอบของสมาชิกในครอบครัว ทุเรียนที่ปลูกจึงเป็นไปเพื่อบริโภคในครัวเรือนเท่านั้น นอกจากผลไม้ในสวนของคุณกิตติศักดิ์ยังมีผักนานาชนิดที่ปลูกไว้เพื่อบริโภคและขาย เช่น ผักกาดหอม ผักคะน้าฮ่องกง ผักสลัด เป็นต้น

เราก็ปลูกแบบคนอื่นฯ พันธุ์ที่ปลูกก็ทั่วไปเลย แต่เราดูแลเอาใจใส่แต่ละอย่างเป็นอย่างดี ทำความเข้าใจ ไปแอบดูคนอื่นเขาทำบ้าง คือเราก็ชอบความสบาย ก็ไม่ใช่เรื่องแปลก เราเลยมีความคิดที่เก็บเล็กผสมน้อย เห็นคนอื่นเขาทำ เราก็เอามาปรับ ทำอย่างไรเราจะได้ดีกว่าเขา ไม่ได้ไปอบรม หรือ หา

ความรู้เลย ใช้ประสบการณ์ ฉามคนอื่นมากกว่า ถ้าให้เล่า ก็เริ่มจากกล้วยแล้วกัน ก็ปลูกง่ายตามชื่อเลย ขึ้นชื่อกล้วยมันก็กล้วยๆ ที่บ้านมีกล้วยอยู่หลายพันธุ์ กล้วยน้ำว้า กล้วยเล็บมือนาง แต่ที่เราปลูกขายคือ กล้วยหอมทอง มันก็พันธุ์ทั่วไปไซ้ใหม่ แต่รู้ไหมว่าคุณภาพกล้วยของเราต่างจากที่อื่น คือ ขนาดใหญ่แล้วเคยเห็นไหมละ หนึ่งมีมี 22 ลูก นั่นแหละของสวนที่นี้ ต้องบอกก่อนนะว่ากล้วยเราปลูกแบบไม่ใช้สารเคมีเลย ธรรมชาติล้วนๆ แล้วก็มีมะม่วง บ้านเราก็มีหลายพันธุ์แต่ที่ได้ราคาที่สุดคือ พันธุ์ชวานิยม เป็นมะม่วงมันที่กินสุกได้ มีความหวานแบบน้ำดอกไม้ ที่แตกต่างจากพันธุ์อื่น คือรสชาติมันต่างกันคนละเรื่องเลยนะ ถ้าได้กินชวานิยมจะเลิกกินไปเลยน้ำดอกไม้ อีกอย่างมันหายาก พันธุ์ชวานิยมมันกลายๆ พันธุ์มาจากน้ำดอกไม้เนี่ยแหละ น้ำดอกไม้สุกที่เรากินกันก็กลายพันธุ์มาเป็นน้ำดอกไม้มัน น้ำดอกไม้มันกลายพันธุ์มาเป็นชวานิยม แล้วก็อู่น เราที่ปลูกแบบต้องทำร้าน ยกขึ้นสูง เพราะอู่นเป็นผลไม้ประเภทเอาทำร้านให้ผลห้อยลงมาแล้วเราก็เก็บ อู่นเรามีทั้งแบบมีเมล็ดและไร้เมล็ด มีหลายพันธุ์ อู่นแดง อู่นเขียว อู่นดำ ตอนลงครั้งแรกจะใช้เวลาประมาณ 8 เดือน จึงจะให้ผลผลิต จากนั้นก็ให้ผลผลิตทุก 2 เดือน นี่ก็ทิ้งเก็บไป ต้องรออีก 2 เดือน คนแถวนี้ถึงจะได้กิน อู่นของที่นี่ก็จะลูกใหญ่ประมาณช่อนี้ซีเลย ที่ขายหลักๆ ก็ประมาณนี้ แต่ที่ขายบ้างตามผลผลิตที่ได้ ก็จะมีมะละกอ ก็ปลูกทั้งพันธุ์แขกดำและฮอลแลนด์แล้วก็มีขนุน เนื้อขนุนของเราเนี่ยแน่น หวานมากนะ นอกจากผลไม้ ก็มีปลูกผักขายบ้าง ผักกาดหอม ผักคะน้าฮ่องเต้ ฝรั่ง ผักสลัด เราก็ทั้งปลูกกินปลูกขาย ปลูกอยู่ 6 แปลงเล็กๆ ไม่ได้ปลูกจริงจัง ส่วนทุเรียน นี่เราไม่เคยขายเลย ในสวนมีทุเรียนประมาณ 10 กว่าต้นนะ เป็นพันธุ์หมอนทองจริงๆ อย่างที่บอกว่า พ่อแม่เราปลูกพันธุ์ร่วงทองมาก่อน เป็นพันธุ์ที่ปลูกในพื้นที่นี้ตั้งแต่แรก แต่มันไม่ค่อยดีเท่าไร ส่วนที่ปลูกหมอนทอง เป็นเพราะความชอบของคนที่บ้าน เราชอบกินพันธุ์ไหนเราก็ปลูกพันธุ์นั้น คือ เราไม่ได้ปลูกขายไง เราปลูกกินเอง ทุเรียนเนี่ยการปลูก กว่าผลผลิตจะออกใช้เวลานาน ถ้าครั้งแรกหลังจากลงต้นนะ ต้องรอประมาณ 5 - 6 ปี กว่าจะออกผลผลิตให้เรา ถ้าเราจะส่งขายตลาดหรืออะไรคงไม่เหมาะเพราะเราปลูกน้อย เราไม่ได้มีผลผลิตให้เขาได้ตลอด ตอนนีที่สวนมีทุเรียน 10 กว่าต้น ตอนนีก็กำลังจะเก็บกินได้เลย เราก็กินเองบ้าง แจกบ้าง แบ่งๆ กัน ทุเรียนปลูกยากกว่าพืชอื่น ต้องดูอากาศ ดูการให้น้ำ ดินหลายอย่างกว่าปลูกอย่างอื่นที่เรามี แต่มันก็ปลูกได้ เพราะพื้นที่นี้เขาก็เคยปลูกกันมาอยู่แล้ว เพียงแต่เราต้องทำความเข้าใจ เราเคยยังมีทุเรียนในสวนอยู่มาจนถึงตอนนี้ ก็เรียกได้ว่าสวนเราแปลกกว่าสวนอื่นก็เพราะมีทุเรียนเนี่ยแหละ

(กิตติศักดิ์ เต่าประเสริฐ, สัมภาษณ์: 4 พฤษภาคม 2561)

ภาพที่ 4.41 และ 4.42: แสดงทุเรียนพันธุ์หอมทองและฝรั่งจากสวนของคุณกิตติศักดิ์ เต้าประเสริฐ

ที่มา: ภาพถ่ายโดย จุฑามาศ ปิยะวงษ์ เมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม 2561

ภาพที่ 4.43 และ 4.44: แสดงกล้วยหอมทองจากสวนของคุณกิตติศักดิ์ เต้าประเสริฐ

ที่มา: ภาพถ่ายโดย จุฑามาศ ปิยะวงษ์ เมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม 2561

ภาพที่ 4.45 และ 4.46: แสดงมะขามหวานและขนุนจากสวนของคุณกิตติศักดิ์ เต้าประเสริฐ

ที่มา: ภาพถ่ายโดย จุฑามาศ ปิยะวงษ์ เมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม 2561

ส่วนของการจัดจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร คุณกิตติศักดิ์เล่าว่า สมัยรุ่นพ่อรุ่นแม่ ส่งผลผลิตไปตลาดใหญ่ ซึ่งคือปากคลองตลาดและตลาดพลู แต่ในปัจจุบันที่พื้นที่ทำเกษตรลดลง การจัดจำหน่ายก็ต้องเปลี่ยนไปตามการตลาดของผลผลิต คุณกิตติศักดิ์เลือกที่จะขายผักและผลไม้ให้กับเพื่อนบ้าน และคนงานตามโรงงานที่อยู่แถวซอยเพชรเกษม 40 แทน ราคาขายเป็นราคาที่คุณกิตติศักดิ์เป็นคนตั้งเองและราคาที่ลูกค้าเป็นผู้เสนอให้ โดยพิจารณาจากคุณภาพและความหายากของผลผลิต เช่น ถั่วลิสงหอม ขนาดใหญ่ และจำนวนลูกต่อหวีที่มากกว่าของสวนอื่น คุณกิตติศักดิ์สามารถตั้งราคาเริ่มต้นได้ถึงหวีละ 100 - 250 บาท ส่วนของมะม่วงพันธุ์ชวามิยาก็ขายเป็นลูก ในราคาลูกละ 50 - 60 บาท เพราะเป็นมะม่วงพันธุ์หายาก ผลมีขนาดใหญ่ การขายเป็นลูกจะขายง่ายกว่าชั่งกิโล ในขณะที่มะม่วงพันธุ์อื่น เช่น มะม่วงสวน จะจัดใส่ถุงขายลูกละ 20 บาท นำใส่แข่งไปขายเพื่อนบ้านหรือตั้งขายหน้าโรงงาน ส่วนขององุ่น ขายในราคากิโลกรัมละ 50 - 60 บาท องุ่นเป็นผลผลิตที่ค่อนข้างขายดี เพราะมีขนาดใหญ่กว่ารับประทาน หากใครต้องการบริโภคก็ต้องรอให้ผลผลิตออกผล ราคาจึงค่อนข้างสูง ส่วนทุเรียนเป็นผลไม้ชนิดเดียวที่สวนนี้ไม่เคยจำหน่าย แม้จะมีคนเคยเสนอราคาให้ถึง 15,000 บาทต่อลูก คุณกิตติศักดิ์ให้เหตุผลว่า หากขายไปในราคาสูงสุด 15,000 บาท เมื่อมีคนได้บริโภคราคาขายก็จะลดลงไปเรื่อยๆ เขายังยังไม่ขายในราคาดังกล่าว กอปรกับหากส่งขายตลาดใหญ่ก็อาจไม่มีผลผลิตส่งขายได้ทันหรือต่อเนื่อง เพราะปลูกในพื้นที่น้อยและมีจำนวนไม่มาก ส่วนเหตุผลที่ผู้ซื้อเสนอราคาสูงถึง 15,000 บาท น่าจะเป็นเพราะในพื้นที่ภาคใต้ ทุเรียนเป็นผลไม้ที่หายาก หากได้บริโภคก็อาจให้ความรู้สึกของการได้ทานทุเรียนพื้นที่นั้น ส่วนของผัก ไม่ว่าจะเป็นผักกาดหอม ผักคะน้าฮ่องกง ผักสลัด ก็ขายให้เพื่อนบ้านและคนในพื้นที่ มีทั้งมาซื้อที่บ้านและโทรสั่งให้ไปส่งตามบ้าน นอกจากนี้ยังมีกรจำหน่ายปุ๋ยหมักและน้ำหมักให้กับเกษตรกรท่านอื่นอีกด้วย

แต่ก่อนตลาดหลักตั้งแต่รุ่นปู่ รุ่นพ่อ ก็คงเป็นตลาดพลุกับปากคลองตลาด เราก็เกิดทันนะ แต่พอแบ่งที่ดิน ทำสวนน้อยลง เราก็ไม่ได้ส่งตลาดใหญ่แล้ว ก็ขายให้เพื่อนบ้าน คนที่ทำงานในโรงงานละแวกนี้ ก็อย่างที่บอก เราไม่ขายทุกอย่าง คือที่เราขายก็ขายตามคุณภาพ ราคาอาจจะสูงกว่าที่อื่น อย่างกล้วยหอมทอง เราก็ขายอยู่ที่เริ่มต้นหริละ 100 บาท แล้วรู้ไหมแพงสุดของเราหริละเท่าไร? หริละ 250 นะ แต่ก็ยังมีคนซื้อ เพราะคุณภาพดี ทำให้ถึงกล้าขายเป็นร้อยหรือ ก็เพราะกล้วยเราไม่เหมือนที่อื่นตรงที่ขนาดใหญ่ หรินี้มีลูกกล้วยมากที่สุดนะ 22 ลูก น้อยสุดนี่คือ 16 ลูก ขนาดน้อยสุดของเราขิงมากของกล้วยทั่วไปเลย เราเลยขายได้ คนที่ซื้อส่วนใหญ่ก็เพื่อนบ้าน คนแถวนี้ ไม่เคยไปส่งตามตลาดเลย เขาจะมาดูที่บ้าน แล้วดีราคาให้เราเองก็มี ปีที่แล้วเนี่ยแหละที่มาซื้อหริละ 250 แล้วก็มีมะม่วง บ้านเราก็มีหลายพันธุ์แต่ที่แพงที่สุด ขายเป็นลูก ลูกนึ่งก็ประมาณ ห้าทลึงบาท แล้วแต่ขนาด ส่วนเขียวสวยก็ขายลูกละสิบบาท แล้วแต่พันธุ์ ที่ชาวนิยมมันแพงกว่าน้ำดอกไม้ เพราะรสชาติ อีกอย่างมันหายาก ก็ขายให้คนแถวนี้อีกเหมือนกัน ที่ขายเป็นลูกเพราะมันขายง่ายไม่ต้องซังกิโละ แต่ก็ไม่ได้ขายเป็นลูกทุกพันธุ์นะ ถ้าเป็นมะม่วงสวน เราจะใส่ถุงขาย ถุงละ 20 บาท ใส่ซังไปตั้งขายหน้าโรงงานแถวนี้ สองซังไม่ซังก็หมดแล้ว ลูกค้าเขากินแล้วติดใจก็มาซื้อ ส่วนอ่อง ราคาที่อยู่ที่กิโละ 60 บาท อ่องของเราก็ลูกใหญ่ แถวนั้นไม่ค่อยมีคนปลูก อีกอย่างกว่าจะกินได้ต้องรอวันระยะสองเดือน ถ้าใครอยากกินเขาก็ต้องรอ ที่ขายหลักๆ ก็ราคาประมาณนี้ ส่วนมะละกอ ก็ลูกละ 30 – 40 บาท แล้วก็มีขุ่น เราก็จะแกะใส่ถุง ถุงละ 20 บาท ส่วนผักก็ขายเป็นต้น ต้นละ 10 บาท ส่วนทุเรียน เราไม่เคยขายเลย แต่มีคนมาเสนอราคาให้นะ ลูกละ 15,000 บาทเลย แต่เราก็งงไม่ขาย คือเราคิดว่าถ้าเราขายราคานี้ ต่อไปราคาที่จะลง เพราะมันเป็นพันธุ์ทั่วไป แต่ที่เราไม่ขายเพราะเผื่อมีคนมาถาม เราจะบอกว่าเคยมีคนให้ราคา มันก็อาจจะได้สูงขึ้น สำหรับเราคนที่เขาให้ราคาสูงไม่ได้อยู่ที่พันธุ์หรือ เพราะมันก็ทั่วไป แต่มันอยู่ที่พื้นที่ภาษีเจริญไม่มีทุเรียนใจ ถ้าซื้อไปได้ก็บอกได้ว่าได้กินทุเรียนภาษีเจริญที่ปลูกในพื้นที่ภาษีเจริญจริงๆ นะ เรียกว่าเป็นทุเรียนภาษีเจริญ เหมือนแบบเราเรียนทุเรียนเมืองจันทร์อะไรประมาณนั้น

(กิตติศักดิ์ เต่าประเสริฐ, สัมภาษณ์: 4 พฤษภาคม 2561)

ในบริบทของการเป็นพื้นที่เกษตรกรรมที่ต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องจากการขยายตัวของเมือง คุณกิตติศักดิ์เล่าว่า เท่าที่พอจะจำได้ การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นในช่วงประมาณปี พ.ศ. 2518 ที่มีการตัดถนน เริ่มมีหมู่บ้านจัดสรร รวมทั้งมีเทคโนโลยีใหม่ๆ เข้ามา เดิมทีพื้นที่ภาษีเจริญไม่ต่างจากพื้นที่ใกล้เคียง ชาวบ้านส่วนใหญ่ทำอาชีพเกษตร มองไปทางไหนก็เป็นไร่เป็นสวนมากกว่าบ้านเรือนและถนนเช่นในปัจจุบัน ถนนหนทางถือได้ว่าเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่ทำให้รู้สึกถึงการเข้ามาของความเจริญ คุณกิตติศักดิ์กล่าวต่อไปอีกว่า ความสะดวกสบายเป็นสิ่งที่ทุกคนต้องการ การเปลี่ยนแปลงไปสู่สิ่งใหม่ๆ เป็น

เรื่องปกติ สิ่งที่ทำได้คือการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลง เมื่อมีการตัดถนนก็มีหมู่บ้านจัดสรร ชาวสวนหลายคนตัดสินใจขายที่ดินและย้ายไปอยู่ที่อื่น ทำให้พื้นที่ทางการเกษตรลดลง ผลกระทบจากการเข้ามาของเมือง คือ ปัญหาในเรื่องน้ำเสียและมลภาวะทางอากาศ คุณก็คิดถึงอีกคำว่า “น้ำ” เป็นสิ่งสำคัญที่ใช้ในการเกษตร เมื่อมีหมู่บ้านจัดสรร สิ่งตามมา คือ น้ำเสียที่ไหลจากหมู่บ้านลงสู่คลอง เกษตรกรหลายคนที่ทำสวนท่ามกลางความเจริญได้รับผลกระทบจากน้ำเสียที่ขุ่น ส่วนตัวแล้วเขามองว่าไม่สามารถแก้ไขปัญหานี้ได้ การปรับตัวก็ต้องสังเกตน้ำ หากน้ำใสสะอาดใช้ได้จะสูบน้ำเข้าห้องรอง คลองลัดสวนอ้อยที่อยู่ข้างบ้าน สภาพน้ำยังดีอยู่ ไม่มีปัญหาอะไร แต่ถ้าสภาพน้ำในคลองแยก็จะใช้น้ำที่กักเก็บไว้ในห้องรอง ส่วนของมลภาวะทางอากาศ เรื่องนี้คงไม่สามารถแก้ไขอะไรได้ สิ่งที่ทำได้คือปรับวิธีการดูแลเอาใจใส่ผลผลิต และเลือกปลูกผักและผลไม้ที่ทนต่อสภาพอากาศ

เอาเท่าที่จำได้นะ พื้นที่แถวนั้นะ ส่วนใหญ่ก็ทำเกษตรกัน ทำสวนมานานแล้ว เป็นสวนผสม สวนมะละกอ กล้วย อ้ม จนช่วงปี 2500 น่าจะ 2518 นะ เอช่วงที่จำได้ละกัน เริ่มตัดถนน มีหมู่บ้านจัดสรรพื้นที่เริ่มเปลี่ยนเป็นที่อยู่อาศัย ชาวบ้านก็ขายที่ให้กับโครงการหมู่บ้านกันเยอะ ขายแล้วก็ย้ายไปทำสวนทำไร่ที่อื่น บางคนก็เปลี่ยนอาชีพ มันก็ค่อยๆ เปลี่ยนมาเรื่อยๆ ส่วนผลเสีย มันมีอยู่พอๆ พอมีการตัดถนน มีรถวิ่ง ครั้นก็ทำให้อากาศเปลี่ยน อากาศก็มีผลต่อการปลูกผักปลูกผลไม้เนาะ เราก็ต้องคิดว่าจะทำอย่างไรก็เลยเลือกปลูกที่ทนต่ออากาศแบบนี้ได้ เพราะเราไปแก้ไขอากาศไม่ได้ เราต้องปรับเอง แต่ที่สำคัญเลยได้รับผลกระทบกันทั่วหน้า คือ น้ำ เพราะหมู่บ้านจัดสรร กับพวกคอนโด ปล่อยน้ำออกมาใส่คลอง น้ำก็เน่าเสีย แล้วเกษตรกรต้องใช้น้ำ เราทำอย่างไรได้ ก็ต้องใช้น้ำคอกไป เรายังก็ใช้น้ำจากคลองอยู่ คือใช้มาตั้งแต่รุ่นพ่อแม่แล้ว วิถีของเรา คือ สังเกตน้ำก่อนใช้ ถ้าน้ำเน่ามากเราก็จะใช้น้ำที่เราเก็บไว้ในห้องน้ำ หรือถ้ามันไม่มีจริง ๆ ก็ใช้น้ำที่เราใช้อาบเนี่ยแหละ แต่ที่คลองลัดสวนอ้อยก็ยังไม่น่ามายังใช้ได้อยู่ แต่ก็แอบเสียดาย แต่ก่อนใช้กินใช้อาบได้เลย ถ้ากินตอนนี้คงตายแน่ๆ

(กิตติศักดิ์ เต่าประเสริฐ, สัมภาษณ์: 6 พฤษภาคม 2561)

การเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งหลีกเลี่ยงไม่ได้ คุณก็คิดถึงเรื่องการเตรียมพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งสำคัญ ในบริบทที่เมืองและความทันสมัยรุกคืบเข้าสู่พื้นที่ การปรับเปลี่ยนความคิดจะทำให้เกษตรกร/ชาวสวนสามารถดำรงชีวิตในวงล้อมของเมืองได้ หากชาวสวนยังคงมีความคิดแบบเดิม ผลิตแบบเดิมๆ พื้นที่ทางการเกษตรและการทำเกษตรย่อมลดลง หรือไม่สามารถผลิตผักและผลไม้ที่มีคุณภาพได้ ซึ่งนั่นย่อมส่งผลต่อการอยู่ดีของเกษตรกร/ชาวสวน การทำตัวเป็นน้ำไม่เต็มแก้วจึงเป็นสิ่งที่ดีที่สุด เพราะจะทำให้เราสามารถเปิดรับสิ่งใหม่ๆ ได้ตลอดเวลา คุณก็คิดถึงอีกกล่าวต่อไปอีกว่า สภาพการณ์ในปัจจุบัน เกษตรกร/ชาวสวนส่วนใหญ่ถือได้ว่าเป็นคนรุ่นเก่า มีอายุอยู่ในช่วง 40 ปีขึ้นไป ซึ่ง

นั่นทำให้ยากที่จะเปิดรับสิ่งใหม่ๆ พวกเขายังคงทำการเกษตรแบบเดิมๆ ใช้วิธีการเดิมๆ ยังเชื่อว่าสิ่งที่พวกเขาทำมานานย่อมเป็นสิ่งที่ดีที่สุด อีกทั้งไม่กล้าเปิดใจรับสิ่งใหม่ๆ แต่สำหรับคุณกิตติศักดิ์ เขาไม่คิดเช่นนั้น เขาพร้อมจะปรับเปลี่ยนความคิดให้เข้ากับสถานการณ์ในแต่ละช่วงเวลา

นอกจากเราจะรู้วิธีการปลูกที่ดีแล้ว ความคิดเราต้องปรับเปลี่ยนได้ด้วย ยิ่งสมัยปัจจุบัน ถ้าเราจะใช้วิธีเดิมๆ มันจะได้ผลได้อย่างไร สภาพแวดล้อมก็เปลี่ยน หมู่บ้าน ดึงสูงเต็มไปด้วยหมอก เราจะปลูกแบบหลายๆ ไร่ แบบเชิงเดี่ยว พี่เขมๆ ก็เป็นไปไดยาก เคยได้อินโหม เกษตรกรรุ่นเก่าเป็นเหมือนน้ำเต็มแก้ว ใครพูดใครบอกอะไรก็ไม่เชื่อหรือเกษตรกรรุ่นเก่าๆ ก็จะทำใจก็ทำอย่างนั้น เคยทำมาตั้งแต่ปู่ตายายแล้วมันได้ก็ทำต่อไปเรื่อยๆ ไม่ปรับเปลี่ยนอะไร ส่วนใหญ่ 90% ใช้ความรู้เดิม ทำอย่างไรทำอย่างไร มีแค่ 10% เท่านั้นแหละที่เปิดรับ ถ้าเปิดรับกันหมดป่านนี้เกษตรกรรวยไปหมดแล้ว เพราะเงินเราก็อ่าทำเป็นน้ำเต็มแก้วสิ ใครพูดอะไรก็ฟังไว้แล้วคิดเอาเอง แล้วเอามาวิเคราะห์เอา คือ คนเนี่ย รักสบายนะ คิดไปหะ รักสบายไม่ใช่เรื่องแปลก แต่เราจะทำอย่างไรให้ดีกว่าเขา สบายกว่าเขา ใช้ทุนน้อยกว่าเขาโดยที่ไม่ต้องใจแรงเท่าเขา เราก็คิดไปเรื่อย เราก็อ่าเราก็อ่าคิดไปเรื่อยแหละ เห็นเขาทำเราก็อ่าทำ แต่ไม่ได้ทำตามเขาตลอด เราก็ต้องทำแล้วคิดตลอดว่าทำอย่างไรแล้วได้ดีกว่าเขา แค่นี้เราก็อ่าเปิดรับอะไรใหม่ๆ และทำได้ดีกว่าคนอื่นแล้ว

(กิตติศักดิ์ เต่าประเสริฐ, สัมภาษณ์: 4 พฤษภาคม 2561)

การเปิดรับหรือการทดลองทำสิ่งใหม่ๆ เป็นสิ่งที่คุณกิตติศักดิ์ทำอยู่ตลอดเวลา เห็นได้จาก การปลูกผักและผลไม้ที่หลากหลาย และใช้เทคโนโลยีทางการเกษตรใหม่ๆ นอกจากนี้ในอนาคต คุณกิตติศักดิ์ยังต้องการทดลองปลูกผักและผลไม้ที่ไม่มีในพื้นที่ แต่สามารถขายได้และมีความเหมาะสมกับบริบทเชิงพื้นที่ นั่นคือ ในยุคของทุนนิยม การปลูกผักและผลไม้ที่มีราคาแพงและไม่มีใครปลูกจะช่วยให้เขาและครอบครัวมีรายได้ที่มากขึ้น

เราสนใจหะอะไรมาปลูกอยู่ตลอดเวลา สมัยนี้มันระบบทุนนิยม ถ้าจะต้องปลูกในอนาคต ก็อยากปลูกผักผลไม้มันก็มันได้ราคาดี ถ้าปลูกผักทั่วไปจะปลูกทำไม จริงโหม แต่มันก็มีความเสี่ยงในเรื่องของตลาด คือเราปลูกได้ ปลูกได้แบบคุณภาพดีเลย ที่คิดไว้ก็สตอเบอรี่ ปลูกให้ได้แบบของญี่ปุ่น เกาหลี เราก็อ่ามันใจมากกว่าเราทำได้ ลูกโตๆ หวานๆ แต่ถ้าเราทำได้แล้วขาย 6 ลูก พันกว่าบาทให้คนแถวนี้ เราขายได้โหม เราเลยไม่กล้าลงทุน แต่ถ้ามีใครเสนอให้เราปลูกแล้วหาตลาดให้เรา เราพร้อมทำเลย แต่ถ้าจะให้

ปลูกสตอเบอรี่ทั่วไป เราไปเช่าที่ทางเหนือทำก็ได้ น่าจะคุ้มกว่า เราควรปลูกอะไรที่มันหายากที่ดีกว่าไหม อะไรที่มันได้มายากๆ คนอื่นไม่มีแต่เรามี นั่นแหละได้ราคา อย่างเมล่อน ถ้าจะให้ปลูกตอนนี้ก็ไม่ปลูกนะ เมล่อนเนี่ยเข้ามานานแล้ว ปลูกกระจายอยู่หลายที่ คนญี่ปุ่นก็มีมาลงทุน คือมันเยอะแล้วเลยไม่อยากจะปลูก ส่วนกล้วยไม้ ก็เคลื่อนไปหมด แต่ถ้าจะปลูกคงอยากปลูกแบบคิดพันธุ์เองที่เราเป็นคนเดียวในประเทศไทย

(กิตติศักดิ์ เต่าประเสริฐ, สัมภาษณ์: 4 พฤษภาคม 2561)

ส่วนของความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่รัฐและการรวมกลุ่มเกษตรกรในพื้นที่ คุณกิตติศักดิ์กล่าวว่า มีเจ้าหน้าที่ของสำนักงานเขตภาษีเจริญและเจ้าหน้าที่เกษตรเข้ามาแลกเปลี่ยนความรู้กับเกษตรกรในพื้นที่ ในส่วนของการรวมกลุ่มก็มีการตั้งศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร โดยมีจุดประสงค์เพื่อใช้เป็นพื้นที่ในการกระจายข่าวสารเกี่ยวกับการเกษตร ซึ่งศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีประจำแขวงบางหว้า - บางจาก เขตภาษีเจริญ มีตัวเขาเป็นประธานศูนย์ฯ คนปัจจุบัน

ก็มีเข้ามา แต่เข้ามาแลกเปลี่ยนความรู้กันมากกว่า เราให้เขา เขาก็ให้เรา นะนะเรา ส่วนการรวมกลุ่ม ก็มีกลุ่มศูนย์ถ่ายทอดที่เราเป็นประธานอยู่ตอนนี้ เขตภาษีเจริญมีทั้งหมด 2 ศูนย์ อีกศูนย์นึงคุณวินัยรับผิดชอบ ก็มีเพื่อส่งข่าวสารเรื่องเกษตรไม่ได้มีอะไรมาก

(กิตติศักดิ์ เต่าประเสริฐ, สัมภาษณ์: 4 พฤษภาคม 2561)

แผนการในอนาคตเกี่ยวกับการทำเกษตรกรรม คุณกิตติศักดิ์กล่าวว่า หากมีคนมาติดต่อซื้อที่ดิน แล้วให้ราคาตามที่ตนเองพอใจก็จะขายที่ดิน แล้วไปซื้อที่ดินแถวสุพรรณบุรีหรือนครปฐม เพื่อทำสวนเกษตรต่อไป แต่หากไม่มีผู้ใดติดต่อซื้อก็จะทำสวนในบ้านต่อไปเรื่อยๆ จนกว่าจะไม่สามารถทำได้ กอปรกับตัวเขาไม่มีครอบครัว ไม่มีลูกหลาน คงไม่มีคนสืบทอด หากไม่สามารถทำสวนต่อไปได้ก็จะใช้ชีวิตเรียบง่าย ทำสวนเล็กๆ ในบ้าน ทำเท่าที่จะทำไหว

จริงๆ ไม่เคยวางแผนเลย แต่ถ้าถามว่าจะทำอย่างไร คือถ้ามีคนมาติดต่อซื้อที่ ถ้าได้ราคาที่เราโอเค เราก็ขาย แล้วไปซื้อที่อื่น ที่มองไว้ก็มีสุพรรณบุรีกับนครปฐม อย่งไรจะเราก็ยังจะทำเกษตรต่อไป คือเราคนเดียว จะให้ไปทำอะไร เราชอบ เรามีความรู้ตรงนี้ เรายังจะทำต่อ แต่ถ้าไม่มีใครมาซื้อหรือ ไม่ได้ราคาที่เราพอใจ เรายังทำตราบนี้ต่อไป เรายังมีครอบครัวไม่มีลูก คนทำต่อคงไม่มีที่ทำเท่าที่ไหว มันก็แค่นั้น

แนวโน้มอนาคตของการทำการเกษตรในพื้นที่ คุณกิตติศักดิ์มองว่า พื้นที่เกษตรกรรมคงลดลงอย่างแน่นอน แต่คงจะไม่ถึงกับสูญหาย เพราะการปลูกผักและผลไม้สามารถปลูกได้ทุกที่ ถ้าพื้นที่โดยรอบเปลี่ยนเป็นอาคารสูง เราก็สามารถทำสวนลอยฟ้าบนตาดฟ้าคอนกรีตได้หรือปลูกบนระเบียงได้ ขอแค่มีพื้นที่ก็สามารถทำได้ ซึ่งในปัจจุบันมีการทดลองทำสวนบนคอนกรีตตึกบ้างแล้ว เช่น สวนผักบนตาดฟ้าของสำนักงานเขตหลักสี่ ซึ่งก็เปิดให้เข้าชมได้ในปัจจุบัน

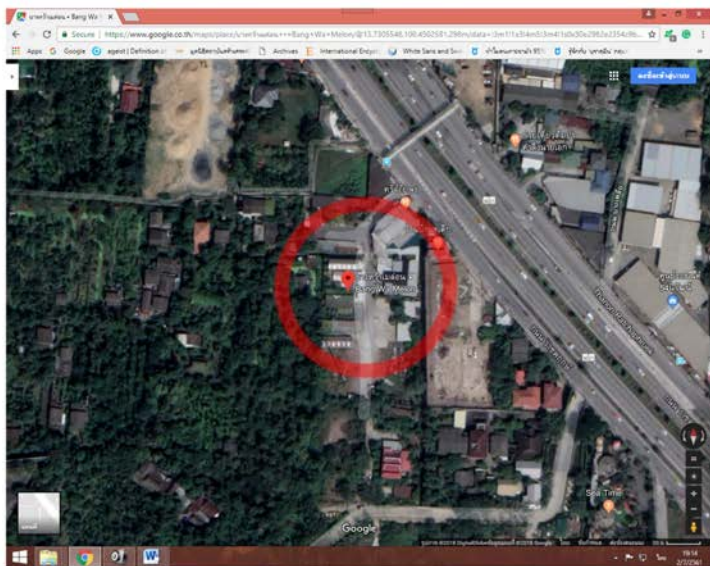
อนาคตลดลงแน่นอน แต่ไม่หายไปหรอก เกษตรกรอยู่ที่ไหนก็เป็นเกษตรกร อย่างเราปลูกได้ทุกที่ ดูอย่างตอนนี้พื้นที่เหลือไม่กี่ไร่ยังปลูกได้ตั้งหลายอย่าง ถ้าเราต้องไปอยู่บนตึกสูงๆ เราก็ทำสวนบนคอนกรีตได้ สำนักงานเขตหลักสี่เขาก็ทำให้อู ทำสวนบนตาดฟ้าไปลองไปดูได้ เห็นไหมล่ะก็ทำได้หมดแหละ ถ้าอยากทำ เราก็แค่ต้องเปิดใจยอมรับ ปรับๆ ตามสภาพแวดล้อมไป แค่นี้ก็อยู่รอดแล้ว แต่ถ้าคิดว่าจะทำไม่ได้ก็ขายที่ แล้วไปซื้อที่ต่างจังหวัดทำก็ได้ มันก็มีหลายทาง

การเป็นทั้งเกษตรกรที่ต้องการให้อาชีพเกษตรกรยังคงดำรงอยู่และการเคยทำงานร่วมกับหน่วยราชการ คุณกิตติศักดิ์ได้กล่าวถึงภัยเกี่ยวกับทิศทางในอนาคตของการทำเกษตรกรรมในพื้นที่ภาคเจริญไว้ว่า หน่วยราชการควรสนับสนุนในการปลูกผักและผลไม้ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นของเขตภาคเจริญมากขึ้น หรือการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ต่างๆ ในพื้นที่ภาคเจริญให้เกิดประโยชน์สูงสุด ด้วยการเปลี่ยนจากการปลูกดอกไม้ริมถนน เป็นปลูกผลไม้ชักชนิดเป็นแนวยาวตามถนนในพื้นที่ภาคเจริญ เพื่อให้การทำเกษตรกรรมในพื้นที่ที่พื้นที่คืนกลับมา เป็นแรงกระตุ้นให้เกษตรกร/ชาวสวนในพื้นที่ยังคงทำการเกษตรต่อไป

ถ้ามีโอกาสนะ เราก็เคยทำงานแบบนี้มาก่อน เราก็อยากให้มีอะไรเป็นของตัวเอง คือก็คิดอยากเสนอให้ปลูกเป็นชุมชนเรียงไปเลย แทนการปลูกหาคะวัน มันจะดีกว่าไหม คงจะได้รู้ว่าการเจริญก็ยังมีส่วนมีไว้ละ แต่มันจะเป็นไปได้หรือ คนที่เขาตำแหน่งสูงๆ เขาจะมาทำแบบที่เรารู้ว่าทำไม่ คิดดูสิ เขาทำไปแล้วตำแหน่งเขาจะเลื่อนไหม

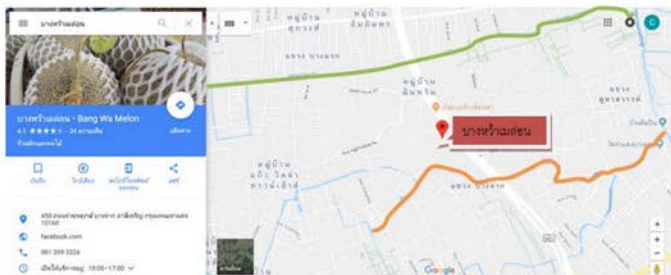
บางหัวแฉลอนฟาร์ม

ย้อนไปเมื่อหลายสิบปีก่อน ก่อนการก่อสร้าง “ถนนราชพฤกษ์” พื้นที่ในเขตภาษีเจริญยังคงมีภาพวิถีชีวิตของชุมชนดั้งเดิมและพื้นที่เกษตรกรรม หากแต่การพัฒนาระบบคมนาคมขนส่งที่วางตัวถนนในแนวเหนือ - ใต้ ถนนราชพฤกษ์ซึ่งมีบทบาทในการเปิดพื้นที่และเชื่อมต่อพื้นที่ฝั่งตะวันตกของจังหวัดนนทบุรี, กรุงเทพฯ (ซานเมืองฝั่งธนบุรี) เข้ากับพื้นที่เศรษฐกิจใจกลางกรุงเทพฯ ฝั่งตะวันออก เช่น สาทร สีลม ฯลฯ ทำให้การเดินทางไปยังพื้นที่ส่วนอื่นๆ ของกรุงเทพฯ และปริมณฑลสะดวกขึ้น พื้นที่เกษตรกรรมในเขตภาษีเจริญตลอดแนวและอยู่ห่างจากถนนราชพฤกษ์ จึงได้รับการพัฒนา/การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์เพื่อรองรับการเติบโตด้านที่อยู่อาศัยและการพาณิชย์ หากแต่การเปลี่ยนแปลงหาได้หยุดอยู่เพียงเท่านั้น ระลอกคลื่นของการเปลี่ยนแปลงเคลื่อนเข้าสู่พื้นที่เกษตรกรรมในเขตภาษีเจริญอีกครั้ง โดยเฉพาะพื้นที่ในแนวถนนราชพฤกษ์ เมื่อภาครัฐได้มีการเดินหน้าก่อสร้างระบบคมนาคมเพิ่มเติมขึ้นมาหลายเส้นทาง ทั้งรถไฟฟ้าสายต่างๆ ทางด่วน และการตัดถนนใหม่ๆ เปลี่ยนพื้นที่ฝั่งธนบุรีในย่านภาษีเจริญ จากที่ใช้ถนนเส้นหลักอยู่ไม่ก็เส้นในการเดินทางเข้าสู่ใจกลางเมือง สู่อำนาจทางเลือกในการคมนาคมขนส่งที่หลากหลายและสะดวกสบายมากขึ้น ความเจริญ/ภาพแทนความเป็นเมืองต่างๆ เช่น โครงการบ้านเดี่ยวราคาหลายสิบล้าน, คอนโดมีเนียม, ร้านอาหาร และ Community Mall ได้เคลื่อนเข้าสู่พื้นที่ ซึ่งนั่นยังเพิ่มมูลค่าของที่ดินในย่านนี้ให้สูงขึ้น ความเป็นเมืองที่เคลื่อนเข้าสู่พื้นที่ต่างๆ ของเขตภาษีเจริญ ได้กลายเป็นทั้งปัจจัยที่ผลักดันพื้นที่/ลูกหลานชาวสวนสู่การขายที่ดิน การย้ายออกนอกพื้นที่ ซึ่งมีผลต่อการหายไปของวัฒนธรรมชาวสวน และปัจจัยที่ดึงดูดคนภายนอก (นายทุนและผู้อยู่อาศัย) เข้าสู่พื้นที่ รวมถึงเป็นปัจจัยที่กระตุ้นให้คนพื้นที่/ลูกหลานชาวสวนได้มองหาประโยชน์จากความเป็นเมือง ใช้ประโยชน์จากอดีต จากความเป็นชาวสวน จากความเป็นพื้นที่เกษตรกรรม ในการสร้างรายได้ ซึ่งจะนำไปสู่การยังคงดำรงอยู่ของพื้นที่สวนในเมือง ในมิติใหม่ที่สร้างรายได้ ที่เหนียวรั้งคนรุ่นหลังไม่ให้ละทิ้งถิ่นฐาน

ภาพที่ 4.47: แสดงที่ตั้งบางหว้าเล่นฟาร์ม

ที่มา: <https://www.google.co.th/maps/@13.7300657,100.4484909,308m/data=!3m1!1e3>

ภาพที่ 4.48: แสดงเส้นทางคลองบางแวก (เส้นสีเขียว) และคลองบางพลี (เส้นสีส้ม)

ที่มา: <https://www.google.com/maps/place>

ภาพที่ 4.49: แสดงคุณครารูจ จันทะพรหม และคุณพจนีย์ จันทะพรหม (ภรรยา)

ที่มา: ภาพถ่ายโดย ชวัลนุช จันทะพรหม เมื่อวันที่ 17 มิถุนายน 2561

หนึ่งในนั้น คือ คุณครารูจ จันทะพรหม หรือ คุณโหม่ง ชาวสกลนคร วัย 51 ปี ที่แต่งงานและสร้างครอบครัวกับ คุณพจนีย์ จันทะพรหม ชาวฝั่งธนฯ ย่านบางจาก ภาษีเจริญ วัย 51 ปี เดิมทีคุณโหม่งประกอบอาชีพเป็นนายช่างวิศวกรโยธา ต่อมาผันตัวเองมาเป็นเจ้าของธุรกิจเชิงเกษตรกรรม ซึ่งมีจุดเริ่มต้นจากฐานความคิด “ใช้พื้นที่น้อย แต่สร้างมูลค่าสูง” นำมาสู่การทำฟาร์มเมลอนที่รู้จักกันในนาม “บางหัวแม่ ล่อนฟาร์ม” (Bang Wa Melon Farm) ตั้งอยู่บนถนนเส้นราชพฤกษ์ แขวงบางจาก เขตภาษีเจริญ และไม่ไกลจาก BTS บางหัวฯ ซึ่งเปิดให้คนทั่วไปเข้ามาเยี่ยมชมทุกวัน

ปัจจุบัน คุณโหม่งทำฟาร์มเมลอนในพื้นที่ 350 ตารางวา จากพื้นที่ทั้งหมด 4 ไร่ครึ่ง ซึ่งแบ่งให้บุคคลภายนอกเช่าทำร้านอาหารและโรงจอดรถ จุดเปลี่ยนสำคัญที่ทำให้คุณโหม่งหันมาทำเกษตรเช่นทุกวันนี้ เกิดขึ้นเมื่อถนนราชพฤกษ์ตัดผ่านที่ดินที่ครอบครัวภรรยาของคุณโหม่งเป็นเจ้าของ กล่าวคือ ในอดีตพื้นที่ดังกล่าวเคยเป็นพื้นที่เกษตรกรรมทำสวนของครอบครัว แต่มาภายหลังไม่มีลูกหลานสืบต่อการทำสวน คนรุ่นต่อๆ มาจึงให้คนในพื้นที่เช่าทำสวนมะพร้าว กระทั่งถนนราชพฤกษ์ก่อสร้างแล้วเสร็จและเปิดใช้ในปี พ.ศ. 2543 แม้ครอบครัวภรรยาของคุณโหม่งจะสูญเสียที่ดินไปถึง 100 ตารางวาเพื่อทำถนน แต่พวกเขาก็สามารถขุดออกและใช้ประโยชน์จากการที่ดินที่ติดถนนมากขึ้น ซึ่งนั่นเป็นหนึ่งในเหตุผลที่ทำให้

กึ่งควบคู่กันไป ก็วิ่งไปวิ่งมาระหว่างฟาร์มกึ่งกับร้านอาหารอยู่พักนึง หลังจากนั้นเราก็เลิกทำฟาร์มกึ่งให้เพื่อนทำต่อ เพื่อออกมาทำร้านอาหารอย่างเต็มตัว ทำอยู่สักประมาณ 6 – 7 ปี ก็เกิดวิกฤตทางการเมือง มีมือบ่งต่างๆ ทำให้ร้านปิดบ่อย และไม่มีคนมากิน จึงให้ร้านอื่นมาเช่าแทน

(ศราวุธ จันทะพรหม, สัมภาษณ์: 15 พฤษภาคม 2561)

วิกฤตการณ์การเมืองไทย พ.ศ. 2556 – 2557 ทำให้ธุรกิจร้านอาหารของคุณโหม่งเผชิญกับปัญหาด้านการเงิน จุดเปลี่ยนสำคัญที่นำไปสู่การทำฟาร์มเมล่อน เกิดขึ้นในช่วงที่ทำธุรกิจร้านอาหารอยู่นั้น ทางร้านได้ปลูกผักสวนครัวไว้หลังร้านเพื่อนำมาประกอบอาหาร คุณโหม่งเห็นว่าการปลูกผักสวนครัวดังกล่าว นอกจากจะช่วยลดค่าใช้จ่ายยังช่วยลดปัญหาดูแลที่เสียอีกด้วย การได้ดูแลพืชผักที่ตนเองปลูกทำให้คุณโหม่งพบว่าตนเองชอบวิถีชีวิตที่ใกล้ชิดกับธรรมชาติขึ้นทีละน้อย คุณโหม่งจึงคิดอยากทำเกษตรในพื้นที่ของตัวเองเพราะคิดว่าจะอย่างน้อยก็ได้ใช้ชีวิตอยู่กับครอบครัวมากขึ้น อย่างไรก็ดี คุณโหม่งก็ไม่ละเลยที่จะคำนึงด้านรายได้ที่ต้องเพียงพอกับรายจ่ายภายในครอบครัวด้วย ดังนั้นธุรกิจด้านเกษตรที่คุณโหม่งสนใจจะต้องเป็นพืชที่ใช้พื้นที่น้อยแต่ให้ผลผลิตที่มีราคาสูง กอปรกับในช่วงนั้นคุณโหม่งและครอบครัวได้ไปเที่ยวชมฟาร์มเมล่อนตามต่างจังหวัด และได้ลองชิมเมล่อนในหลายพื้นที่ ทำให้คุณโหม่งเห็นข้อดีของเมล่อนว่าเป็นพืชที่มีรสชาติดี ใช้พื้นที่น้อยในการเพาะปลูก แต่ให้ผลผลิตที่มีมูลค่าสูง จึงเป็นจุดเริ่มต้นให้คุณโหม่งสนใจธุรกิจการทำฟาร์มเมล่อน

ตอนที่ทำร้านอาหารอยู่เราก็ทำเกษตรอยู่หลังร้าน ปลูกผักที่ต้องใช้ในร้านอาหารเนี่ยแหละ ก็เป็นพวกพืชผักสวนครัว มีตะไคร้ ใบมะกรูด กะเพรา โหระพา พริก มะเขือ ผักที่ใช้ในร้านอาหารทั่วไป เพราะเราคิดว่าถ้าเราซื้อจากตลาดมันต้องเดินทางไป และเวลาซื้อก็ต้องซื้อในปริมาณที่เยอะก็เหลือทิ้ง พอได้ปลูกผักก็ทำให้เริ่มสนใจทำเกษตรเพราะว่าทำแล้วมีความสุข พอเลิกทำร้านอาหารก็สนใจทำเกษตรเราก็คิดว่าจะทำเกษตรตรงไหนดี เพราะเรามีพื้นที่ไม่มากแต่สามารถสร้างมูลค่าได้ดี บังเอิญได้ไปเที่ยวสวนเมล่อนที่ต่างจังหวัด และมีโอกาสได้ชิมเมล่อนอยู่หลายที่ ก็รู้สึกว่ามันน่าจะปลูกขายอยู่แต่มันใช้พื้นที่น้อยและมีราคาดี จึงสนใจที่จะปลูกเพราะรสชาติมันก็ดีอยู่

(ศราวุธ จันทะพรหม, สัมภาษณ์: 15 พฤษภาคม 2561)

หลังเลิกทำกิจการร้านอาหารในปี พ.ศ. 2558 และปล่อยให้บุคคลภายนอกมาเช่าพื้นที่ทำร้านอาหารต่อ คุณโหม่งใช้เวลาไปกับการศึกษาการเพาะปลูกเมล่อน เขาเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านสื่อออนไลน์

เช่น YouTube และเดินทางไปเยี่ยมชมฟาร์มเมล่อนต่างๆ ในช่วงเริ่มต้นคุณโหม่งยังไม่คิดเรื่องการทำฟาร์มเมล่อน เขาแค่ต้องการปลูกเมล่อนเพื่อบริโภคในครอบครัว หากแต่การทดลองปลูกเมล่อนกลับไม่ประสบความสำเร็จตามที่ตั้งใจไว้ เนื่องจากมีปัญหาในเรื่องสภาพแวดล้อมและแมลงศัตรูพืช คุณโหม่งตัดสินใจเข้าร่วมอบรมการเพาะปลูกเมล่อนตามสถานที่ต่างๆ ที่มีผู้เชี่ยวชาญให้ความรู้ และใช้เงินทุนจำนวน 80,000 บาท สร้างโรงเรือนหลังแรกเพื่อทดลองปลูกเมล่อนอย่างจริงจัง ซึ่งนำมาซึ่งการได้ผลผลิตเมล่อนตามที่คาดหวัง รวมถึงเป็นแรงผลักดันสำคัญที่ทำให้คุณโหม่งมุ่งแสวงหาความรู้และพัฒนาการปลูกเมล่อนเรื่อยมา

พอบปี 58 เราก็ปล่อยให้คนอื่นมาเช่าร้านต่อ จึงมีเวลาเรียนรู้การทำเกษตร ซึ่งเป็นสิ่งที่เรากำลังสนใจอยู่ และคิดว่าควรจะปลูกอะไรที่สามารถใช้พื้นที่น้อยๆ ได้ เราจึงเริ่มสนใจการปลูกเมล่อน เราไปเห็นคนอื่นเขาทำกันจากการศึกษาในดูจาก YouTube และการไปศึกษาที่ฟาร์มเมล่อนในต่างจังหวัด ตอนแรกยังไม่ได้คิดถึงเรื่องรายได้เท่าไร แต่คิดว่าอยากปลูกไว้กินเอง เพราะเป็นพืชที่นำสนใจและรสชาติอร่อย ซึ่งตอนเริ่มต้นเราได้ปลูกในโรงเรือน ก็ได้ผลผลิตเฉลี่ยทั้ง 20 - 30 ต้น ซึ่งเมื่อทดลองปลูกทำให้รู้ว่าถ้าเมล่อนเจอฝนก็จะทำให้ใบเน่า เจอแมลง และถ้าอากาศหนาวจัดก็มีผลด้วยเช่นกัน ตอนแรกเราไม่อยากทำโรงเรือนเพราะมีต้นทุนสูง แต่ถ้าไม่ทำก็ได้ จึงตัดสินใจทำโรงเรือน หลังจากนั้นจึงสร้างโรงเรือนเองและทดลองปลูก 400 ต้น ก็ทำให้ได้ผลผลิตตามที่คาดหวัง ต่างจากครั้งแรกที่ไม่ได้ศึกษาอย่างถี่ถ้วน ซึ่งสามารถนำไปจำหน่ายได้ราคาดี และมีรสชาติอร่อย ... เราใช้เวลาหลายเดือนอยู่ในการศึกษาการปลูกเมล่อน ลองผิดลองถูกทำให้เสียเวลาไปหลายเดือน สัก 4 - 5 เดือน ก็คิดว่าเรายังมีความรู้ไม่พอ จึงออกไปเข้าอบรมลงทุนไปสัมมนาเกี่ยวกับเมล่อน ทำให้เรารู้ว่าต้องทำโรงเรือนนั้นจะสำเร็จ เพราะปลูกกลางแจ้งไม่ได้ จึงตัดสินใจทำโรงเรือน ทำเองทุกอย่างเลย ตอนแรกเราต้องปรับพื้นที่และเทพื้นคอนกรีตเพื่อให้ง่ายต่อการจัดการ เพราะถ้าเป็นดิน หญ้าและวัชพืชจะ ขึ้น แล้วต้องถมที่ขึ้นมาอีก 2 เมตร เพราะเป็นพื้นที่ต่ำ บางทีถอนหญ้าไปแบบๆ หญ้าก็ขึ้นแล้ว เราทำมาคนเดียวด้วยเหตุนี้จะทำงานง่ายกว่า อีกอย่างเราไม่ต้องทำในดิน เราปลูกในกระถาง

(คราวุธ จันทะพรหม, สัมภาษณ์: 25 เมษายน 2561 และ 15 พฤษภาคม 2561)

คุณโหม่งเลือกปลูกเมล่อนในโรงเรือน ด้วยวิธีการดังกล่าวสามารถป้องกันโรคและแมลงศัตรูพืชได้ ช่วยลดการพึ่งพาสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ช่วยควบคุมอุณหภูมิและสภาพแวดล้อม ซึ่งมีผลต่อการเจริญเติบโตและคุณภาพของเมล่อน และกว่าจะรู้รูปแบบการเพาะปลูกแบบไหนเหมาะกับสภาพพื้นที่ของคุณ คุณโหม่งก็ต้องศึกษาหาความรู้ ลองผิดลองถูก และปรับวิธีการเพาะปลูกไปเรื่อยๆ จนกว่าทุกอย่างจะลงตัว

เมล็ดพันธุ์ปลูกกลางแจ้งได้ แถวอยู่ยากก็มีการปลูกกลางแจ้ง แต่มันต้องโชยพ่นแมลงและยาเชื้อรา
กันเยอะ แต่ถ้าเป็นระบบกางมุ้ง (โรงเรือน) จะช่วยป้องกันแมลงและกันฝนได้ รอบด้านเป็นมุ้ง ข้างบน
เป็นหลังคาทำจากพลาสติก ก็ช่วยป้องกันไวกได้ดีกว่าที่ไม่มีเลย อย่างถ้าเจอฝนมากก็จะทำให้เกิดเชื้อราใน
บริเวณที่ขึ้น แต่ถ้าช่วงไหนที่พืชเป็นโรคมากก็ต้องใช้สารเคมีควบคุมบ้าง แต่ส่วนใหญ่มักจะเป็นช่วงที่พืช
ยังไม่ออกผลทำให้ลดการตกค้างจากสารเคมี ... เราไปดูตัวอย่างจากที่อื่นๆ ก็มีการปลูกอยู่หลายรูปแบบ
แต่เราก็ลองผิดลองถูกและเลือกรูปแบบที่เหมาะสมกับพื้นที่ของเรา เช่น การทำระบบน้ำ และโรงเรือน มี
การจัดระยะต้นและแถวให้เหมาะสมกับพื้นที่ของเรา บางคนใช้หัวแถว บางคนเขาก็ใช้ท่อนแถว บางคนทำ
เป็นแถวคู่ ก็มีทั้งข้อดีข้อเสีย สำหรับการทำแบบหัวแถวนี้ทำให้ได้ปริมาณพอเหมาะ มีการรับแสงดี
จัดการง่าย แต่บางคนเขาชอบเยอะๆ มันก็จะมีปัญหาเรื่องการรับแสง และความชื้นซึ่งมันก็แล้วแต่
มุมมองของแต่ละคน สำหรับการหาพื้นที่ปลูกเมล็ดพันธุ์ก็พยายามหาพื้นที่รับแสงให้ได้มากที่สุด ก็มีการ
ตัดต้นไม้ไม่ให้มีอะไรมาบังแสง ส่วนการใช้น้ำจะใช้น้ำประปาในการเพาะปลูกเพราะใช้น้ำน้ำคลองไม่ได้
ส่วนหนึ่งมันมีอินทรีย์วัตถุ แบคทีเรีย เชื้อรา มีอะไรหลายอย่างเพราะเราไม่ได้รดน้ำต้นไม้โดยตรง แต่เรา
เอาไปผสมปุ๋ยและเดินระบบน้ำหยด ถ้าน้ำไม่บริสุทธิ์การละลายตัวของปุ๋ยจะไม่ประสิทธิภาพ และผมก็
ไม่เคยทดลองใช้น้ำคลองเลยเพราะศึกษามาแล้วว่าน้ำที่ผสมปุ๋ยในระบบไฮโดรโปนิคส์ (Hydroponics)
จะต้องเป็นน้ำที่บริสุทธิ์ใกล้เคียงกับน้ำดื่มมากที่สุด

(คราวุฒ จันทะพรหม, สัมภาษณ์: 15 พฤษภาคม 2561)

ภาพที่ 4.50: แสดงโรงเรือนเมล็ดพันธุ์ “บางหัวเมล็ดพันธุ์ฟาร์ม”

ที่มา: ภาพถ่ายโดย ชวัลนุช จันทร์ทุม เมื่อวันที่ เมื่อวันที่ 17 มิถุนายน 2561

ภาพที่ 4.51 และ 4.52: แสดงสภาพภายในโรงเรือนเมล่อน

ที่มา: ภาพถ่ายโดย ชวัลนุช จันทร์ทุม เมื่อวันที่ 17 มิถุนายน 2561

สิ่งที่เป็นอุปสรรคสำคัญที่จะขัดขวางความสำเร็จเติบโตของเมล่อน ก็คือ โรคพืชและแมลงศัตรู ช่วงที่เป็นต้นกล้า ต้นกล้าเมล่อนจะมีภูมิต้านทานโรคต่ำกว่าต้นที่โตเต็มที่ หากสภาพแวดล้อมไม่เหมาะสม ต้นกล้าก็จะอ่อนแอและถูกโรคพืชและแมลงศัตรูเข้าทำลายได้ง่าย ช่วงเวลาดังกล่าวคุณโหวงจึงให้ความสำคัญกับการดูแลต้นกล้าเมล่อนเป็นพิเศษ ในช่วงอื่นๆ ก็จะคอยสังเกตอาการของโรคพืชและแมลงศัตรู เพื่อที่จะได้ป้องกันความเสียหายที่จะเกิดขึ้นได้ทัน

ปัญหาและอุปสรรค มันอยู่ที่ตัวของเมล่อนทั้งหมด สำคัญเลยคือเราจะปลูกยังไงให้เมล่อนมีความสมบูรณ์และมีคุณภาพดีมันไม่ง่าย ปัญหาที่จะมีเรื่องโรคสารพัด และความต้านทานโรคของญี่ปุ่นมีน้อย บางทีเจอสภาพอากาศที่ร้อนมากเกินไปหรือชื้นมากเกินไป ก็จะเป็นปัญหา เราจึงต้องมีการจัดการที่ดี อย่างการสร้างโรงเรือนก็เป็นการป้องกันแมลง และควบคุมความชื้นได้ในระดับหนึ่ง เกษตรกรต้องรู้ ถ้าไปอบรมมาแล้วเราต้องรู้ว่า ถ้าพืชเกิดอาการอย่างนี้ ต้องแยกออกว่ามันเป็นเชื้ออะไร เชื้อไวรัส แบคทีเรีย หรือเชื้อรา ต้องวิเคราะห์ในเบื้องต้นให้ถูก อย่างถ้าเราป่วยหมอกก็ต้องวิเคราะห์ได้ว่าเราป่วยเป็นโรคอะไร เราเป็นเกษตรกรก็ต้องรู้ว่าอาการแบบนี้เกิดจากเชื้ออะไร เพื่อสามารถแก้ปัญหาได้ตรงจุด เช่น ช่วงที่เป็นไวรัส ซึ่งเกิดจากแมลงที่เป็นพาหะ 10 วันแรก จะสังเกตได้ว่าใบมันหงิกและต่าง เห็นปุ๊บเราก็จะมีการ

จัดการ ส่วนใหญ่จะเป็นกับต้นเล็กๆ เราก็จะถอนทิ้งเลยไม่อย่างนั้นมันจะลามไปต้นอื่นๆ เคยใช้วัชพืชควบคุมแต่เอาไม่ค่อยอยู่ วัชพืชมันไม่มียารักษา ต้องใช้ยาฆ่าแมลง ถ้าไม่อยากใช้ยาฆ่าแมลง เราก็ต้องใช้วัชพืชสร้างภูมิคุ้มกันให้พืช วัชพืชก็เหมือนเวลาเราเป็นหวัดไม่มียารักษา มีแต่ยาที่ช่วยบรรเทาอาการ เราก็ต้องทำให้ร่างกายแข็งแรง ส่วนใหญ่วัชพืชจะมาตอนช่วงแรกๆ ที่ยังไม่มีผล เหมือนเด็กที่ป่วย

(ศราวุธ จันทะพรหม, สัมภาษณ์: 15 พฤษภาคม 2561)

นอกเหนือจากความสำเร็จในการค้นหาวิธีการปลูกที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม/พื้นที่เกษตรกรรมของตน คุณหนุ่มยังประสบความสำเร็จในการทำให้ฟาร์มเมล่อนของเขาเป็นที่รู้จัก ผ่านการใช้สื่อสังคมออนไลน์ เช่น Facebook, YouTube, Twitter, Instagram, Line ฯลฯ เป็นช่องทางในการนำเสนอเรื่องราวของ “บางหัวเมล่อนฟาร์ม” ที่หมายรวมถึงการจัดจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรของฟาร์มแห่งนี้

พอได้เริ่มขายเมล่อนที่ปลูกเอง ก็ได้รับผลตอบรับที่ดีเพราะมีคนสนใจเยอะ และรสชาติเมล่อนของเราที่ดี เมล่อนที่เราใช้เป็นเมล่อนสายพันธุ์ญี่ปุ่น ที่เลือกสายพันธุ์นี้เพราะศึกษามาแล้วว่าเป็นสายพันธุ์ที่ใหรสชาติดี หอม อร่อย ถึงแม้จะปลูกยากหน่อย แต่ลูกค้ากินแล้วติดใจ ยังไม่ทันที่เราจะปลูกก็มีออเดอร์เข้ามาแล้ว มันก็ทำให้เรานึกถึงใจ รอบแรกคนก็ยังไม่ค่อยรู้จักหน้าร้านเท่าไร ก็ลองเปิดขายใน Line และ Facebook ของกลุ่มเพื่อน และญาติๆ ก่อน จากนั้นก็คนก็จะบอกกันปากต่อปาก แต่ก่อนหน้านั้นเราก็ต้องไปโรมฟาร์มเราด้วย โดยการเปิด Facebook มีเรื่องราวการเริ่มต้นของเราและมีรูปภาพฟาร์มของเรา บอกเล่าว่าเราเริ่มทำอะไรเพื่อให้คนสนใจ ติดตาม ทำให้มีคนเข้ามาเยี่ยมชมและชื่นชมสวนของเราด้วย คนก็จะถ่ายรูปและแชร์ออกไปตามช่องทางสังคมออนไลน์ อีกอย่างส่วนหนึ่งคือคนสนใจเมล่อนอยู่แล้ว หลายคนไม่ได้สนใจแค่ตัวสินค้าแต่ยังสนใจการปลูกด้วย จึงอยากจะมาหาความรู้จากตรงนี้ซึ่งเราก็อินดีที่จะถ่ายทอด ลูกค้าก็มีทั้งลูกค้าประจำและลูกค้าหน้าใหม่ ส่วนหนึ่งคือรายการทีวีมาประชาสัมพันธ์ เพราะพอมีคนแชร์กันเยอะก็ทำให้เราเป็นที่สนใจของรายการทีวี พวกรายการเกษตรเดี๋ยวนี้มีเยอะ เขาก็มาช่วยประชาสัมพันธ์ แล้วพวกรายการเกี่ยวกับวิถีเกษตรอันนี้ก็เห็นข้อดีเปรียบของเราเพราะในกรุงเทพฯ ไม่ค่อยมี พื้นที่เกษตรก็น้อยลง ที่พักอาศัยก็เยอะขึ้น เราก็ได้เปรียบตรงที่มีลูกค้าเยอะเพราะอยู่ตั้งอยู่ในกรุงเทพฯ คนก็อยากมาซื้อ

(ศราวุธ จันทะพรหม, สัมภาษณ์: 15 พฤษภาคม 2561 และ 16 มิถุนายน 2561)

สินค้าของ “บางหัวแม่ลอนฟาร์ม” จัดเป็นสินค้าในตลาดเฉพาะกลุ่ม (Niche Market) ซึ่งลักษณะตลาดเน้นกลุ่มลูกค้าแต่ละบางกลุ่มและเลือกกลุ่มลูกค้าที่มีกำลังซื้อ เนื่องจากมีข้อจำกัดในเรื่องพื้นที่ทำให้ไม่สามารถเพาะปลูกและจำหน่ายผลผลิตในจำนวนมากๆ เช่นตลาดขนาดใหญ่ (Mass Market) ที่มีผู้ผลิตรายใหญ่ที่สามารถผลิตสินค้า/ผลผลิตในจำนวนมากๆ ได้ และมักแข่งขันกันในเรื่องราคาสินค้า เพื่อสร้างความแตกต่าง คุณโหน่งเลือกที่จะปลูกเมล่อนสายพันธุ์ญี่ปุ่น ทั้งเพื่อยกระดับคุณภาพและราคาผลผลิตทางการเกษตรของตนเอง เน้นผลิตได้ในปริมาณน้อยแต่สามารถสร้างรายได้และผลกำไร โดยแนวคิดดังกล่าวเกิดขึ้นจากการที่คุณโหน่งได้พูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้กับเจ้าของฟาร์มเมล่อนในพื้นที่ต่างๆ ที่ทำให้ทราบว่าในแต่ละฟาร์มต่างก็มีฐานลูกค้าที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งนั่นทำให้ไม่มีน่าจะจะมีปัญหาเรื่องการแข่งขัน/แย่งชิงลูกค้า เกษตรในเมืองหรือในกรณีของฟาร์มเมล่อนก็เป็นกระแสที่กำลังได้รับความสนใจ ย่านฝั่งขวา เช่น ภาชีเจริญก็ยังมีฟาร์มเกษตรในรูปแบบนี้ ทั้งๆ ที่พื้นที่ก็มีความเหมาะสม เนื่องจากตั้งอยู่ในพื้นที่ที่ผู้คนมีกำลังทรัพย์/มีกำลังซื้อสูง เคยเป็นพื้นที่สวนใกล้เมืองที่ผู้คนสามารถเข้าถึงได้ง่าย เรื่องราวที่น่าสนใจของฟาร์มแห่งนี้จึงน่าจะดึงดูดให้ผู้คนจากพื้นที่ต่างๆ เดินทางมาเยี่ยมชมและซื้อหาผลผลิตจากฟาร์ม

เราต้องศึกษาหาข้อมูลก่อนและเรารู้ว่าคนไทยยังไม่ค่อยรู้จักเมล่อนญี่ปุ่น ซึ่งเมล่อนและแคนตาลูปที่คนรู้จักมันอยู่อีกกรณีหนึ่ง ส่วนใหญ่ปลูกอยู่ในพื้นที่ต่างจังหวัด ซึ่งเป็นอีกสายพันธุ์หนึ่งเหมือนกับในห้างที่เขารับซื้อ แต่ระบบฟาร์มเล็กที่เราทำใช้สายพันธุ์ญี่ปุ่นมันจะได้ผลตอบแทนที่ดี ได้ดกก็โลภมีผลหลายร้อยบาท ถ้าเราจะทำก็ต้องมองที่ตลาดบน คนที่มีกำลังซื้อเพราะว่าถ้าเราขายแข่งกับสินค้าในห้างไม่ได้ เพราะเขาซื้อมาถูกก็ขายในราคาถูกได้ ดังนั้นเราจึงต้องทำให้สินค้าของเราตั้งอยู่ในระดับพรีเมียม คือมีคุณภาพดี จึงเลือกสายพันธุ์ญี่ปุ่น ซึ่งมีต้นทุนสูง และมีคุณภาพดีกว่า ... ผมรู้นึกคิดนี้จากการพูดคุยกับเจ้าของฟาร์มเมล่อนที่เขาทำมาก่อน เขาไม่คิดหรือว่าเขาเป็นคู่แข่ง เพราะเมล่อนมันไม่ได้ขายที่เดียวเหมือนอย่างในตลาดไทยที่ต้องแข่งราคาขายกัน แต่เมล่อนเป็นกลุ่มตลาดใครตลาดมัน คือขายคนในพื้นที่หรือคนรู้จัก อย่างเมล่อนของผมแรกก็ขายกับคนรู้จัก ตอนนี้ข้อมูลต่างๆ เลือกรายง่าย ทำให้เราว่าว่ามีตรงไหนที่เขาปลูกกันก็ติดต่อขอเข้าไปดู ก็ไปนั่งคุยแลกเปลี่ยนความรู้กันทำให้รู้ว่าถ้าเราทำระบบฟาร์มเล็ก และอยู่ในพื้นที่กรุงเทพฯ ด้วยก็น่าจะทำได้ เพราะใช้พื้นที่เกษตรลดลง และตั้งอยู่ในพื้นที่ทางเศรษฐกิจก็น่าจะมีคนให้ความสนใจ เพราะพื้นที่ตรงนี้ก็ไม่มีคนทำเกษตรแล้วแม้แต่บ้านจัดสรร ก็เลยตัดสินใจใช้พื้นที่ตรงนี้ปลูกเมล่อน

(ศราวุฑู จันทะพรหม, สัมภาษณ์: 15 พฤษภาคม 2561)

การได้รับความสนใจจากสื่อต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อโทรทัศน์ ทำให้ “บางหัวแม่ลอนฟาร์ม” เป็นที่รู้จัก มีผู้เข้าเยี่ยมชมและสั่งซื้อเมล่อนมากขึ้น จนคุณโหน่งต้องสร้างโรงเรือนเพิ่มขึ้นเพื่อปลูกเมล่อนให้มากพอตอบสนองความต้องการของลูกค้า แต่ในเวลาเดียวกันเจ้าของร้านอาหารที่เช่าพื้นที่ของ

ครอบครัวของคุณเองก็ต้องการเข้าพื้นที่จอดรถเพิ่ม คุณเองก็ต้องลดจำนวนโรงเรียนจากเดิม 9 หลัง เหลือเพียง 4 หลัง แบ่งเป็นโรงเรียนสำหรับปลูกเมล่อน 2 หลัง และปลูกผัก 2 โรงเรียน เพราะไม่ต้องการผิดใจกับผู้เช่าร้านอาหาร กอรกับคุณเองก็ได้ซื้อที่ดินย่านบางแค พื้นที่ 1 ไร่ ไร่เป็นที่อยู่อาศัยในอนาคต จึงย้ายโรงเรียนเมล่อนจำนวน 5 หลังมาไว้ในพื้นที่นี้ เพื่อแยกส่วนเพาะปลูกออกจากส่วนเยี่ยมชม และจะเปิดให้ลูกค้าสามารถเข้าเยี่ยมชมโรงเรียนได้เฉพาะฟาร์มเมล่อนในเขตภาษีเจริญ

หลังจากการปลูกเมล่อนรอบที่สองก็มีการติดต่อจากนิตยสาร รายการทางทีวีเข้ามาติดต่อขอทำข่าว ทำให้เรามีชื่อเสียงขึ้นเรื่อยๆ จนผลิตเมล่อนไม่พอขายก็เลยคิดว่าเราต้องขยายกิจการโดยการทำการโรงเรียนเพิ่มขึ้นเดือนละโรงเรียนละโรง เรื่อยมาจนมีทั้งหมด 9 – 10 โรงเรียน แต่พอเดือนนี้ร้านอาหารที่เข้าพื้นที่เราอยู่ขอเข้าพื้นที่จอดรถสำหรับลูกค้าเพิ่ม เราเลยเสียสละพื้นที่ให้เขาไป ตอนนี้เราทำสวนอยู่ 2 ที่คือ ที่นี้ (เขตภาษีเจริญ) 1 ไร่ (รวมที่อยู่อาศัย) หลังจากทำได้ 1 ปีก็ ขยายไปทำแถวบางแค 1 ไร่ เพราะพื้นที่ตรงนี้ไม่เพียงพอ เพราะเกรงใจลูกค้าเวลาแล้วไม่มีของ สำหรับที่บางแคปลูกไว้เพื่อการผลิตอย่างเดียวไม่ได้ให้เข้าชม มีทั้งหมด 5 โรงเรียน ส่วนที่นี้ก็รีบไปหมดเหลือไว้ 2 โรงเรียนไว้ปลูกผัก และปลูกเมล่อนไว้ 2 โรงเรียน เราคิดว่าจะเหลือพื้นที่ไว้เป็นทรัพย์สินของเรา เพราะรู้สึกว่ามีความมั่นคงและลูกค้าคิดถึงเราแล้ว ถ้าให้เขาเช่าหมดก็ไม่ว่าอะไร

(ศราวุฑ์ จันทะพรหม, สัมภาษณ์: 15 พฤษภาคม 2561)

นอกเหนือจากการจัดจำหน่ายเมล่อนเพื่อสร้างรายได้ คุณเองยังเปิดพื้นที่ให้ผู้คน/ลูกค้าได้เข้ามาเรียนรู้ในเรื่องการปลูกเมล่อนอย่างเต็มใจ ซึ่งนั่นทำให้ “บางหัวเมล่อนฟาร์ม” เป็นเสมือนศูนย์การเรียนรู้การปลูกเมล่อนกลางเมือง และเพื่อให้ผู้คน/ลูกค้าแสวงหาความรู้ในเรื่องการปลูกเมล่อนได้ง่ายขึ้น คุณเองยังได้เขียนหนังสือเกี่ยวกับการปลูกเมล่อนไว้เป็นคู่มือสำหรับมือใหม่หัดปลูกเมล่อนอีกด้วย

เราคิดอีกแห่งหนึ่งว่า เมื่อ 3 ปีที่แล้ว เราหาความรู้การปลูกเมล่อนมันยากมาก แล้วยังต้องเดินทางไปไกลๆ ซึ่งการไปหาความรู้ที่ต่างจังหวัดก็ไม่ได้ความรู้ลึกเท่าไร เจ้าของสวนก็ไม่ค่อยคุยด้วย ก็เสียเวลาเปล่า เราก็ต้องลองผิดลองถูก ศึกษาหาความรู้จาก YouTube และที่อื่นๆ เอง ทีนี้เราก็เห็นว่าคนต้องการความรู้เยอะ เราก็คิดว่าอยากให้ส่วนนี้เป็นที่รู้จักเยอะ ดังนั้นเราก็ต้องเปิดสวน เปิดใจ ซึ่งเราก็ยินดีจะถ่ายทอดให้คนได้รับรู้ เพราะเท่าที่ทราบ มีน้อยมากที่แต่ละฟาร์มจะบอกว่าย้ายไปและวิธีการโดยละเอียด ซึ่งส่วนหนึ่งที่เราได้เสียจนตอบกลับมามีคือ เราเขียนหนังสือ และเราถ่ายทอดความรู้ให้กับคนที่มา คนที่เข้ามาก็มีทั้งมาหาความรู้ด้วยและอยากทดลองปลูกก็มีชื่อไปขิมด้วย เราก็โอเคได้ลูกค้าตรงนี้

ภาพที่ 4.53: แสดงสภาพโรงเรือนปลูกผักไฮโดรโปนิกส์

ที่มา: ภาพถ่ายโดย ศิวลนุช จันทะพรหม เมื่อวันที่ 17 พฤษภาคม 2561

อีกหนึ่งปัจจัยที่ทำให้ “บางหัวแม่ลอนฟาร์ม” เป็นที่รู้จักและได้รับการยอมรับ เกิดจากการสนับสนุนจากสำนักเขตภาษีเจริญ จากคำแนะนำของเจ้าหน้าที่เขตฯ ที่ทำให้คุณโหม่งตัดสินใจขึ้นทะเบียนเกษตรกรเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือให้กับสินค้า ทำให้ลูกค้ามั่นใจว่าสินค้าที่บริโภคมีคุณภาพได้มาตรฐาน

ตอนขึ้นทะเบียนเกษตรกรกับเขตภาษีเจริญ เขตเข้ามาเก็บข้อมูล จดทะเบียน และขอมาตรฐาน GAP (Good Agriculture Practices) เป็นมาตรฐานการผลิตสินค้าเกษตร เขตเข้ามาช่วยเหลือในด้านนั้น เจ้าหน้าที่ก็ยังไม่ค่อยมีความรู้ด้านการปลูกเมล่อน เพราะการปลูกเมล่อนเป็นอะไรที่ยุ่งยากมาก ต้องมีความชำนาญพอสมควร ส่วนใหญ่แล้วจะลองผิดลองถูกทำ แล้วก็สอบถามคนอื่นที่ทำมาแล้วอะไรแบบนี้ เจ้าหน้าที่เกษตรยังต้องขอข้อมูลเราเพื่อเอาไปเผยแพร่ตีพิมพ์ในหนังสือของเขตและหนังสือพิมพ์ด้วย ก็ทำให้เมล่อนของเราเป็นที่รู้จักมากขึ้น เพราะทางเขตเขียนเรื่องของเรแล้วส่งไปยังหนังสือพิมพ์สัก 2 - 3 ฉบับ ก็เป็นที่รู้จักขึ้น เพราะคนก็ตามมาจากหนังสือพิมพ์ การขึ้นทะเบียนเกษตรกรช่วยสร้างภาพลักษณ์และสร้างมูลค่าของสินค้า ว่าปลอดภัยตามมาตรฐานของกระทรวงเกษตรฯ

เพราะเรามีโรงเรือน เขาบอกว่าเราผ่านอยู่แล้วซึ่งมีอายุ 2 ปี และต้องจดทะเบียนเกษตรกรก่อนจึงจะทำได้

(ศราวุธ จันทะพรหม, สัมภาษณ์: 15 พฤษภาคม 2561)

ด้านรายได้จากการทำฟาร์มเมล่อน คุณโหน่งกล่าวว่า การปลูกเมล่อนเพื่อจำหน่ายสร้างรายได้ในระดับเดียวกับงานเดิมที่เขาเคยทำมา ส่วนหนึ่งที่ทำให้สินค้าเกษตรสามารถสร้างรายได้ได้ในระดับนี้ เกิดจากการใช้องค์ความรู้ทางการตลาดเข้ามาช่วยในการทำให้สินค้าเป็นที่รู้จัก

งานประจำที่เราทำอยู่ตอนแรก ทำให้เราไม่มีเวลาได้อยู่กับครอบครัว เราก็เลยอยากทำธุรกิจแม้ว่าการทำเกษตรจะมีรายได้้น้อย แต่รายจ่ายของเราก็น้อยลง เพราะไม่ต้องเดินทางไปทำงานนอกบ้าน และมีเวลาอยู่กับครอบครัวมากขึ้น ชีวิตคนมีความสุขในระดับหนึ่ง แต่ก็ต้องมีการะมัดหมายถึงภาระทางการเงิน เพราะรายได้จากการทำเกษตรมันสู้วิชาชีพที่เราเรียนมาไม่ได้ ซึ่งเราเคยคิดแบบนั้น แต่พอเราได้ทำเกษตร เราก็ดำเนินงานขึ้น เรามีการขายที่ดี ก็โอเค มันก็ถือว่าเป็นอาชีพที่มันคง และได้กำไรดีเกินจากความคาดหวังของเรา แต่ถ้าคิดว่ารวยใหม่ คงไม่รวยหรอก เพียงแต่คิดว่ามันคงธรรมดาๆ แต่พอเราได้ทำจริงๆ แล้วได้พัฒนาการตลาด ทำให้เรารู้ช่องทางการตลาด ทำให้เราเข้าใจลูกค้า เข้าใจอะไรหลายๆ อย่างมันก็ไม่ยากแล้ว

(ศราวุธ จันทะพรหม, สัมภาษณ์: 15 พฤษภาคม 2561)

และเพื่อมีผลผลิตออกมาตอบสนองความต้องการของลูกค้าอย่างต่อเนื่อง ทางฟาร์มต้องวางแผนการผลิตอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ในพื้นที่ที่จำกัดนี้สามารถผลิตเมล่อนส่งจำหน่ายเดือนละ 600 ลูก โดยหลังจากต้นเมล่อนให้ผลก็จะลงมือปลูกต้นใหม่ทันที ส่วนของราคาจัดจำหน่าย คุณโหน่งเทียบเคียงจากราคาขายของฟาร์มเมล่อนผู้ป้อนที่อื่นๆ และคำนวณต้นทุนที่ฟาร์มของตนเองใช้ในการปลูกเมล่อน

เราเริ่มจากปริมาณน้อย ถ้าทำเยอะก็จะขายลำบาก พยายามหมุนเวียนหลายโรง ไม่ต้องปลูกพร้อมกัน ก็ทยอยออกเพื่อคงตลาดไว้ให้ demand กับsupply มันสมดุล แต่ว่าต้นนึงเราจะปลูกครั้งเดียว พอเก็บเกี่ยวเสร็จเราก็รีไทม์ ... 150 บาทต่อกิโลกรัม เป็นราคาที่ผมตั้งขึ้นตามที่เขาดังราคาขายสายพันธุ์ญี่ปุ่นเมื่อ 3 ปีที่แล้ว ที่นี้เมื่อพูดถึงต้นทุน ก็มีค่าโรงเรือนและระบบน้ำทั้งหมด ซึ่งส่วนใหญ่จะ

สามารถคืนทุนได้เร็วปลูกสัก 1 – 2 รอบ ก็สามารถคืนทุนได้แล้ว อย่างเฉพาะโรงเรือนมีราคา 45,000 บาท ระบบน้ำ และอื่นๆ ราคา 15,000 บาท และค่าปุ๋ย เมล็ดพันธุ์ ค่าน้ำ และวัสดุอุปกรณ์แล้วประมาณ 20,000 บาท แต่ในรอต่อไปจะไม่มีค่าโรงเรือนและระบบน้ำแล้ว จะมีเพียงค่าใช้จ่ายที่ใช้ในการเพาะปลูกอย่างเดียวเฉลี่ยแล้วอยู่ที่ประมาณ 10,000 บาท สรุปต้นทุนถูกลง 40 บาท

(ศราวุธ จันทะพรหม, สัมภาษณ์: 15 พฤษภาคม 2561)

อย่างไรก็ดี ในช่วงที่มีปริมาณผลผลิตเมล่อนมากกว่าความต้องการของตลาด โดยเฉพาะในหน้าผลไม้ที่ผู้บริโภคสามารถเลือกซื้อผลไม้ตามฤดูกาลที่มีราคาถูกกว่าเมล่อนได้โดยง่าย “บางหัวเมล่อนฟาร์ม” แก้ไขปัญหาด้วยการแปรรูปสินค้า เช่น น้ำเมล่อน หั่นเมล่อนขายเป็นชิ้น เพื่อให้ผู้บริโภคมีทางเลือกที่หลากหลายและสามารถเข้าถึงสินค้าได้ง่ายกว่าการซื้อเมล่อนเป็นลูกๆ

มีทำน้ำปั่น น้ำเมล่อนสกัดเย็น มีราคา 50 บาท และจัดทำเป็นกล่องพร้อมทาน ราคา 100 บาท ประมาณ 300 กรัม เราต้องทำเพื่อแก้ปัญหาผลผลิตที่ได้เยอะไป อย่างเช่น ในช่วงนี้มีปัญหาเรื่องการตลาด เพราะช่วงนี้มีทุเรียน เงาะ มังคุด ออกมาเยอะ คนก็จะไปซื้อของพวกนี้ เพราะเมล่อนที่มีราคาสูงกว่า แล้วอย่างทุเรียนปีนี้ออกครั้งนึง คือในเดือน 6 – 7 เป็นช่วงหน้าผลไม้ซึ่งทำให้ยอดขายเมล่อนตกไปเป็นปกติ เราก็กักแบบนั้นมา 2 – 3 ปีแล้ว เพราะเราต้องแก้ปัญหาช่วงที่มีผลผลิตออกมาเยอะ แล้วบางทีลูกค้าก็ชอบและเพิ่มมูลค่าให้สินค้ามากขึ้นด้วย

(ศราวุธ จันทะพรหม, สัมภาษณ์: 16 มิถุนายน 2561)

ภาพที่ 4.54 และ 4.55: แสดงคุณศราวุธ จันทะพรหมกำลังสอนการเพาะต้นกล้าให้กับคุณก้องภพ จันทะพรหม (ลูกชาย)

ที่มา: ภาพถ่ายโดย ชวิษฐ จันทรพุม เมื่อวันที่ 17 พฤษภาคม 2561

ปัจจุบัน คุณโหม่งส่งเสียให้คุณโหม่งไปศึกษาอย่างเต็มที่กับลูกๆ ซึ่งคือ คุณก้องภพ จันทะพรหม ลูกชายวัย 23 ปี และ คุณอภิสร จันทะพรหม ลูกสาววัย 22 ปี คุณโหม่งให้อิสระกับลูกๆ ในการเลือกทำในสิ่งที่ตัวเองชอบ ไม่บังคับให้ลูกๆ มาสานต่อธุรกิจของตน อย่างไรก็ตาม คุณก้องภพ ซึ่งจบการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิศวกรรมอุตสาหกรรม คณะวิศวกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีไทย – ญี่ปุ่น ก็ได้เข้ามามีส่วนช่วยทำงานในฟาร์มเมล่อนแห่งนี้ โดยทำหน้าที่ประสานซื้อเมล็ดพันธุ์เมล่อนโดยตรงจากประเทศญี่ปุ่น ซึ่งมีราคาถูกกว่าการซื้อจากบริษัทที่นำเข้ามาเมล็ดพันธุ์ งานในฟาร์มที่ได้เรียนรู้จากคุณโหม่งทำให้คุณก้องภพต้องการสานต่อธุรกิจการเกษตรของครอบครัว

ลูกชายของน้าก็สนใจในระดับหนึ่ง แต่ว่าก็ยังชินอยู่กับการใช้ชีวิตแบบเด็กในเมือง ชอบเล่นเกมส์ รับประทานอาหารเป็นงานที่หนักและต้องใช้ความอดทน เขาก็ช่วยเราเรื่องการติดต่อประสานงานประชาสัมพันธ์ เช่น จัดการเพจเฟสบุ๊ค ติดต่อลูกค้า และส่งสินค้า ส่วนเราก็เป็นฝ่ายผลิตและภรรยาจะจัดการเรื่องการขายสินค้า และแปรูปเมล่อน เขาก็จะดูแลอยู่หน้าร้าน

(คราวุธ จันทะพรหม, สัมภาษณ์: 16 มิถุนายน 2561)

ติดต่อซื้อเมล็ดพันธุ์ผ่านอีเมลตั้งแต่เรียนอยู่ปี 4 ประมาณปีที่แล้ว พอเรียนจบก็มาช่วยพ่อเต็มตัว ก่อนหน้านี้ซื้อจากตัวแทนบริษัทนำเข้า ราคาขายอยู่ที่ 1,000 เมล็ด 45 ดอลลาร์ แล้วก็ต้องมีค่าเอกสารต่างๆ อีกประมาณ 5,000 บาท ครั้งนี้เราก็จะซื้อเกือบๆ 10,000 เมล็ด ค่าใช้จ่ายก็จะอยู่ที่ 20,000 – 40,000 บาท ถ้าเกิน 40,000 บาท เราต้องทำใบอนุญาตขนสินค้า ก็เลยจะสั่งไม่เกิน 40,000 บาทต่อครั้ง ถ้าสั่งเองก็จะได้ราคาถูกกว่าแม้จะมีค่าเอกสารแต่ก็ถูกกว่าอยู่ที่ 4 – 6 บาทต่อเมล็ด ถ้าซื้อจากตัวแทนเมล็ดละประมาณ 6 – 7 บาท แต่ถ้าเราซื้อเองราคาอยู่ที่ 2 – 3 บาท แล้วแต่ปริมาณการสั่ง

(ก้องภพ จันทะพรหม, สัมภาษณ์: 15 พฤษภาคม 2561)

มุมมองต่อการหันกลับมาทำการเกษตร คุณโหม่งได้ให้มุมมองที่น่าสนใจไว้ว่า การมีอาชีพที่มั่นคงบางครั้งก็ไม่ใช่ว่าความสุขที่แท้จริงของชีวิต เขาคือคนหนึ่งที่ไม่ว่าตัวเองต้องการหรือชอบอะไร จนเพิ่มมากขึ้นพบว่าตนเองชอบเพาะปลูกในวัยใกล้เกษียณ อย่างไรก็ตาม แม้อาชีพเกษตรกรรมจะไม่ใช่ว่าอาชีพที่ได้รับความนิยม

นิยมในปัจจุบัน ไม่เป็นที่ยอมรับมากนักเมื่อเทียบกับสายอาชีพอื่นๆ แต่เมื่อเลือกแล้วว่าจะเป็นเกษตรกร การปรับตัวและเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ อยู่เสมอ คือ ทางลัดสู่ความสำเร็จ

เมื่อก่อนเขาไม่ได้แนะนำในงานที่เรารัก เขาแนะนำงานจากที่ตำแหน่งว่าง ตำแหน่งที่คนเขา นิยมทำกัน ช่วงแรกของชีวิตเราก็ต้องทำงานตรงนั้นไปก่อน อาจจะไม่ใช่งานที่เราถนัด แต่พอเราทำไปสัก าระดับหนึ่งเราก็จะค้นพบตัวเองว่าเราชอบอะไร เพราะอย่าลืมว่าถ้าคนเราชอบทำอะไรแล้วมันสามารถทำ ได้สำเร็จและได้ผลดี แต่เมื่อเราได้ทำอะไรที่เราไม่ชอบ เมื่อเราฝืนใจทำมันก็จะท้อออกมาได้ไม่ที เพราะฉะนั้น เวลาเราเรียนจบใหม่ เรายังไม่รู้หรือว่าเราถนัดอะไร หรือเหมาะกับอะไร เราจึงต้องค้นคว้าไปก่อน น้อย คนที่จะรู้ตัวเองเลย บางคนอายุ 50 บางคนอายุ 30 ถึงจะค้นพบตัวเอง ซึ่งอาจจะไม่ได้เป็นสาขาที่เรา เรียนมาก็ได้ ตอนนี่เราก็ค้นพบตัวเองแล้ว ค้นพบเมื่อตอนอายุ 40 же 50 ซึ่งมันอาจจะช้าไปแต่มันก็ แล้วแต่มุมมอง เพราะที่ผ่านมามีเราทำงานอาชีพอื่นที่เราไม่ชอบ มันอาจจะแค่ประสบการณ์ ทางตรง ทางอ้อม ที่เอามาใช้ในปัจจุบัน คนที่ล้มลุกคลุกคลานมาประสบการณ์จะแน่นมาก คนเรามักชอบคิดภาพ สวยๆ ถึงความสำเร็จ แต่คนที่มีประสบการณ์โชกโชนก็ต้องมีกลลอบอกเปิดบังแหละ เพื่อที่จะมีความ อดทน และแข็งแกร่งในอนาคต

(ศราวุธ จันทะพรหม, สัมภาษณ์: 25 เมษายน 2561)

ในบริบทที่เขตภาคีเจริญคือพื้นที่หนึ่งที่เคลื่อนสู่ความเป็นเมือง และเกษตรกร/ชาวนาส่วนมากจะสูญ หายไปจากพื้นที่ คุณใหม่มองว่าเกษตรกรหันทำสวนหายไปเพราะขาดคนสานต่อ/สืบทอดองค์ความรู้ที่ส่ง ต่อมาจากบรรพบุรุษ ความเป็นเมืองเป็นเหตุปัจจัยที่ทำให้วิถีชีวิตของคนสมัยใหม่เปลี่ยนแปลงไป คนพื้น ถิ่น/ลูกหลานชาวนาไม่ได้ซึมซับความเป็นสังคมเกษตรกรรมที่เคยเป็นรากฐานที่มั่นคงของย่านฝั่งธนฯ พวก เขาเลือกที่จะทำงานสบายๆ ที่ไม่ต้องใช้ความอดทนสูงเช่นงานในภาคเกษตรกรรม หากแต่ในการกำลังจะ หายไปของพื้นที่สวน ก็ยังพอจะมีคนรุ่นใหม่ ที่สนใจหรือเลือกที่จะเดินในเส้นทางสายการเกษตร เห็นได้ จากกลุ่มลูกค้าที่เข้ามาเยี่ยมชมฟาร์มเมล่อนและเรียนรู้การปลูกเมล่อน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นคนเมืองที่มาจากฝั่ง กรุงเทพา หรือกรณีของครอบครัวคุณใหม่เอง ที่มีแม้จะมีต้นทุนเชิงพื้นที่จากการเป็นลูกหลานชาวนาใน ย่านฝั่งธนฯ หากแต่การไม่ได้สานต่อ/ไม่ได้เรียนรู้ในเรื่องทำสวน ก็ทำให้พวกเขาต้องนับหนึ่งใหม่ ต้อง เริ่มต้นเรียนรู้องค์ความรู้ทางการเกษตรต่างๆ ที่จักเป็นประโยชน์กับการทำฟาร์มเมล่อนด้วยตนเอง ที่หมาย วมถึงการเคลื่อนไปสู่การเป็นเกษตรกรยุคใหม่ที่ต้องรู้จักแสวงหาความรู้และเทคโนโลยีต่างๆ ทั้งทางด้าน การเกษตร การตลาด และการสื่อสาร เพื่อให้ธุรกิจการเกษตรนี้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงและจริตคนเมือง และชี้ให้เห็นว่าการทำการเกษตรอย่างเป็นระบบและมีวิสัยทัศน์สามารถสร้างทั้งรายได้และความสุขทางใจ ให้กับเกษตรกร ซึ่งนั่นจักเป็นแรงบันดาลใจ/แรงกระตุ้นให้คนรุ่นใหม่หรือลูกหลานชาวนาหันกลับมาสนใจ การทำการเกษตร

การสอนคนรุ่นใหม่มีความยากตรงที่ว่าโดยพื้นฐานเขาไม่ได้ทำเกษตร แล้วก็อยู่ในพื้นที่
กรุงเทพฯ ถ้าเป็นคนต่างจังหวัดจะไม่ค่อยมีปัญหาเพราะมีความเคยชินกับการทำเกษตรมากกว่า แต่ที่นี่
สิ่งแวดล้อมเป็นสังคมเมืองมันก็เลยยากอยู่เหมือนกัน จึงต้องเป็นคนที่สนใจจริงๆ

(ศราวุธ จันทะพรหม, สัมภาษณ์: 16 มิถุนายน 2561)

ภาพที่ 4.56: แสดงจุดจำหน่ายสินค้าของบางหว้าแกล่นฟาร์ม

ที่มา: ภาพถ่ายโดย ชวิษฐุช จันทะพรหม เมื่อวันที่ 17 มิถุนายน 2561